

Ministerie van Financiën

Financiële Nota 2014

Tamarindelaan 3
Paramaribo / Suriname
Telefoon: (597) 472610 (office)
Fax: (597) 479577
Email: secmin@finance.gov.sr

HET MINISTERIE VAN FINANCIËN

Ter toelichting van de documenten inzake de ontwerp-wetten tot vaststelling van de staatsbegroting van de Republiek Suriname voor het dienstjaar 2014, heb ik de eer U een nota betreffende de ontwikkelingen van de staatsfinanciën aan te bieden.

Paramaribo, 30 september 2013

De minister van Financiën,

Drs. A. H. Wijnerman

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	1
I ONTWERPBEGROTING 2014	2
I.1 Het budgettaire beleid	2
I.2 De Ontwerpbegroting 2014	3
I.2.1 Begrotingsvoorbereiding	3
I.2.2 De opzet van de Ontwerpbegroting 2014	4
I.2.3 De ontwikkeling van de geraamde overheidsuitgaven	7
I.2.4 De ontwikkeling van de geraamde overheidsontvangsten	9
II MACRO ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN	11
II.1 De overheidsfinanciën in 2011 – juni 2013	11
II.1.1 Overheidsontvangsten	11
II.1.2 Overheidsuitgaven	17
II.1.3 Financiering	21
II.2 De staatsschuld over de periode 2008 – juni 2013	23
II.2.1 Algemeen	23
II.2.2 Binnenlandse schuld	23
II.2.3 Buitenlandse schuld	26
II.2.4 Totale Binnenlandse en Buitenlandse schuld	31
II.3 Productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid	34
II.3.1 Productie en inkomen 2007-2012	34
II.3.2 De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product	36
II.3.3 De ontwikkeling van de prijzen	38
II.3.4 Geselecteerde looninformatie	41
II.3.5 Buitenlandse Handel (in goederen) 2007 – juni 2013	43
II.3.6 Werkgelegenheid en werkloosheid	47
II.4 De monetaire ontwikkeling in 2011 – juni 2013	49
II.4.1 Algemeen	49
II.4.2 Monetair Beleid	51
II.4.3 De ontwikkeling van de liquiditeitenmassa	51
II.4.4 Kredietverlening en Toevertrouwde middelen	53
II.4.5 Intereststructuur	55
II.5 De betalingsbalans in 2012 – juni 2013	57
II.5.1 Algemeen	57
II.5.2 De Lopende Rekening	57
II.5.3 De Financiële Rekening	59
II.5.4 Internationale reserves	60
II.6 Het verzekeringswezen	62
II.6.1 Algemeen	62
II.6.2 Onder toezicht staande verzekeringsmaatschappijen	63
Slotwoord	65

Lijst van gebruikte afkortingen

ABS	Algemeen Bureau voor de Statistiek
AFD	Agence Française de Développement
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
ASYCUDA	Automated System for Customs Data
BBP	Bruto Binnenlands Product
Biza	Binnenlandse Zaken
BNI	Bruto Nationaal Inkomen
BNP	Bruto Nationaal Product
BTW	Belasting op Toegevoegde Waarde
Buza	Buitenlandse Zaken
CARTAC	Caribbean Regional Technical Assistance Centre
CARICOM	Caribbean Community
CBvS	Centrale Bank van Suriname
CEBUMA	Centraal Bureau voor Mechanische Automatisering
CCJ	Caribbean Court of Justice
CPI	Consumentenprijsindex
DNA	De Nationale Assemblee
DSB	De Surinaamsche Bank
EBS	Energie Bedrijven Suriname
EIB	Europese Investeringsbank
EOF	Europees Ontwikkelingsfonds
EU	Europese Unie
FINIS	Financial Information System
FISO	Functie Informatie Systeem Overheid
GDP	Gross Domestic Product
GEF	Global Environment Facility
HI	Handel en Industrie

IADB	Inter-American Development Bank
IFMIS	Integrated Financial Management Information System
ILO	International Labour Organization
IMF	International Monetary Fund
IsDB	Islamic Development Bank
J&P	Justitie en Politie
LIBOR	London Interbank Offered Rate
LVV	Landbouw, Veeteelt en Visserij
MERCOSUR	Common Market of South American States
MDG	Millenium Development Goals
MLD	Miljard
MLN	Miljoen
MT	Metrieke Ton
MTFF	Medium Term Fiscal Framework
NAFTA	North-American Free Trade Agreement
NBO	Niet-Belasting Ontvangsten
NH	Natuurlijke Hulpbronnen
NUB	Nationaal Uitvoeringsbedrijf
ODI	Overig Depositonemende Instellingen
OFID	OPEC Fund for International Development
OW	Openbare Werken
PAHO	Pan-American Health Organisation
PARSASCO	Paramaribo Schade Assurantie Company
PCS	Psychiatrisch Centrum Suriname
RBC	Royal Bank Canada
RBTT	Royal Bank of Trinidad & Tobago
RO	Regionale Ontwikkeling
ROGB	Ruimtelijke Ordening en Grondbeheer

SNA	System of Nationale Accounts
Sozavo	Sociale Zaken en Volkshuisvesting
SPS	Stichting Planbureau Suriname
SRD	Surinaamse Dollar
SURVAM	Surinaamse Vereniging van Assurantie Maatschappijen
TCT	Transport, Communicatie en Toerisme
TSA	Treasury Single Account
TWK	Terugwerkende kracht
UC	Unaffiliated Countries
UNEP	United Nations Environment Programme
UNDP	United Nations Development Programme
USA	United States of America
US\$	Amerikaanse Dollar
UNICEF	United Nations Children's Fund
VCB	Volkscredietbank
VG	Volksgezondheid

Lijst van Tabellen

Tabel I.1.1	Overzicht van de ontwerpbegroting 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)
Tabel I.1.2	Medium Term Fiscal Framework 2012-2016 (x SRD 1 mln)
Tabel I.1.3	Vergelijkend overzicht van de ontwerpbegroting 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)
Tabel I.1.4	Overzicht van de totale apparaatskosten en beleidsprogramma's per ministerie/directoraat voor 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)
Tabel I.1.5	Overzicht van de beleidsprogramma's van de ontwerpbegroting 2014 en 2013 per ministerie/directoraat naar financieringsbron (x SRD 1 mln)
Tabel I.1.6	Overzicht van de belastingen en niet-belastingontvangsten naar component van de ontwerpbegroting 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)
Tabel I.1.7	Overzicht van de ontvangsten per donor en lening over 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)
Tabel II.1.1	Overzicht van de gerealiseerde direkte-, indirecte belastingen en de niet-belasting ontvangsten over de periode 2011 – juni 2013 op kasbasis (in mln SRD)
Tabel II.1.2	Overzicht van de inkomsten uit de mijnbouwsector 2011-juni 2013 (x SRD 1 mln)
Tabel II.1.3	Geraamde personeelskosten over de periode 2011 – juni 2013
Tabel II.1.4	Ambtenaren,- pensioen- en onderstandenbestand over de periode 2011 – juni 2013
Tabel II.1.5	Het aantal ambtenaren naar ministerie in de periode 2011 – juni 2013
Tabel II.1.6	De gerealiseerde personeelskosten proportioneel verdeeld naar ministerie in de periode 2011 – juni 2013 en de begroting 2014 (x SRD 1 mln)
Tabel II.1.7	De overheidsfinanciën naar economische classificatie in de periode 2011 – juni 2013 op kasbasis (x SRD 1 mln)
Tabel II.2.1	De binnenlandse schuld naar de verschillende schuldinstrumenten 2008 – juni 2013 (in mln SRD)
Tabel II.2.2	De binnenlandse schuld naar looptijd 2008 – juni 2013 (x SRD 1 mln)

Tabel II.2.3	De buitenlandse schuld naar looptijd over 2008 – juni 2013 in mln US\$
Tabel II.2.4	Buitenlandse achterstallige betalingen over 2008 – juni 2013 in mln US\$
Tabel II.2.5	De buitenlandse schuld in 2008 – juni 2013 in mln US\$ naar type crediteur
Tabel II.2.6	Niet opgenomen leningen naar crediteur over 2008 – juni 2013 in mln US\$
Tabel II.2.7	Totale binnenlandse en buitenlandse schuld in mln US\$ en SRD in 2008 – juni 2013
Tabel II.2.8	Schuld BBP ratio's in % van 2008- juni 2013
Tabel II.2.9	Betaalde schuldenlast over 2008 – juni 2013
Tabel II.3.1	De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren gedurende 2008 – 2012 (x 1 mln SRD)
Tabel II.3.2	De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product 2007-2012 (x 1 mln SRD)
Tabel II.3.3	De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2007=100), verdeeld naar diverse sectoren en componenten (x 1 mln SRD)
Tabel II.3.4	De procentuele bijdragen van diverse sectoren en componenten aan het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2007=100)
Tabel II.3.5	De procentuele jaar-op-jaar mutaties van diverse sectoren en componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2007=100)
Tabel II.3.6	Prijsindexcijfers & Inflatie: Paramaribo, Wanica, Nickerie, Coronie, Saramacca en Commewijne (Basisperiode april – juni 2009 = 100)
Tabel II.3.7	Verdeling van maandinflatiepercentages Paramaribo en Wanica juni 2013
Tabel II.3.8	Indices van uurlonen (nom. en reël) in de bouwnijverheid en de consumentenprijsindex 2007-2013.1 (2007=100)
Tabel II.3.9	Bruto arbeidskosten van ambtenaren/landsdienaren en consumentenprijzen, indexcijfers 2007-2012 (2007=100)
Tabel II.3.10	Handelsbalans van Suriname in US\$
Tabel II.3.11a	Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname per handelsblok 1 ^e en 2 ^e kw. 2012 (in US\$)
Tabel II.3.11b	Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname per handelsblok 3 ^e en 4 ^e kw. 2012 (in US\$)

Tabel II.3.11c	Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname per handelsblok 1 ^e en 2 ^e kwartaal 2013 (in US\$)
Tabel II.3.12	De top 5 import producten 2012- juni 2013
Tabel II.3.13	De top 5 export producten 2012- juni 2013
Tabel II.3.14	De top 10 export landen van Suriname 2012- juni 2013
Tabel II.3.15	De top 10 import landen van Suriname 2012- juni 2013
Tabel II.3.16	Arbeidsmarkt informatie Paramaribo en Wanica 2004-2012
Tabel II.4.1	Ontwikkeling van de geldaggregaten
Tabel II.4.2	Oorzaken van de veranderingen in de liquiditeitenmassa (x SRD 1 mln)
Tabel II.4.3	Oorzaken van de veranderingen in de liquiditeitenmassa 2013 (x SRD 1 mln)
Tabel II.4.4	Reserve Base en kasreserve van de Algemene Banken
Tabel II.5.1	Internationale reserves van de Centrale Bank (in mln US\$)
Tabel II.5.2	Betalingbalans van Suriname (in mln US\$)

Lijst van Grafieken

Grafiek I.1.1	Vergelijkend overzicht van de uitgaven met betrekking tot de ontwerpbegroting 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)
Grafiek I.1.2	Vergelijkend overzicht van de ontvangsten met betrekking tot de ontwerpbegroting 2014 en 2013(x SRD 1 mln)
Grafiek II.1.1	Realisatie versus begroting Directe Belastingen 2011-juni 2013
Grafiek II.1.2	Realisatie versus begroting Indirecte Belastingen 2011 – juni 2013
Grafiek II.1.3	Realisatie versus begroting Niet-belastingontvangsten 2011 – juni 2013
Grafiek II.1.4	Ontwikkeling gerealiseerde belasting en niet-belastingontvangsten 2011-2013
Grafiek II.1.5	De totale ontvangsten van de mijnbouwsector 2011 – juni 2013
Grafiek II.3.1	Het verloop van het Bruto Binnenlands Produkt 2007-2012
Grafiek II.3.2	Maandinflatie over de periode januari 2012 – juni 2013*
Grafiek II.3.3	12-maandsinflatie over de periode januari 2011 – juni 2013*
Grafiek II.3.4	Index van geselecteerde uurlonen (nominaal en reëel) in de bouwnijverheid en consumentenprijsindex 2007-2013.1
Grafiek II.3.5	Index van nominale bruto-arbeidskosten (GOS) en de consumentenprijsindex (CPI)
Grafiek II.3.6	Importen en exporten van Suriname, periode 2007 – eerste kwartaal 2013
Grafiek II.3.7	Werkloosheidscijfers (strikt en ruim) in Paramaribo en Wanica (1997-2011)
Grafiek II.4.1	Inflatie
Grafiek II.4.2	Indicatoren van dollarisering
Grafiek II.4.3a	Kredietverlening naar economische sector in SRD
Grafiek II.4.3b	Kredietverlening naar economische sector in US\$
Grafiek II.4.3c	Kredietverlening naar economische sector in EURO
Grafiek II.4.4	Nominale gewogen gemiddelde rente
Grafiek II.4.5	Reële gewogen gemiddelde rente
Grafiek II.4.6	Gewogen gemiddelde rentetarieven (in US\$ en Eur)
Grafiek II.5.1	Export producten Suriname 2012 – juni 2013

INLEIDING

In het begrotingsjaar 2014 zal de regering het beleid ter bevordering van de sociaal-economische ontwikkeling continueren en verder bouwstenen aandragen om welvaart en welzijn voor de Surinaamse gemeenschap te garanderen. Op nationaal, regionaal en internationaal niveau zal verder gebruik worden gemaakt van de verschillende samenwerkingsverbanden die van belang zijn voor de uitvoering van geplande projecten met de noodzakelijke kennis en ervaring in dat verband, alsmede vereiste additionele financiering.

Om uitvoering te kunnen geven aan het begrotingsbeleid 2014, zijn de totale overheidsuitgaven geraamd op SRD 6.969,8 mln. Aan overheidsontvangsten verwacht de Staat een bedrag van SRD 6.213,3 mln te innen, waarvan SRD 3.839,2 mln aan belastingen en SRD 1.013,3 mln aan niet-belasting ontvangsten. Het verwachte tekort op de begroting is geraamd op SRD 756,4 mln en zal monetair-neutraal worden gefinancierd. In samenwerking met de Centrale Bank van Suriname, zal het Ministerie van Financiën ervoor zorg dragen dat ongewenste inflatoire invloeden worden geminimaliseerd en een stabiel macro economisch klimaat wordt bevorderd. Hierbij zullen lage inflatie en wisselkoersstabiliteit prioriteit genieten. De economische groei in 2012 is 3.9% en volgens projecties zal het niveau hoger liggen in 2013 en 2014. Met betrekking tot de inflatie, is volgens voorlopige cijfers de consumentenprijzen op maandbasis in juni 2013 ten opzichte van mei 2013 gemiddeld met 1.2% gestegen. Bij de 12-maands inflatie, waarbij juni 2013 met juni 2012 wordt vergeleken, zijn de consumentenprijzen gemiddeld met 3.6% gestegen. De schuldpositie van de overheid is relatief goed in vergelijking met de landen in de regio en staat per ultimo juni 2013 op respectievelijk 16.5% van het BBP voor de buitenlandse schuld en 12.9% van het BBP voor de binnenlandse schuld. Conform de Wet op de Staatsschuld is het obligoplafond voor de buitenlandse schuld 35% en voor de binnenlandse schuld 25%, in totaal is dat 60% van het Bruto Binnenlands Product (BBP).

In de Financiële Nota 2014 worden de ontwerpbegrotingen voor het dienstjaar 2014 en de macro-economische ontwikkelingen belicht. In hoofdstuk I wordt het budgettair beleid en de ontwerpbegroting 2014 gepresenteerd en toegelicht. Verder worden in hoofdstuk II de macro-economische ontwikkelingen in de afgelopen periode weergegeven, met name de ontwikkelingen van de overheidsfinanciën, de reële sector, de monetaire sector en de betalingsbalans. Tenslotte wordt ook het verzekeringswezen aan de orde gesteld.

I ONTWERPBEGROTING 2014

I.1 Het budgettaire beleid

Het budgettaire beleid van 2014 is gebaseerd op de ontwikkelingsstrategie die uiteengezet is in het Ontwikkelingsplan 2012-2016. De uitvoering van de primaire beleidsgebieden die essentieel zijn voor het verder duurzaam ontwikkelen van de Surinaamse economie, reflecteren in de beleidsmaatregelen van de begroting 2014 van de diverse ministeries. Het Ministerie van Financiën moet erop toezien dat de beschikbare financiële middelen van de Staat op een verantwoorde en doelmatige wijze worden besteed, met in achtneming van de geldende wet- en regelgeving. Verder zal zij ook in 2014 erop toezien dat het financieel beleid afgestemd is op het monetair beleid, teneinde het macro-economische klimaat in evenwicht te houden. Voor wat betreft het schuldbeheer, zal ervoor gezorgd worden dat alle betalingsverplichtingen op tijd worden voldaan om de creditrating van Suriname verder te verbeteren. Een hogere credit rating kan ertoe leiden dat tegen gunstige voorwaarden geleend kan worden op de internationale kapitaalmarkt.

Voor het dienstjaar 2014 is een bedrag van SRD 6.213,3 mln begroot voor de totale ontvangsten en voor de totale uitgaven een bedrag van SRD 6.969,8 mln. Het tekort bedraagt SRD 756.4 mln. De financiering van het tekort zal voornamelijk gedekt worden middels leningen. In voormeld begrotingsjaar zal verder aandacht worden gegeven in de sociale sectoren om de levensstandaard van de Surinaamse burger te verbeteren, met name in de gezondheidszorg, onderwijs en huisvesting en het realiseren van de gestelde doelen uit de Millennium Ontwikkelingsdoelen (MDG).

Het stimuleren van de productiesector is ook één van de pijlers van de ontwikkelingsstrategie. In dit kader kan genoemd worden het sluiten van overeenkomsten met zowel lokale als buitenlandse investeerders om de verdien capaciteit van ons land te vergroten. Ook zijn er diverse fondsen ter beschikking gesteld om de productiesector te helpen financieren. In 2014 zal uitvoering worden gegeven aan de "Suriname National Infrastructure Projects" middels een lening bij de China Eximbank. Deze lening is bestemd voor het asfalteren, reconditioneren en reconstrueren van wegen in Paramaribo en districten, herinrichting van wegen, bestratingsprojecten en de aanleg van de "Highway". Verder is op begroting van het Ministerie van Openbare Werken onder andere onderhoud van het secundaire en tertiaire wegennet, onderhoud en bouwen van bruggen, onderhoud en verbetering ontwateringswerken en afwateringswerken opgenomen.

In tabel I.1.1. wordt de ontwerp-begroting 2014 gepresenteerd.

Tabel I.1.1 Overzicht van de ontwerpbegroting 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)

Omschrijving	Ontwerp Begr. 2014	Suppl. Begr. 2013
Ontvangsten en Schenkingen	6.213,3	5.856,7
Lopende Ontvangsten	4.852,6	4.728,4
Totaal Belastingen Ontvangsten	3.839,2	3.457,2
- Direkte belastingen	2.012,1	1.687,0
- Indirekte belastingen	1.827,1	1.770,2
Niet belasting Ontvangsten	1.013,3	1.271,3
Kapitaalontvangsten		
Schenkingen/ Leningen	1.360,8	1.128,2
Totale Uitgaven	6.969,8	6.856,1
Lopende Uitgaven	4.787,0	4.777,3
- Lonen en salarissen	1.694,4	1.681,4
- Overige goederen en diensten	1.248,1	1.527,9
- Subsidies en Bijdragen	1.703,4	1.498,0
- Interest:	141,0	70,0
Totale kapitaaluitgaven	1.900,7	1.944,4
Kapitaaluitgaven	1.888,6	1.936,6
Schenkingen	12,1	7,8
Aflossingen leningen o/g	282,1	134,4
Tekort/surplus lopende rekening	65,6	(48,9)
Tekort/surplus totale rekening	(756,4)	(999,4)
Financiering (netto)	756,4	
Binnenlands (netto)	370,0	
CBvS (netto)		
Commerciële banken (netto)	80,0	
Binnenlandse leveranciers	200,0	
Overige Fin.-/ instellingen	90,0	
Aflossingen Binnenl.		
Buitenlands (netto)	386,4	
trekkingen (disb)	386,4	
aflossing		
BBP* (x SRD 1 mln)	19.575,5	17.525,2
Tekort/surplus tot. rek. in % v/h BBP	(3,9)	(5,7)

Bron: Ministerie van Financiën

*BBP cijfer van Planbureau

I.2 De Ontwerpbegroting 2014

1.2.1 Begrotingsvoorbereiding

Het instrument dat gebruikt wordt bij de begrotingsvoorbereiding om zoveel als mogelijk een realistische begroting op te stellen, is de Medium-Term Fiscal Framework (MTFF). Met dit instrument wordt een meerjaren raming weergegeven van de te verwachten overheidsontvangsten en -uitgaven en is met name gericht op de effectieve, efficiënte en transparante uitvoering van de beleidsprogramma's/projecten. De MTFF vormt een kader van de overheidsuitgaven en -ontvangsten, dat als uitgangspunt dient voor het bepalen van de

budgetplafonds van de lijnministeries per begrotingsjaar. Voorts biedt dit raamwerk een bepaalde flexibiliteit bij het formuleren van het overheidsfinancieel beleid. Bij het opstellen van de begroting 2014 zijn de geraamde overheidsontvangsten en –uitgaven gebaseerd op onderstaande MTF 2012-2016. De uitgangspunten van de geraamde overheidsontvangsten en –uitgaven hadden ook betrekking op de voorlopige cijfers van het eerste kwartaal van 2013, de beleidsprioriteiten in 2014 en de schattingen met betrekking tot de economische groei, het BBP, inflatie, inkomsten uit de mijnbouwsector en overige relevante macro-economische indicatoren. Het geprojecteerde kader van de overheidsfinanciën voor de periode 2012-2016 wordt hiernavolgend in tabel I.1.2. gepresenteerd.

Tabel I.1.2: Medium Term Fiscal Framework 2012-2016 (x SRD 1 mln)

	2012*	2013*	2014	2015	2016
	gereal.	schatting	projectie	projectie	projectie
Ontvangsten en schenkingen	4,680.5	4,711.7	5,310.4	5,941.5	6,335.3
Lopende Ontvangsten	4,024.5	4,121.0	4,881.7	5,642.3	6,153.8
Belastingen	3,019.1	3,246.8	3,797.7	4,525.5	4,930.8
Directe belastingen	1,584.6	1,688.2	1,951.6	2,307.7	2,557.3
Indirecte belastingen	1,434.5	1,558.6	1,846.0	2,217.8	2,373.5
Niet-belastingontvangsten	1,005.4	874.2	1,084.1	1,116.8	1,223.0
Schenkingen/Trekkingen	656.0	590.7	428.7	299.2	181.5
Uitgaven en Leningen minus afl.	4,594.8	4,934.7	5,888.5	6,595.2	7,052.0
Lopende uitgaven	3,681.2	3,884.9	4,253.1	4,675.6	4,992.2
Lonen en salarissen	1,315.6	1,562.1	1,542.0	1,628.2	1,694.4
Overige goederen en diensten	1,246.4	1,016.2	1,161.7	1,336.6	1,464.7
Subsidies	978.6	1,092.2	1,260.4	1,412.8	1,516.8
Interest	140.6	214.4	288.9	298.1	316.4
Aflossingen	185.3	181.7	248.3	230.4	206.3
Totaal Kapitaal uitgaven	728.4	868.1	1,387.2	1,689.2	1,853.5
Kap. Uitgaven	728.4	864.8	1,383.8	1,685.9	1,852.0
Schenkingen		3.3	3.3	3.3	1.5
Tekort/surplus lopende rekening	343.4	236.1	628.7	966.7	1,161.6
Tekort/surplus totale rekening	85.7	(223.0)	(578.0)	(653.7)	(716.7)
Tekort/surplus tot. rek.(% v. BBP)			(3.0)	(3.0)	(3.0)

Bron: Ministerie van Financiën

*voorlopige cijfers

I.2.2 De opzet van de Ontwerpbegroting 2014

De ramingen van de overheidsuitgaven en -ontvangsten zijn uitgekomen op respectievelijk SRD 6.969,8 mln om SRD 6.213,3 mln (zie tabel I.1.3). Bij de ramingen zijn in het bijzonder in acht genomen het overheidsfinancieel beleid en de beleidsprioriteiten. In absolute termen zijn de totale geraamde uitgaven voor 2014 in vergelijking met 2013 toegenomen met SRD 113,7 mln, een stijging van 1.7%, terwijl de totale geraamde ontvangsten zijn gestegen met SRD 356,7 mln, hetgeen neerkomt op een stijging van 6.1%. Met deze ramingen is het tekort op de ontwerpbegroting 2014 gekomen op 3.9% van het BBP. Bij het opmaken van de ramingen is in ogenschouw genomen de te verwachte afnemende overheidsontvangsten in 2014 als gevolg van de internationale prijschommeling van goud en uitbreidingsinvesteringen in de aardoliesector. Vermeldenswaard is dat in deze ontwerpbegroting minieme ruimte

geboden is voor het verhogen van de uitgaven voor apparaatskosten, maar dat het accent gelegd is op de beleidsmaatregelen.

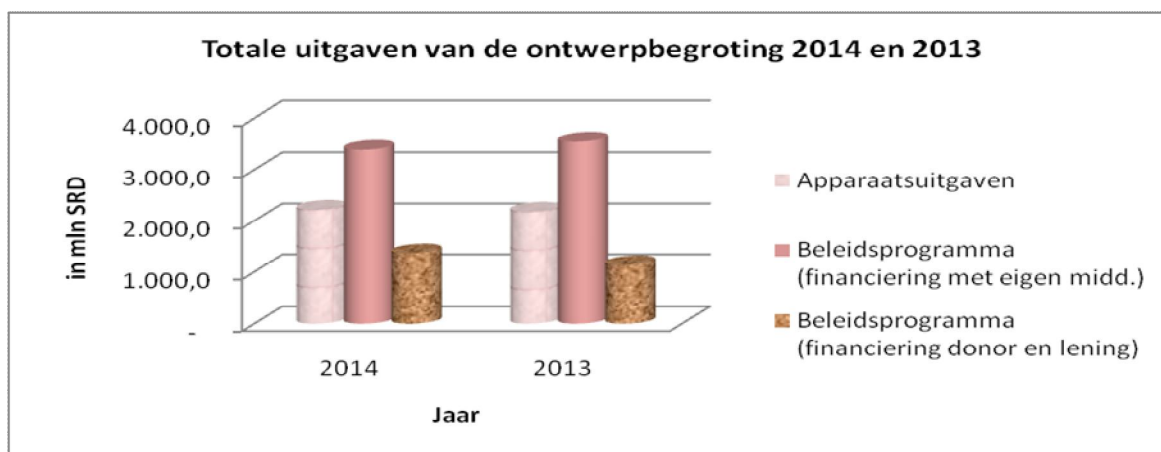
In tabel I.1.3 wordt een vergelijkend overzicht gegeven tussen de ontwerpbegroting van 2014 en de suppletoire begroting 2013 met daarin de absolute en de relatieve mutaties. Daarnaast worden bovengenoemde begrotingen grafisch weergegeven in de grafieken I.1.1 en I.1.2.

Tabel I.1.3: Vergelijkend overzicht van de ontwerpbegroting 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)

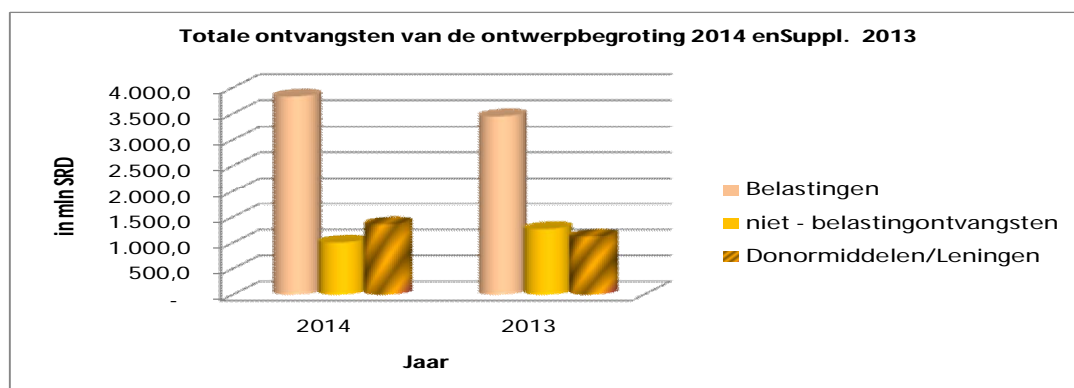
	Omschrijving	Begr 2014	Suppl. begr 2013	mutaties	
				abs.	%
	UITGAVEN				
I	Apparaatsuitgaven	2.213,9	2.183,1	30,8	1,4
II	Beleidsprogramma (financiering met eigen midd.)	3.395,1	3.544,7	-149,6	-4,2
	Totaal I + II	5.609,0	5.727,8	-118,8	-2,1
III	Beleidsprogramma (financiering donor en lening)	1.360,8	1.128,2	232,5	20,6
	Totale uitgaven	6.969,8	6.856,0	113,7	1,7
	ONTVANGSTEN				
I	Belastingen	3.839,2	3.457,2	382,1	11,1
II	niet - belastingontvangsten	1.013,3	1.271,3	-258,0	-20,3
	Totaal I + II	4.852,6	4.728,5	124,1	2,6
III	Donormiddelen/Leningen	1.360,8	1.128,2	232,5	20,6
	Totale ontvangsten	6.213,3	5.856,7	356,7	6,1
	TOTALE BEGROTING				
	Uitgaven	6.969,8	6.856,1	113,6	1,7
	Ontvangsten	6.213,3	5.856,7	356,7	6,1
	Saldo totale begroting	(756,4)	(999,4)	243,0	-24,3

Bron: Ministerie van Financiën

Grafiek I.1.1: Vergelijkend overzicht van de uitgaven met betrekking tot de ontwerpbegroting 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)

Grafiek I.1.2: Vergelijkend overzicht van de ontvangsten met betrekking tot de ontwerpbegroting
2014 en 2013 (x SRD 1 mln)

In de ontwerpbegroting 2014 is het beleid van de regering gericht ter uitvoering van het ontwikkelingsplan 2012-2016 en is in alle 17 (zeventien) ministeries opgenomen, die onder verdeeld zijn in 25 (vijfentwintig) directoraten. In tabel I.1.4 wordt een vergelijkend overzicht gepresenteerd van de totale geraamde uitgaven verdeeld naar apparaatskosten en beleidsmaatregelen en de relatieve mutaties over de ontwerpbegrotingen 2013 en 2014. Daarnaast worden de beleidsprogramma's naar ministeries/directoraten gefinancierd met respectievelijk eigen middelen, donor of lening in tabel I.1.5 weergegeven.

Tabel I.1.4: Overzicht van de totale apparaatskosten en beleidsprogramma's per ministerie/directoraat voor
2014 en 2013 (x SRD 1 mln)

Ministeries/Directoraten	Apparaatskosten			Beleidsprogramma's			Totale uitgaven		
	2014	2013	%	2014	2013	%	2014	2013	%
Justitie en Politie	364,0	351,8	3,5	40,6	53,7	(24,3)	404,6	405,4	(0,2)
Algemene Zaken	236,3	261,9	(9,8)	407,3	380,8	7,0	643,6	642,7	0,1
Binnenlandse Zaken	59,2	24,9	137,8	121,8	18,0	576,4	180,9	42,9	322,0
DNA	25,8	56,0	(54,0)	33,3	92,8	(64,1)	59,1	148,8	(60,3)
Regionale Ontwikkeling	117,8	117,8	0,0	70,7	70,7	0,0	188,6	188,6	0,0
Defensie	228,1	201,9	12,9	14,6	30,7	(52,5)	242,7	232,7	4,3
Buitenlandse Zaken	82,1	73,9	11,1	42,7	50,9	(16,1)	124,8	124,8	0,0
Financien	45,3	45,3	(0,2)	1.172,9	1.273,3	(7,9)	1218,2	1318,7	(7,6)
Belastingen	48,5	45,4	6,8	37,0	56,2	(34,1)	85,5	101,6	(15,8)
Ontwikkelingsfinanciering	3,6	4,4	(18,3)	10,7	15,1	(29,0)	14,3	19,5	(26,6)
Handel en Industrie	18,1	17,0	6,2	8,7	8,9	(2,5)	26,8	25,9	3,2
L.V.V.	53,6	53,6	0,0	144,2	144,2	0,0	197,8	197,8	0,0
Natuurlijke Hulpbronnen	55,8	54,5	2,4	402,5	399,4	0,8	458,3	453,8	1,0
Arbeid en Techn. Ontwikkeling	23,2	23,2	0,0	4,9	4,9	0,0	28,1	28,1	0,0
Milieu	1,3	1,3	0,0	0,0	1,9	(100,0)	1,3	3,2	(59,8)
SoZaVo	82,6	82,6	0,0	660,1	657,2	0,4	742,7	739,8	0,4
Onderwijs	502,7	502,7	0,0	464,5	464,5	0,0	967,2	967,2	0,0
Cultuur	11,6	11,0	5,7	8,0	17,8	(54,9)	19,6	28,7	(31,7)
Volksgezondheid	43,8	40,8	7,3	165,9	173,8	(4,6)	209,7	214,7	(2,3)
Bouwkundige Werken	16,7	18,2	(8,4)	246,8	294,3	(16,1)	263,5	312,5	(15,7)
Civieltechnische werken	69,0	67,8	1,7	550,2	327,3	68,1	619,1	395,1	56,7
Openbaar Groen (Milieu Beheer)	40,3	38,8	3,9	12,3	6,3	93,7	52,6	45,1	16,5
T.C.T.	35,0	35,0	0,0	55,8	55,8	0,0	90,7	90,7	0,0
ROGB	29,8	30,6	(2,6)	35,8	35,0	2,1	65,6	65,6	(0,1)
Sport en Jeugdzaken	20,0	18,5	8,2	44,6	53,6	(16,8)	64,6	72,1	(10,4)
Totale uitgaven	2.213,9	2.178,8	1,6	4.755,8	4.687,0	1,5	6.969,8	6.865,9	1,5

Bron: Ministerie van Financiën

Tabel I.1.5: Overzicht van de beleidsprogramma's van de ontwerpbegroting 2014 en 2013 per ministerie/
directoraat naar financieringsbron (x SRD 1 mln)

Ministeries/Directoraten	Begroting 2014			Totaal beleids- progr. 2014	Suppl. Begroting 2013			Totaal beleids- progr. 2013
	eigen midd	donor	lening		eigen midd	donor	lening	
Justitie en Politie	40,6	-	-	40,6	53,7	-	-	53,7
Algemene Zaken	406,5	0,8	-	407,3	380,1	0,7	-	380,8
DNA	121,8	-	-	121,8	17,8	0,2	-	18,0
Binnenlandse Zaken	33,2	0,2	-	33,3	42,8	-	50,0	92,8
Regionale Ontwikkeling	69,7	1,0	-	70,7	56,9	-	13,8	70,7
Defensie	14,6	-	-	14,6	12,4	-	18,4	30,7
Buitenlandse Zaken	42,7	-	-	42,7	50,9	-	-	50,9
Financien	341,9	-	831,0	1.172,9	611,6	1,3	660,4	1.273,3
Belastingen	22,0	-	15,0	37,0	23,2	-	33,0	56,2
Ontwikkelingsfinanciering	10,0	-	0,7	10,7	13,3	-	1,9	15,1
Handel en Industrie	8,7	-	-	8,7	8,9	-	-	8,9
L.V.V.	140,6	3,6	-	144,2	144,2	-	-	144,2
Natuurlijke Hulpbronnen	391,7	2,5	8,4	402,5	391,0	-	8,4	399,4
Arbeid en Techn. Ontwikkeling	4,9	-	-	4,9	4,9	-	-	4,9
Milieu	-	-	-	-	1,4	0,5	-	1,9
SoZaVo	638,7	-	21,5	660,1	633,2	-	24,1	657,2
Onderwijs	463,8	-	0,7	464,5	463,8	-	0,7	464,5
Cultuur	8,0	-	-	8,0	17,8	-	-	17,8
Volksgezondheid	143,7	4,1	18,1	165,9	141,8	5,1	27,0	173,8
Bouwkundige Werken	136,1	-	110,7	246,8	136,1	-	158,2	294,3
Civieltechnische werken	215,5	-	334,7	550,2	220,1	-	107,2	327,3
Openbaar Groen (Milieu Beheer)	12,3	-	-	12,3	6,3	-	-	6,3
T.C.T.	55,8	-	-	55,8	55,8	-	-	55,8
ROGB	35,8	-	-	35,8	35,0	-	-	35,0
Sport en Jeugdzaken	36,6	-	8,0	44,6	36,1	-	17,5	53,6
Totale uitgaven	3.395,1	12,1	1.348,7	4.755,8	3.558,8	7,8	1.120,4	4.687,0

Bron: Ministerie van Financiën

I.2.3 De ontwikkeling van de geraamde overheidsuitgaven

In tabel I.1.4 wordt een vergelijkend overzicht gepresenteerd van de totale geraamde uitgaven verdeeld naar apparaatskosten en beleidsprogramma's die zijn gealloceerd naar ministerie/directoraat voor 2014 en 2013. Voor het dienstjaar 2014 zijn de totale overheidsuitgaven begroot voor SRD 6.969,8 mln, hetgeen een absolute stijging is van SRD 113,7 mln ten opzichte van 2013. Bij de apparaatskosten waaronder alle personeelsgerelateerde kosten en overige operationele- en vaste kosten vallen, zijn in 2014 begroot voor SRD 2.213,9 mln, welke in vergelijking met 2013 een absolute stijging van SRD 35,1 mln was en in relatieve zin een stijging is van 1.6%. De personeelskosten zijn voor het dienstjaar 2014 geraamd op SRD 1.547,5 mln, welke 69.9% van de totale geraamde apparaatskosten uitmaakt.

De geraamde apparaatskosten kunnen als volgt onder verdeeld worden, te weten:

- personeelskosten SRD 1.547,5 mln;
- materiële kosten SRD 507,8 mln;
- subsidies en bijdragen SRD 24,4 mln;
- aanschaffingen SRD 134,2 mln.

Daarnaast zijn de beleidsprogramma's begroot voor SRD 4.755,8 mln. Het is de bedoeling dat de verschillende programma's/projecten die zijn opgenomen in de beleidsprogramma's respectievelijk gefinancierd zullen worden uit eigen middelen ten bedrage van SRD 3.395,1 mln, via schenkingen ten bedrage van SRD 12,1 mln en middels het aangaan van leningen ten bedrage van SRD 1.348,7 mln. In vergelijking met 2013 zijn de beleidsprogramma's met SRD 208,6 mln gestegen, welke relatief een stijging van 4.6% is. De beleidsprogramma's behelzen programma's en projecten die ertoe moeten resulteren dat de vastgestelde ontwikkelingsdoelen worden verwezenlijkt. Deze beleidsprogramma's zijn nauw gerelateerd aan het nationaal economisch beleid die vervat zijn in het Ontwikkelingsplan 2012 – 2016. Bij het begroten van de projecten wordt de looptijd van desbetreffende projecten ook in acht genomen. In de ontwerpbegroting 2014 zijn er zowel lopende- als nieuwe projecten opgenomen. Ook bij deze ontwerpbegroting is het accent gelegd op te plegen investeringen die moeten leiden tot verwezenlijking van de vastgestelde ontwikkelingsdoelen. Deze hebben voornamelijk betrekking op het stimuleren van de sectoren die de verdien capaciteit van de Surinaamse economie kunnen verhogen, welke uiteindelijk zullen moeten resulteren in verhogen van het welvaartsniveau van de Surinaamse gemeenschap en burgers.

Uit de ontwerpbegroting 2014 blijkt dat voor wat betreft de beleidsprogramma's het Ministerie van Financiën met 24.7%, het grootste deel aan uitgaven inneemt, gevolgd door het Ministerie van Openbare Werken met 11.6%, daarna het Ministerie van SoZaVo met 13.8%, het Ministerie van Binnenlandse zaken met 11.8% en het Ministerie van Onderwijs met 9.9% en tenslotte hebben de overige ministeries een aandeel van minder dan 9%.

Het is tevens belangrijk om aan te geven dat bij het Ministerie van Financiën de aflossings- en renteverplichtingen van de Staat ook zijn opgenomen als beleidsprogramma. De voorgenomen uitvoering van infrastructurele werken, met name het asfalteren van wegen en het bouwen van bruggen zijn opgebracht op de begroting van het Ministerie van Openbare Werken. Verder blijkt dat in de ontwerpbegroting 2014 de verwachte trekkingen uit gesloten leningen met SRD 228,3 mln zijn toegenomen ten opzichte van 2013. De leningen hebben betrekking met multilaterale instellingen zoals de Inter-American Development Bank (IDB), Islamic Development Bank (IsDB) en Agence Francaise de Developpement (AFD) en met andere bevriende naties zoals China en India.

I.2.4 De ontwikkeling van de geraamde ontvangsten

Bij de geraamde ontvangsten wordt er een onderscheid gemaakt in:

- Belastingen (directe- en indirecte belastingen)
- Niet-belastingontvangsten (NBO)
- Schenkingen (donormiddelen)
- Trekkingen (leningen)

In tabel I.1.6 worden de geraamde belastingen en niet-belastingen ontvangsten voor 2014 en 2013 weergegeven.

Tabel I.1.6: Overzicht van de belastingen en niet-belastingontvangsten naar component van de ontwerpbegroting 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)

	Begroting 2014	Suppl.Begr. 2013	verschil	verschil %
Direkte Belastingen				
- Inkomstenbelasting	1.795,1	1.469,0	326,1	22,2
- Vermogensbelasting	3,0	2,0	1,0	50,0
- Huurwaardebelasting	8,0	3,0	5,0	166,7
- Dividendbelasting	110,0	97,0	13,0	13,4
- Loterijbelasting	20,0	20,0	0,0	-
- Casinobelasting	36	36	0,0	-
- Goudbelasting	40,0	60,0	-20,0	(33,3)
Totaal Directe Belastingen	2.012,1	1.687,0	325,1	19,3
Indirecte belastingen				
- Invoerrechten	470,8	380,0	90,8	23,9
- Statistiekrecht	39,1	22,9	16,2	70,8
- Houtuitvoer	9,0	9,0	0,0	-
- Accijns op gedestilleerd	24,0	20,0	4,0	20,0
- Publieke gemakkelijkheden	5,0	5,0	0,0	-
- Accijns op bier	36,6	26,0	10,6	40,9
- Accijns op rooktabak en sigaretten	100,0	125,0	-25,0	(20,0)
- Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen	443,8	435,0	8,8	2,0
- Accijns op alcoholvrije dranken	30,0	10,0	20,0	200,0
- Algemene Omzetbelasting	668,9	270,0	398,9	147,7
- Bijzondere verbruiksbelasting op motorrijtuigen		30,0	-30,0	(100,0)
- Belasting Toegevoegde waarde (BTW)		437,3	-437,3	(100,0)
Totaal Indirecte Belastingen	1.827,1	1.770,2	57,0	3,2
Niet- Belastingontvangsten				
- Inkomsten uit Staatseigendommen	128,7	145,2	-16,5	(11,4)
- Leges	12,3	38,7	-26,4	(68,2)
- Niet belastingmiddelen	71,6	59,3	12,3	20,7
- Inkomsten uit Overh.bedrijven en -diensten	612,5	785,2	-172,7	(22,0)
- Boeten en transacties	4,7	4,9	-0,2	(4,1)
- Consentrecht	58,5	38,0	20,5	53,9
- AOV Premie	125,0	118,0	7,0	5,9
Totaal ontvangsten NBO	1.013,3	1.189,3	-176,0	(14,8)
Totaal Belastingen	3.839,2	3.457,2	382,1	11,1
Totaal ontvangsten (belasting + NBO)	4.852,5	4.646,5	206,1	4,4

Bron: Ministerie van Financiën

Voor het dienstjaar 2014 zijn de totale inkomsten uit hoofde van belastingen geraamd op SRD 3.839,2 mln. Deze is onder verdeeld naar directe belasting voor een bedrag van SRD 2.012,1 mln en naar indirecte belastingen ten bedrage van SRD 1.827,1 mln. In absolute zin is er vergeleken met 2013 een stijging van SRD 382,0 mln. Deze stijging wordt toegeschreven aan onder andere verhoogde ontvangsten uit inkomstenbelasting, invoerrechten en goudbelasting. Voor wat betreft de ontvangsten uit niet-belasting middelen is er voor het dienstjaar 2014 SRD 258,0 mln minder begroot dan in 2013. Deze daling kan voornamelijk worden toegeschreven aan het feit dat de Staat in 2014 minder zal ontvangen, vanwege afnemende opbrengsten van voornamelijk bedrijven, die actief in de Mijnbouwsector opereren, als gevolg van prijsfluctuaties op de wereldmarkt.

De totale overheidsontvangsten afkomstig van schenkingen (donormiddelen) en trekkingen (leningen) zijn in 2014 begroot voor SRD 1.360,8 mln (zie tabel I.1.7). Deze ontvangsten zijn in vergelijking met 2013 met SRD 232,6 mln toegenomen. Voor wat de schenkingen betreft is er een toename van SRD 7,8 mln in 2013 naar SRD 12,1 mln in 2014. In 2014 heeft IDB de grootste bijdrage (31.2%), terwijl in 2013 Global Fund de grootste bijdrage leverde van ruim 46.1% van het totaal.

Tabel I.1.7: Overzicht van de ontvangsten per donor en lening over 2014 en 2013 (x SRD 1 mln)

Omschrijving	Begroting 2014			Suppl. Begroting 2013		
	donor	lening	totaal	donor	lening	totaal
China	-	374,0	374,0	-	158,2	158,2
Indonesië	-	-	-	-	-	-
India	-	1,0	1,0	-	18,4	18,4
UNEP	0,1	-	0,1	0,1	-	0,1
IsDB	-	8,0	8,0	-	-	-
GEF	-	-	-	0,0	-	0,0
België	-	-	-	-	-	-
IDB	3,8	62,2	66,0	2,1	228,1	230,2
Nederland	-	-	-	-	-	-
PAHO	-	-	-	-	-	-
UNDP	0,1	-	0,1	0,5	-	0,5
EOF	-	-	-	-	-	-
USA	-	-	-	-	-	-
Global Fund	2,4	-	2,4	3,6	-	3,6
SFOB	-	-	-	-	-	-
AFD	1,1	18,1	19,2	0,9	27,0	27,9
UNICEF	-	-	-	-	-	-
Overig	4,6	885,4	890,0	0,6	688,8	689,4
Totaal	12,1	1.348,7	1.360,8	7,8	1.120,4	1.128,2

Bron: Ministerie van Financiën

II MACRO-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

II.1 De overheidsfinanciën 2011 – juni 2013

Algemeen

In de eerste helft van 2013 kan als hoogtepunt worden aangemerkt de goedkeuring en de overeenkomsten van de deelname van Suriname in twee multinationals in de goudsector. Deze overeenkomsten behelzen respectievelijk de opzet van nieuwe goudwinningsactiviteiten en uitbreiding van de bestaande productie activiteiten. Met deze "gouddeals" zal naar verwachting de ontvangsten uit de mijnbouwsector in de komende jaren toenemen en meer werkgelegenheid gecreëerd worden. De bijdrage van de Mijnbouw sector aan belasting inkomsten is in 2012 toegenomen met 39.5 % ten opzichte van 2011. De ontwikkelingen aan het begin van dit jaar, voornamelijk door de daling van de goudprijs, heeft de bijdrage uit de mijnbouwsector in 2013 echter aanzienlijk verminderd. Door onze hoge mate van afhankelijkheid van de prijzen van grondstoffen op de wereldmarkt, kan bij het dalen van de prijzen, de inkomsten van de overheid afnemen.

Uit de voorlopige cijfers van de eerste helft van 2013, bedroegen de uitgaven SRD 2.544,4 mln (zie tabel II.1.7). Deze uitgaven kunnen voornamelijk worden toegeschreven aan de loonsverhoging die in december 2012 werd toegekend aan de ambtenaren en in de eerste helft van 2013 ook de TWK is uitbetaald aan deze ambtenaren. Het ontstane tekort in 2012 en 2013 werd voornamelijk gefinancierd middels buitenlandse leningen (trekkingen) en voorschotten die opgenomen werden bij de Centrale Bank van Suriname. De totale schuldpositie bedroeg per ultimo 2012 27.1% van het BBP en is per ultimo juni 2013 licht gestegen tot 29.4% van het BBP.

De economische groei in 2012 bereikte het niveau van 3.9% en volgens schattingen zal in de komende jaren deze verder toenemen. Voor 2012 is de gemiddelde inflatie 5% en zal naar verwachting verder dalen in 2013. De officiële wisselkoers is ondanks speculaties op de valutamarkt op hetzelfde niveau gehouden als in 2011. De monetaire autoriteiten zullen het prudent budgettaire- en monetaire beleid continueren en ervoor waken dat de macro-economische stabiliteit wordt behouden.

II.1.1 Overheidsontvangsten

In deze paragraaf zullen de directe belastingen, indirecte belastingen en de niet-belasting ontvangsten worden belicht. Daarnaast worden de inkomsten van de mijnbouwsector apart weergegeven, omdat deze sector een aanzienlijke bijdrage levert aan de totale overheidsontvangsten.

Tabel II.1.1: Overzicht van de gerealiseerde directe-, indirecte belastingen en de niet-belastingontvangsten over de periode 2011 – juni 2013 op kasbasis (in mln SRD)

	2011		2012*			2013*	
	begr.	real.	begr.	real.		begr.	real.
		totaal		juni	totaal		juni
Direkte Belastingen	1,080.5	1,341.0	1,432.1	747.7	1,584.6	1,687.0	788.8
Inkomsten belasting:	1,030.0	1,293.0	1,376.9	668.9	1,448.0	1,469.0	671.3
- inkomstenbel. Lich.		789.0		430.0	899.4		365.1
- inkomsten bel. Nat.pers.		113.9		18.0	110.8		41.2
Loonbelasting		390.2		220.8	437.8		265.1
Vermogensbelasting	0.9	1.6	1.2	0.5	0.8	2.0	0.5
Dividendbelasting	10.0	12.4	11.0	42.3	95.6	97.0	94.0
Huurwaardebelaasting	2.6	2.0	2.8	1.7	4.1	3.0	4.0
Loterijbelasting	20.0	11.3	20.0	1.8	2.7	20.0	1.5
Casinobelasting	17.0	20.6	20.2	15.4	31.2	36.0	17.6
Goudbelasting						60.0	
Diversen				17.15	2.2		
	2011		2012*			2013*	
	begr.	real.	begr.	real.		begr.	real.
		totaal		juni	totaal		juni
Indirekte Belastingen	1,115.6	1,326.7	1,401.7	675.6	1,434.5	1,770.2	765.0
Invoerrechten	263.2	297.3	330.4	147.2	316.6	380.0	176.9
Statistiekrecht inv +uitv	41.9	18.6	19.9	9.8	19.9	22.9	14.9
Houtuitv	2.4	7.3	8.1	4.3	6.9	9.0	2.4
Accijns gedest.	16.0	14.8	18.5	7.6	15.4	20.0	9.7
Accijns bier	19.0	21.9	23.4	10.0	22.3	26.0	12.2
Accijns T&S	100.0	88.8	119.0	46.9	95.8	125.0	46.7
Accijns AVD	20.0	22.8	19.4	9.9	22.1	10.0	14.1
Publieke verm.	3.5	5.1	6.7	2.1	4.7	5.0	2.3
Verbr.bel. Motorbr.stof	245.3	404.5	396.3	210.2	434.3	435.0	201.5
Rij- en voertuigenbelasting	29.3		30.0			30.0	
Omzetbelasting	375.0	445.6	430.0	227.6	496.6	270.0	244.9
Belasting toegevoegde waarde						437.3	
Diversen							39.4
	2011		2012*			2013*	
	begr.	real.	begr.	real.		begr.	real.
		totaal		juni	totaal		juni
Niet-belastingontvangsten:	674.5	754.3	903.6	508.3	1,005.4	1,189.3	533.7
w.o. - div. van Staatsolie		388.4	247.9	114.0	188.5	358.5	134.2
- Telesur				4.3			(29.4)
- Winst CBvS			50.0		167.5	200.0	
- Concentrecht inv +uitv.	29.9	30.9	34.9	15.2	32.6	38.0	12.4
- AOV Premie	97.0	97.1	97.0	53.6	106.2	118.0	2.6

Bron: Ministerie van Financiën

*voorlopige cijfers

Directe Belastingen

De belangrijkste karakteristiek bij de Directe Belastingen is dat degene die de belasting betaalt, deze niet op een ander persoon kan afwentelen. De Directe Belastingen worden onderverdeeld in: Inkomsten-, Loon-, Vermogens-, Dividend-, Huurwaarde-, Casino- en Loterijbelasting.

Het grootste deel van de Directe Belastingen wordt verkregen uit Inkomstenbelastingen (Self Assessment Systeem). In 2012 is er in totaal SRD 1.584,6 mln aan inkomsten verkregen uit Directe belastingen, terwijl deze in 2011 SRD 1.341,0 mln bedroeg. Deze indiceert een stijging van circa 18.2%. De toenemende inkomsten uit Inkomstenbelasting kunnen voornamelijk worden toegeschreven aan de economische groei die zich voltrok in 2012, welke onder andere een toename van economische bedrijvigheid tot gevolg had.

Voor de eerste helft van 2013 is reeds SRD 788,8 mln aan Directe belastingen ontvangen. Uit de voorlopige cijfers van de Inkomstenbelastingen heeft de Overheid ook in 2012 belastingplichtigen in de formele sector gewezen op hun belasting verplichtingen tegenover de Staat. Een groot struikelblok echter vormt de inning van Inkomsten belastingen uit de informele goudmijnsector. Er is door de "Commissie Ordening Goudsector" reeds een aanvang gemaakt met de ordening van deze sector, met de bedoeling deze ook onder het gezichtsveld van de Belastingdienst te brengen. Echter is het bovengenoemde commissie nog niet gelukt om in samenwerking met de belastingdienst op effectieve wijze Inkomsten belasting te innen uit voornoemde sector.

Bij de loon-, dividend-, huurwaarde- en casinobelasting is er een stijging geconstateerd in 2012 ten opzichte van 2011. Ook de voorlopige cijfers over de eerste helft van 2013 geeft een stijgende trend aan. De Dividend belasting is in 2012 gecorrigeerd, welke ertoe geleidt heeft dat de inkomsten uit Dividend belasting thans een realistischer beeld weergeeft.

Indirecte belastingen

De Indirecte Belastingen zijn in tegenstelling tot de Directe belastingen wel afwentelbaar op derden. De belangrijkste bronnen van inkomsten uit Indirecte belastingen zijn met name de Verbruiksbelasting op motorbrandstoffen, Invoerrechten en Omzetbelasting. De maatregelen die van Overheidswege genomen zijn in januari 2011, namelijk de aanpassing van de wisselkoers en verhoging van de "Government Take" op brandstof hebben een positief invloed gehad op de invoerrechten, accijnzen, omzetbelasting en verbruiksbelasting. De ontvangsten uit Indirecte belastingen vertoonden in 2012 een bedrag van SRD 1.434,5 mln tegenover SRD 1.326,7 mln in 2011, deze is een stijging van bijkans 8.1%. Indien voornoemde belastingsoorten onder de loupe wordt genomen, dan zijn de invoerrechten, accijnzen, omzetbelasting en verbruiksbelasting in 2012 ten opzichte van 2011 respectievelijk gestegen met 6.5%, 4.9%, 11.4% en 7.4%. Tot en met de eerste helft van 2013 heeft de overheid

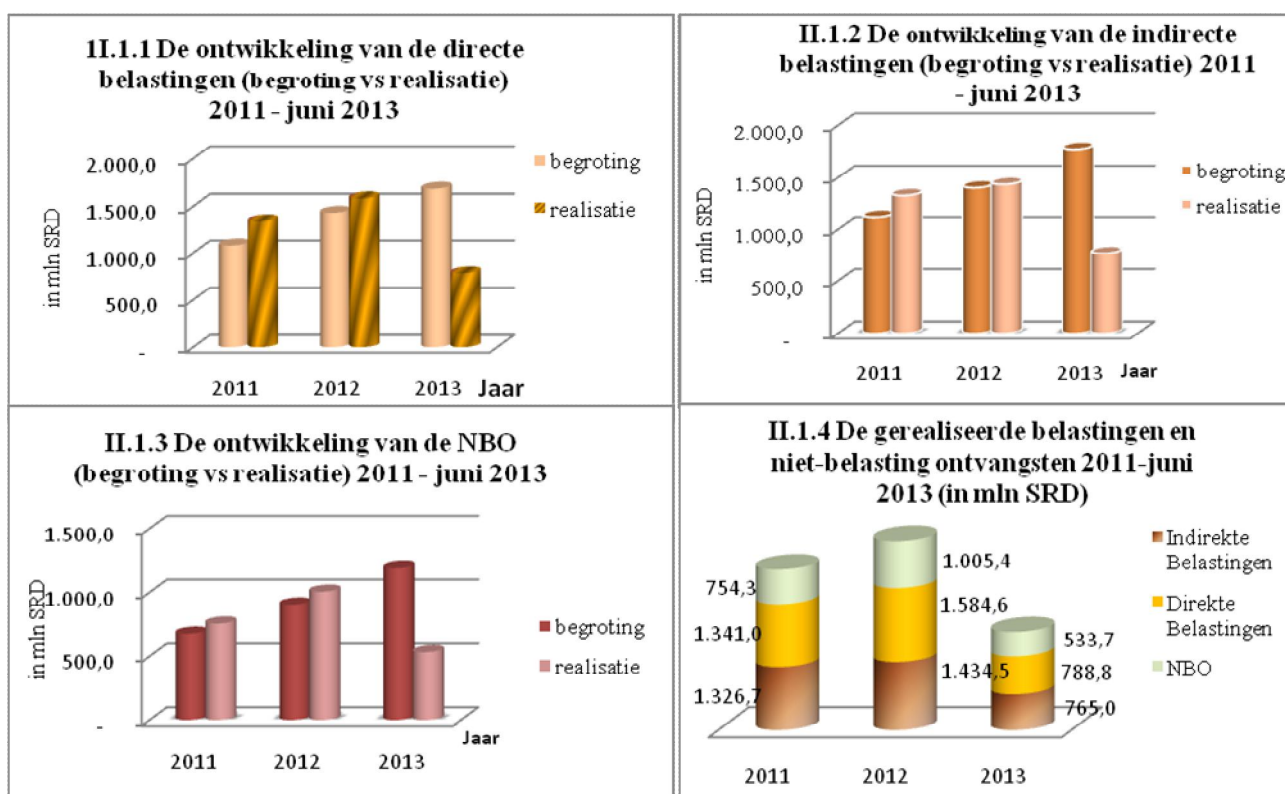
SRD 765,0 mln ontvangen aan indirecte belastingen. Als deze trend aanhoudt is het te verwachten dat de totale Indirecte Belasting inkomsten in 2013 ten opzichte van 2011 en 2012 zullen overtreffen.

Niet-Belasting Ontvangsten

Uit tabel II.1.1. is te zien dat de inkomsten uit hoofde van de Niet-belastingontvangsten (NBO) gedurende de periode 2011 tot en met de eerste helft van 2013 een wisselvallig verloop vertoonden. In 2012 is aan NBO's in totaal SRD 1.005,4 mln ontvangen, een stijging van bijkans 65.1% ten opzichte van 2011. Tot en met de eerste helft van 2013 is er SRD 533,7 mln ontvangen aan NBO. Bij de NBO's wordt het grootste deel van de inkomsten onder andere opgebracht door inkomsten uit de mijnbouwsector.

In de grafieken II.1.1-II.1.3 wordt het verloop van de gerealiseerde directe- en indirecte belastingen versus de ramingen gedurende de onderhavige periode weergegeven. In grafiek II.2.4 wordt de bijdrage van de gerealiseerde belasting en Niet-belastingontvangsten binnen de totale ontvangsten gedurende 2011-juni 2013 met elkaar vergeleken.

Grafiek II.1.1-II.1.4: Ontwikkeling van de directe- en indirecte belastingen en niet-belastingontvangsten (begroting vs realisatie) 2011-juni 2013

Mijnbouwsector

Voor wat betreft de subsectoren Bauxiet en bauxietverwerking, Aardolie en Goud kunnen Suralco, Staatsolie en IAMGold/Rosebel Gold Mines worden aangemerkt als de belangrijkste actoren. Een niet onbelangrijk deel van de belasting inkomsten (ongeveer 30%) wordt verkregen uit belastingen van bovengenoemde bedrijven.

De bijdrage van Staatsolie aan de Staatskas bedroeg in 2011 SRD 797,5 mln en in 2012 was deze licht gedaald naar het niveau van SRD 744,7 mln. Deze daling kan toegeschreven worden aan het dividend. Opgemerkt moet worden dat het totaal bedrag enig verschil kan vertonen wanneer de bijdrage per boekjaar wordt genoteerd. In de eerste helft van 2013 bedroeg de totale ontvangsten van Staatsolie SRD 435,3 mln.

De "gouddeals" die getekend zijn met twee multinationals zijn in de eerste helft van 2013 door de Nationale Assemblee goedgekeurd. Vermeldenswaard is ook dat een gerenommeerde onderneming uit Dubai samen met enkele Surinaamse ondernemers het initiatief hebben genomen om in Suriname een minthouse op te zetten. De eerste steenlegging van de "Kaloti Suriname Minthouse" vond op vrijdag 1 maart 2013 plaats. Kaloti is bijkans twintig jaar als importeur van goud actief op de Surinaamse markt en wil met de opzet van deze "Minthouse" een jaarlijkse productie van ca. 60 ton geraffineerd goud realiseren. De "Minthouse" zal het goud die gemijnd en verwerkt wordt in Suriname en omliggende landen een waardebeoordeling toekennen, waardoor standaardisatie van de exportkwaliteit gegarandeerd is. Daarnaast zal deze faciliteit de mogelijkheid bieden om goudstaven te produceren die als beleggingsobject op de markt kunnen worden gebracht. Het ligt in de bedoeling dat de Centrale Bank bij de verkoopactiviteiten van het goud ook een rol zal vervullen.

Vanaf 2011 is wederom de N.V. Grassalco, een belangrijke actor in de Mijnbouw sector, die ook een wezenlijke bijdrage levert aan de overheidsontvangsten. Dit bedrijf legt zich toe op de ontginning en verkoop van zand en steenslag. N.V. Grassalco heeft onlangs concessierechten voor de goudwinning gekregen over Maripaston en heeft daarnaast concessierechten verworven voor steenslag en natuursteen te Patamakka, Phedra en West Suriname. De Niet-belasting inkomsten verkregen van N.V. Grassalco over 2011 tot en met de eerste helft 2013 bedroegen respectievelijk: SRD 11,2 mln, SRD 28,4 mln en SRD 6,8 mln.

Voor wat betreft de goudsector moet worden opgemerkt dat IAMGOLD/Rosebel Gold Mines te lijden heeft gehad van een dalende ontwikkeling van de prijs van goud op de wereldmarkt. In de periode juli 2012 en juli 2013 bewoog de internationale goudprijs zich tussen US\$ 1.199,10 (dit was de laagste notering die gemeten is, namelijk in juni 2013) en US\$ 1.790,79 (dit was de hoogste notering die gemeten is, namelijk in oktober 2012) per troy ounce. Naar aanleiding van deze ontwikkeling heeft voornoemd bedrijf kenbaar gemaakt dat zij zoveel als mogelijk zal overgaan tot het reduceren van haar productiekosten teneinde nog op een rendabele wijze te kunnen produceren.

In 2011, 2012 en in de eerste helft van 2013 is in totaal respectievelijk SRD 504,3 mln SRD 388,9 mln en SRD 220,3 mln ontvangen aan niet-belasting ontvangsten uit de Mijnbouwsector.

Deze ontvangsten kunnen als volgt gespecificeerd worden:

- 1) Staatsolie: dividend totaal ontvangen in 2011 SRD 388,4 mln, in 2012 SRD 188,5 mln en in de eerste helft van 2013 SRD 134, 2 mln.
- 2) IAMGOLD/Rosebel Gold Mines: royalties, betalingen voor energie leveringen, dividend en overige transacties, totaal ontvangen in 2011 SRD 76,3 mln, in 2012 SRD 136,0 mln en in de eerste helft van 2013 SRD 63,0 mln.
- 3) Grassalco: opbrengsten uit de verkoop van goud en royalties totaal ontvangen in 2011 SRD 11,2 mln, in 2012 SRD 28,4 mln en in de eerste helft van 2013 SRD 6,8 mln.
- 4) Kleine – en middelgrote goudconcessie houders: Royalties in 2011 SRD 28,4 mln, in 2012 totaal ontvangen SRD 35,2 mln en in de eerste helft 2013 SRD 14,8 mln.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de inkomsten in de periode 2011 tot en met de eerste helft van 2013 van bovengenoemde bedrijven.

Tabel II.1.2: Overzicht van de inkomsten uit de mijnbouwsector 2011- juni 2013
(x SRD 1 mln)

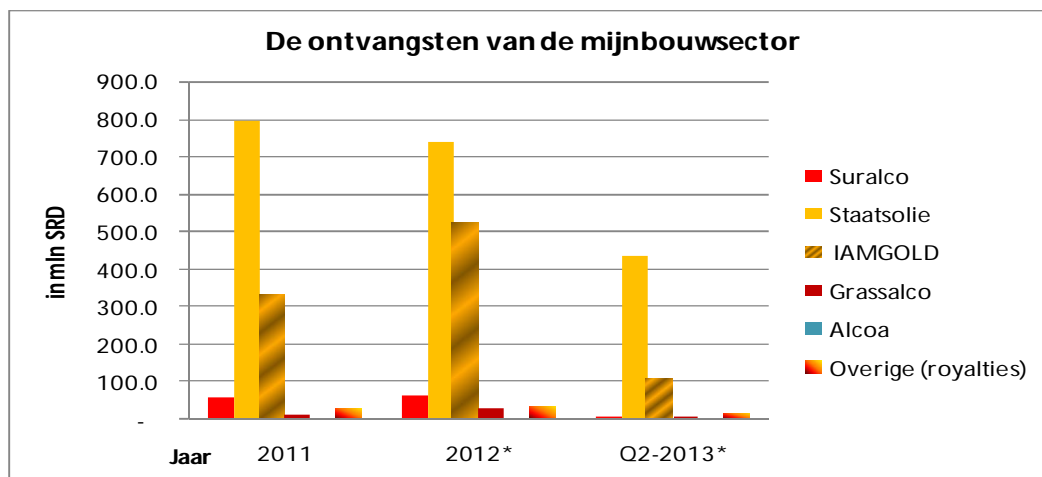
	2011	2012*	Q2-2013*
Suralco	56.0	60.7	6.7
Staatsolie	406.4	554.3	294.6
IAMGOLD	256.3	389.5	45.2
Billiton			0.9
Totaal directe belastingen	718.7	1,004.6	347.4
Suralco	2.7	3.5	0.2
Staatsolie	2.7	1.9	6.6
IAMGOLD	0.0	0.0	
Alcoa		0.7	0.1
Totale Indirecte Belastingen	5.4	6.1	6.8
Totale Belastingen	724.1	1,010.7	354.2
Suralco	0.04	0.5	0.7
Staatsolie	388.4	188.5	134.2
IAMGOLD	76.3	136.0	63.0
Grassalco	11.2	28.4	6.8
Alcoa		0.5	0.8
Overige goud (royalties)	28.4	35.2	14.8
Totale NBO	504.3	389.1	220.3
Totale inkomsten	1,228.4	1,399.8	574.5

Bron: Ministerie van Financiën

* Voorlopige cijfers

In onderstaande grafiek worden de mijnbouwinkomsten over de periode 2011-juni 2013 grafisch weergegeven.

Grafiek II.1.5: De totale ontvangsten van de mijnbouwsector 2011 – juni 2013

II.1.2. Overheidsuitgaven

Lonen en salarissen

In december 2012 werd aan de ambtenaren een loonsverhoging toegekend van 10%. In de eerste helft van 2013 heeft deze loonsverhoging een extra druk gelegd op de lopende uitgaven daar de TWK over 2012 in de periode van december 2012 tot en met mei 2013 is uitbetaald. De personeelskosten zullen in 2013 hoger uitkomen dan 2012. Tot en met het eerste halfjaar van 2013 bedroegen de voorlopige personeelskosten SRD 780,2 mln. In vergelijking met dezelfde periode in 2012 (SRD 602,1 mln) is dit een stijging van 27.3%.

Tabel II.1.3: Gerealiseerde personeelskosten over de periode 2011– juni 2013

	2011	2012	juni 2013*
Personeelskosten (x SRD 1 mln)	1,208.8	1,315.6	780.2
Absolute mutatie (x SRD 1 mln)	133.5	106.8	178.1
Relatieve mutatie (in %)	12.4	17.7	13.5
BBP (x SRD 1 mln)	14,259.3	16,539.5	
Aandeel pers kstn in BBP (%)	8.5	8.0	
Totale uitgaven (x SRD 1 mln)	3,551.1	4,409.6	2,544.4
Pers kstn in % van totale uitgaven	34.0	29.8	30.7

Bron: Ministerie van Financiën /CEBUMA

*Voorlopige cijfers

In tabel II.1.4 wordt een overzicht gegeven van het ambtenaren-, pensioen- en onderstandenbestand over de jaren 2011 tot en met juni 2013.

Tabel II.1.4: Ambtenaren,- pensioen- en onderstanden bestand over de periode 2011 - juni 2013

Omschrijving	2011	2012	juni 2013*
Amb. Bestand (overheid)	40,757	44,062	44,642
Absolute mutatie	438	3,305	580
Relatieve mutatie (%)	1.1	8.1	1.3
Pensioen bestand	18,325	19,387	20,042
Onderstanden bestand	2,577	2,653	2,688

Bron: Ministerie van Financiën/ CEBUMA

* Voorlopige cijfers

In dit overzicht wordt de stand van het aantal ambtenaren-, pensioen- en onderstandenbestand aan het eind van het desbetreffend jaar weergegeven en in beschouwing genomen. Het aantal ambtenaren in de eerste helft van 2013 is vanaf 2012 toegenomen met 580 ambtenaren oftewel 1.4%. In vergelijking met het eerste halfjaar van 2012 (43.590 ambtenaren) blijkt er een toename te zijn van 1.052 ambtenaren oftewel 2.4%. Voorts geeft de tabel ook aan dat het ambtenarenbestand in 2012 is toegenomen en kan onder andere worden toegeschreven aan de toename van het ambtenarenbestand bij het ministerie van R.O. en wel van 3.026 naar 5.433 ambtenaren. Dit heeft in zekere zin ook een bijdrage geleverd in de stijging van de personeelskosten van de overheid.

Het ambtenarenbestand verdeeld naar ministerie wordt in tabel II.1.5 weergegeven. Gedurende de referentie periode is op te merken dat het Ministerie van Onderwijs op basis van de indeling steeds het grootste ministerie is. Voor het eerste halfjaar van 2013 is voor dit ministerie alléén al een ambtenarenbestand van 16.813 te zien waarbij de leerkrachten het grootste aandeel vormt. De andere grote ministeries zijn: Justitie en Politie, Defensie, Regionale Ontwikkeling en Sociale Zaken.

In tabel II.1.6 wordt een overzicht gegeven van de gerealiseerde personeelskosten en de proportionele verdeling hiervan naar ministerie over de periode 2011 tot en met juni 2013. Uitgaande van de voorlopige cijfers blijkt dat Onderwijs tot en met juni 2013 wederom zoals de voorgaande jaren het grootste deel van de personeelskosten inneemt, terwijl Justitie en Politie en Defensie respectievelijk de tweede en de derde plaats innemen.

Tabel II.1.5: Het aantal ambtenaren naar ministerie in de periode 2011 – juni 2013

Ministeries	2011	2012	2012 t.o.v. 2011		juni-2013*	2013 t.o.v. 2012	
			absoluut	in %		absoluut	in %
J & P	4,409	4,693	284.0	6.4	4,963	270.0	5.8
Biza	1,943	2,039	96.0	4.9	2,059	20.0	1.0
<i>w.o. DNA</i>			0.0		135	135.0	
R.O.	3,026	5,433	2,407.0	79.5	5,451	18.0	0.3
Defensie	3,467	3,558	91.0	2.6	3,645	87.0	2.4
Buza	225	233	8.0	3.6	230	(3.0)	(1.3)
Financiën	1,312	1,284	(28.0)	(2.1)	1,241	(43.0)	(3.3)
H.I.	449	434	(15.0)	(3.3)	408	(26.0)	(6.0)
L.V.V.	1,165	1,178	13.0	1.1	1,158	(20.0)	(1.7)
N.H.	743	784	41.0	5.5	772	(12.0)	(1.5)
Arbeid	398	368	(30.0)	(7.5)	363	(5.0)	(1.4)
SoZaVo	2,419	2,403	(16.0)	(0.7)	2,383	(20.0)	(0.8)
Onderwijs	15,781	16,317	536.0	3.4	16,813	496.0	3.0
<i>w.o. leerkr.</i>	13,739	14,235	496.0	3.6	14,671	436.0	3.1
<i>Overigen</i>	2,042	2,082	40.0	2.0	2,142	60.0	2.9
Sport & Jeugd.	299	294	(5.0)	(1.7)	302	8.0	2.7
V.G.	567	547	(20.0)	(3.5)	557	10.0	1.8
O.W.	3,257	3,207	(50.0)	(1.5)	3,012	(195.0)	(6.1)
T.C.T.	724	712	(12.0)	(1.7)	706	(6.0)	(0.8)
ROGB	573	578	5.0	0.9	579	1.0	0.2
Totaal	40,757	44,062	3,305.0	8.1	44,642	580.0	1.3

Bron: Ministerie van Financiën/CEBUMA

*voorlopige cijfers

Tabel II.1.6: De gerealiseerde personeelskosten proportioneel verdeeld naar ministeries in de periode 2011 – juni 2013 en de begroting 2014 (x SRD 1 mln)

Ministeries	Realisatie						Begroting	
	2011	%	2012	%	juni-2013*	%	2014	%
J & P	172,5	14,3	212,8	16,2	125,9	16,1	266,2	17,2
Biza	74,5	6,2	81,9	6,2	50,0	6,4	118,9	7,7
R.O	75,7	6,3	79,2	6,0	53,2	6,8	109,4	7,1
Defensie	93,7	7,8	113,7	8,6	82,4	10,6	169,0	10,9
Buza	8,5	0,7	10,4	0,8	5,2	0,7	49,0	3,2
Plos		0,0		0,0		-		-
Financiën & Pl	48,0	4,0	48,7	3,7	26,8	3,4	57,0	3,7
Sport en Jeugdzaken	8,3	0,7	8,5	0,6	5,1	0,6	12,6	0,8
H.I.	12,9	1,1	12,6	1,0	7,0	0,9	14,8	1,0
L.V.V.	34,9	2,9	30,9	2,4	18,1	2,3	35,5	2,3
N.H.	17,1	1,4	19,5	1,5	11,6	1,5	23,1	1,5
Arbeid	12,8	1,1	13,4	1,0	7,6	1,0	17,8	1,2
SoZaVo	53,8	4,5	56,2	4,3	32,9	4,2	71,6	4,6
Onderwijs	463,7	38,4	493,6	37,5	279,6	35,8	437,8	28,3
V.G.	19,0	1,6	19,3	1,5	11,0	1,4	27,7	1,8
O.W.	76,2	6,3	75,6	5,7	42,4	5,4	88,8	5,7
T.C.T.	20,9	1,7	21,3	1,6	11,8	1,5	25,0	1,6
ROGB	16,2	1,3	17,9	1,4	9,7	1,2	23,3	1,5
Totaal	1.208,8	100	1.315,6	100	780,2	100,0	1.547,5	100,0

Bron: Ministerie van Financiën, Cebuma

*voorlopige cijfers

Overige goederen en diensten

De categorie “overige goederen en diensten” behelst de uitgaven voor onder andere de materiële kosten en aanschaffingen ten behoeve van het overheidsapparaat. In 2011 bedroegen de overige goederen en diensten SRD 722 mln en steeg naar SRD 1.246,4 mln in 2012. Om te voorkomen dat de financiering van de staatshuishouding in gevaar zou komen, werd in het eerste kwartaal van 2013 maatregelen getroffen aan de uitgavenzijde. De uitgaven met een consumptief karakter worden getemporeerd en worden derhalve prioriteiten gesteld. Volgens de voorlopige cijfers bedroegen deze uitgaven in het eerste halfjaar in 2013 SRD 639,9 mln. Het resultaat is dat de uitgaven voor overige goederen en diensten over de eerste helft van 2013 met SRD 168,7 mln lager is ten opzichte van juni 2012 (SRD 808,6 mln).

Subsidies en bijdragen

In 2011 en 2012 bedroegen de uitgaven voor subsidies en bijdragen respectievelijk SRD 783,6 mln om SRD 978,6 mln. Tot en met juni 2013 bedroegen de voorlopige uitgaven voor subsidies en bijdragen SRD 532,9 mln.

In onderhavige periode was de stijging van de uitgaven voor subsidies en bijdragen voornamelijk veroorzaakt door:

- 1) De verhoging van AOV in 2012 van SRD 425 naar SRD 525.
- 2) De subsidies die verstrekt zijn aan de ziekenhuizen en overheidsinstellingen als gevolg van FISO (Functie Informatie Systeem Overheid) en de loonsverhoging in 2012
- 3) Pensioenen (suppletie overheidsbijdrage Pensioenfonds)
- 4) Kosten voor on- en minvermogenden

Rente

De rente in 2011 bedroeg SRD 139,8 mln en steeg in 2012 tot een bedrag van SRD 140,6 mln. In de eerste helft van 2013 werd een bedrag van SRD 111,5 mln betaald aan rente en is in vergelijking met dezelfde periode met SRD 33,9 mln gestegen. Er wordt rente betaald op leningen met multilaterale en bilaterale crediteuren, alsook binnenlandse financiële instellingen en particuliere ondernemingen.

Kapitaaluitgaven

In de begrotingen van de diverse ministeries zijn een aantal beleidsmaatregelen opgenomen, die onder de categorie kapitaaluitgaven vallen. Voor 2011 en 2012 is respectievelijk een bedrag van SRD 581,5 mln om SRD 728,4 mln besteed. Tot en met juni 2013 is volgens voorlopige cijfers reeds SRD 480,4 mln uitgegeven oftewel 24.8% van het totaal begroot bedrag (SRD 1.936,6 mln). De kapitaaluitgaven komen het meest voor op de begroting van het Ministerie van Openbaren Werken (aanleg/verbetering wegen, bouwen van bruggen,

verbetering irrigatie- en afwateringswerken, verbetering waterkeringswerken, bouw en uitbreiding landsgebouwen en ambtenarenwoningen en volkswoningbouw). Daarna de ministeries Onderwijs en Volksontwikkeling (bouw van scholen) en Justitie en Politie volgen na het ministerie van OW. Wanneer de realisatie met de begroting wordt vergeleken, dan blijkt dat in 2011 en 2012 respectievelijk 51.9% om 45.8% is gerealiseerd.

II.1.3 Financiering

Het tekort op de totale rekening over het dienstjaar 2011 en 2012 bedroegen respectievelijk SRD 283,8 mln om SRD 436,8 mln. De trekkingen op de buitenlandse leningen in beschouwde periode worden besteed aan de financiering van onder andere de kapitaalinvesteringen. De trekkingen op de buitenlandse leningen bedroegen in 2011 SRD 482,9 mln en steeg in 2012 tot een bedrag van SRD 491,7 mln. In 2012 is een groot deel van de buitenlandse leningen afgelost, te weten SRD 150,2 mln. De financiering op basis van binnenlandse financieringsmiddelen bedroeg SRD 95,2 mln in 2012. Het grootste deel van deze financiering geschiedde door de commerciële banken en het netto financieringsbedrag was hier SRD 83,90 mln. Het ander deel van de binnenlandse financiering geschiedde door particuliere leveranciers en bedroeg SRD 33,2 mln. Het netto financieringsbedrag vanuit de Centrale Bank van Suriname is negatief, dit indiceert dat meer is afgelost dan geleend in 2012.

In de eerste helft van 2013 is het totaal begrotingstekort toegenomen tot SRD 521,5 mln. In tegenstelling tot 2012 werd het grootste deel van het tekort door binnenlandse lening gefinancierd. Het netto binnenlandse financieringsbedrag in de eerste helft 2013 bedroeg SRD 521,4 mln. Deze is grotendeels gefinancierd door opgenomen voorschotten bij de Centrale Bank ter waarde van SRD 401,2 mln. In tegenstelling tot 2012 zijn er per saldo meer voorschotten opgenomen dan afgelost. De netto buitenlandse financiering is vergeleken met de netto binnenlandse financiering lager en bedroeg slechts SRD 58,8 mln. Per saldo is er SRD 87,3 mln getrokken en SRD 28,50 mln afgelost aan het buitenland.

In tabel II.1.7 wordt een vergelijkend overzicht gegeven van de geraamde- en gerealiseerde overheidsfinanciën over de periode 2011 – juni 2013 naar economische classificatie.

Tabel II.1.7: Overzicht van overheidsfinanciën naar economische classificatie in de periode 2011 – juni 2013
op kasbasis (x SRD 1 mln)

	2011	2011	2012	2012*	2013	Juni 2013*
	N.v.W	Realisatie	Suppl.Begr.	Realisatie	Suppl.Begr.	Realisatie
Ontvangsten en Schenkingen	3.232,6	3.537,5	3.851,8	4.024,5	4.728,5	2.087,6
Lopende Ontvangsten	2.870,5	3.422,1	3.737,4	4.024,5	4.728,5	2.087,6
Totaal Belastingen Ontvangsten	2.196,1	2.667,8	2.833,8	3.019,1	3.457,2	1.553,9
- Direkte belastingen	1080,5	1.341,0	1.432,1	1.584,6	1.687,0	788,8
- Indirekte belastingen	1115,6	1.326,8	1.401,7	1.434,5	1.770,2	765,0
Niet belasting Ontvangsten	674,4	754,3	903,6	1.005,4	1.271,3	533,7
Kapitaalsontvangsten						
Schenkingen	362,1	115,4	114,4	-	-	-
Totale Uitgaven	4.734,6	3.551,1	5.312,6	4.409,6	6.721,7	2.544,4
Lopende Uitgaven	3.251,1	2.854,2	3.609,4	3.681,2	4.777,3	2.064,0
- Lonen en salarissen	1423,6	1.208,8	1.437,1	1.315,6	1.681,4	780,2
- Overige goederen en diensten	764,6	722,0	894,9	1.246,4	1.527,9	639,4
- Subsidies en Bijdragen	875,6	783,6	1.123,9	978,6	1.498,0	532,9
- Interest:	187,3	139,8	153,5	140,6	70,0	111,5
Totale kapitaaluitgaven	1.483,5	696,9	1.703,2	728,4	1.944,4	480,4
Kapitaaluitgaven	1121,4	581,5	1.588,8	728,4	1.936,6	480,4
Schenkingen	362,1	115,4	114,4	-	7,8	-
Tekort/surplus lopende rekening	(380,6)	567,9	128,0	343,3	(48,8)	23,6
Tekort/surplus totale rekening		(283,8)		(436,8)		(521,5)
Financiering (netto)		283,6		436,7		521,4
Binnenlands (netto)		(130,0)		95,2		462,6
CBvS (netto)		(121,5)		(29,9)		401,2
Commerciële banken (netto)		(68,4)		83,9		91,9
Binnenlandse leveranciers		47,7		33,2		(35,4)
Overige Fin.-/ instellingen		13,1		10,3		0,2
Uitgifte van munten		(0,9)		(2,3)		4,7
Aflossingen Binnenl.						
Buitenlands (netto)		413,6		341,5		58,8
trekkingen (disb)		482,9		491,7		87,3
aflossingen		69,3		150,2		28,5
BBP*	12.775,0	14.259,3	14.526,7	16.539,5	17.525,2	17.855,1
Tekort/ surplus Tot. rek in % BBP		(2,0)	-	(2,6)	-	(2,9)

Bron: Ministerie van Financiën/SPS

* Voorlopige cijfers

II.2 De staatsschuld over de periode 2008 – juni 2013

II.2.1 Algemeen

De Staatsschuld wordt onderscheiden in de binnenlandse en de buitenlandse Staatsschuld. Bij de presentatie van de schuld is het van belang te kijken naar de looptijd van de schuld, het gehanteerde schuldinstrument en schuld naar crediteur type. De cijfers over 2012 tot en met juni 2013 zijn, gecompileerd opgrond van de beschikbare informatie, die achteraf aangepast kunnen worden.

II.2.2 Binnenlandse Schuld

De diverse componenten van de binnenlandse schuld zijn: schatkistpapier, schulden bij de Centrale Bank van Suriname (CBvS) t.w. de geconsolideerde lange termijn schuld, voorschotten van de CBvS en overtrekkingen op een der rekeningen van de staat, kredieten verstrekt door de algemene banken, schulden (leverancierskredieten) bij lokale bedrijven met betrekking tot de infrastructurele projecten, overheidsgaranties en de nog niet opgenomen middelen op leningen en garanties.

De binnenlandse schuldinstrumenten n.m. de korte termijn schuldinstrumenten (schatkistpapier, CBvS voorschotten en overtrekkingen), worden voor een groot deel gebruikt om de lopende overheidsactiviteiten te financieren.

In de jaren 2009-2010 is een stijging van de binnenlandse schuld voornamelijk zichtbaar in de toename van de korte termijn schuld (voorschotten en overtrekkingen) bij de CBvS en een toename van leverancierskredieten t.b.v. de infrastructurele werken. In 2010 nam de uitgifte van schatkistpapier met 96% toe ten opzichte van 2009.

In 2011 heeft de 20% devaluatie van de SRD ten opzichte van US\$ ook een stijgende invloed gehad op de binnenlandse schuld en wel op de schulden aan diverse lokale bedrijven die waren aangegaan in US\$. Deze schuldcomponent nam toe met 50%, vanwege de wisselkoersaanpassing en de geleverde productie in dat jaar.

In het afgelopen jaar, 2012, steeg de binnenlandse schuld met 15% ten opzichte van 2011. De stijging kwam voornamelijk tot uiting in de uitgifte van schatkistpapier (46%), de korte termijn schuld bij de CBvS (23%) en een toename van de schuld (12%) aan diverse lokale bedrijven. Kredieten bij de algemene banken vertonen in het eerste halfjaar van 2013 een toename tot SRD 52,4 mln. De binnenlandse schuld steeg jaarlijks in de referentie periode. Per ultimo juni 2013 bedroeg de binnenlandse schuld SRD 2.134,9 mln.

Tabel II.2.1: De binnenlandse schuld naar de verschillende schuldinstrumenten over 2008 – juni 2013
(in mln SRD)

Omschrijving	Per ultimo					
	2008	2009	2010	2011*	2012*	juni 2013*
Schatkistpapier	132.7	112.9	221.6	209.0	304.3	388.0
Obligatie lening:	0.002	-	-	-	-	-
<u>Lening</u>						
w.o. Voorschotten (ex. Art. 21 van de Bankwet) en andere kortlopende schulden bij de CBvS	266.7	527.5	761.2	744.4	915.7	1,197.9
w.o. Geconsolideerde schuld bij de CBvS	130.6	125.0	119.4	113.9	108.3	105.6
w.o. Lange termijn leningen bij het Bankwezen	7.7	6.7	5.5	5.2	4.3	52.4
Schulden aan diverse binnenlandse bedrijven	92.0	141.1	186.6	280.4	313.7	278.2
Achterstallige betalingen aan bedrijven**	7.0	-	0.5	0.4	-	-
Afgeroepen garanties	3.1	5.2	2.8	6.5	6.9	3.2
Niet-afgeroepen overheidsgaranties	21.7	19.9	19.7	20.4	20.6	20.1
Niet opgenomen leningen	257.3	195.6	174.9	144.3	88.6	81.7
Niet opgenomen garanties	1.6	10.1	6.7	7.9	7.3	7.8
Totale Binnenlandse schuld (incl. garanties en niet getrokken leningen)	920.4	1,144.0	1,498.9	1,532.4	1,769.7	2,134.9

Bron: Bureau voor de Staatsschuld / * Voorlopige cijfers /

**niet alle informatie beschikbaar op jaarbasis

Schuld cijfers over 2008 en 2011 zijn gecorrigeerd na updating van informatie

Binnenlandse schuld naar rente structuur

De totale binnenlandse schuld portefeuille bestaat uit schulden met een vaste rentevoet. De gemiddelde rentevoet van de binnenlandse schuld in 2009- juni 2013 ligt rond de 8%.

Kortlopende binnenlandse schuld

Vlottende binnenlandse schuld

Tot de vlottende binnenlandse schulden van de Staat behoren:

- Uitgegeven schatkistpapier;
- Voorschotten van de Centrale Bank van Suriname aan de Staat (Artikel 21 van de Bankwet), opgenomen voorschotten op de winst van de CBvS aan de Staat en overtrekkingen op de begrotingsrekening van de Staat bij de CBvS;
- Achterstallige betalingen m.n. interest en aflossingen aan de bedrijven en andere achterstallige betalingen aan diverse lokale bedrijven verschuldigd door de ministeries;
- Afgeroepen garanties.

Tabel II.2.2: De Binnenlandse schuld naar looptijd 2008 – juni 2013 (x SRD 1 mln)

Omschrijving	Per ultimo					
	2008	2009	2010	2011	2012	juni 2013*
Kortlopende schulden	410,8	647,5	989,3	966,0	1.231,7	1.591,2
Langlopende schulden	229,0	270,9	307,7	393,8	421,5	434,1
Totale Binnenlandse schuld	639,8	918,4	1.297,0	1.359,8	1.653,2	2.025,3
Overheids niet-afgeroepen garanties	21,7	19,9	19,7	20,4	20,6	20,1
Niet getrokken leningen en garanties	258,9	205,7	181,6	152,2	95,9	89,5
Totale Binnenlandse schuld incl. overheidsgaranties en niet getrokken leningen	920,4	1.144,0	1.498,3	1.532,4	1.769,7	2.134,9

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* Voorlopige cijfers

Vaste binnenlandse schuld

Tot de vaste binnenlandse schulden van de Staat behoren:

- De geconsolideerde schuld van de Staat bij de Centrale Bank van Suriname;
- Leverancierskredieten van enkele particuliere bedrijven (Baitali N.V., Tjongalanga N.V., Bouwbedrijf Van Kessel N.V., N.V. Caremco Holding, N.V. Nationaal Uitvoeringsbedrijf (NUB)) in verband met de asfalterings- en bruggenprojecten;
- Niet afgeroepen overheidsgaranties;
- Kredieten verstrekt door het bankwezen (DSB, RBC en Hakrinbank) aan de Staat.

In 2011 waren de zogenaamde Caribbean Court of Justice (CCJ) schulden van de Staat bij de algemene banken geherstructureerd, waarbij de rentevoet is bijgesteld van 14% naar 11% tegen een resterende looptijd van 5 jaar.

In maart 2013 is er een nieuwe krediet ter waarde van SRD 48 mln door de DSB aan de Staat verstrekt. Deze kredietfaciliteit is bestemd voor de import van drie kustwachtvaartuigen. De looptijd is 4 jaren tegen een vaste rentevoet van 10%.

Het project voor het herasfalteren van de Martin Luther Kingweg door het bedrijf Tjongalanga N.V. is in 2012 vroegtijdig opgeleverd. De financieringsovereenkomst werd op 6 juli 2010 ter waarde van US\$ 1,9 mln. (SRD 6,4 mln.) getekend, waarbij de looptijd na de oplevering gesteld was op 12 maanden tegen een rentevoet van 6%. De geleverde productie binnen dit project als gevolg van de vroegtijdige uitvoering bedroeg SRD 2,5 mln. Intussen is de uitstaande schuld ook afgelost.

Binnenlandse schuld naar type crediteur

In juni 2013 was de grootste binnenlandse crediteur van de Staat de Centrale Bank van Suriname (CBvS) met een aandeel van ca. 61% van de binnenlandse schuld. Het deel van de algemene banken en de overige creditoren is ca. 16%.

Binnenlandse Overheidsgaranties

In 2012 bedroeg de stand van de afgegeven Overheidsgaranties tot zekerheidsstelling voor binnenlandse schulden van parastatale bedrijven, SRD 34,9 mln, hiervan is SRD 6,9 mln formeel afgeroepen en SRD 7,3 mln was niet getrokken.

In maart 2012 is de garantie t.b.v. de Stichting Experimentele Landbouw ter waarde van US\$ 1 mln. door de DSB afgeroepen. Ook twee garanties ter waarde van SRD 1,5 mln. zijn door de Landbouw bank in december van het afgelopen jaar afgeroepen. Deze afgeroepen garanties zijn in het eerste kwartaal van 2013 door de overheid afgelost.

In het eerste halfjaar van 2013 bedroegen de niet-afgeroepen garanties SRD 20,1 mln, de afgeroepen garanties SRD 3,2 mln en de niet getrokken middelen op garanties SRD 7,8 mln.

De afgeroepen garanties betreffen oude garanties door de overheid verstrekt aan:

- de Landbouwbank t.b.v. de Scheepvaartmaatschappij Suriname (SRD 183.000,- en € 494.000) die in 2009 zijn afgeroepen.
- de VCB t.b.v. de Stichting Machinale Landbouw (SRD 812.509,03) die in 2006 is afgeroepen.

Niet getrokken binnenlandse leningen

De niet getrokken middelen op binnenlandse leningsovereenkomsten bedroegen per ultimo juni 2013 SRD 81,7 mln (ca. US\$ 24,4 mln).

De niet getrokken middelen hebben v.n.l. betrekking op de infrastructurele projecten die middels leverancierskredieten worden gefinancierd. Deze kredieten zijn in US\$ verstrekt en dus onderhevig aan de wisselkoers.

De daling van niet-getrokken binnenlandse leningen heeft betrekking op de progressie binnen de infrastructurele projecten.

II.2.3 Buitenlandse schuld

De bruto buitenlandse schuld portefeuille van de Overheid bestaat uit concessionele en semi-concessionele leningen en enkele credit-lines. De buitenlandse leningen worden veelal gebruikt voor de financiering van beleidsprogramma's en projecten.

Het verloop van de buitenlandse schuld

De buitenlandse schuld vertoont een stijgende trend in de afgelopen 5 jaar. De stijging heeft te maken met de toenemende trekkingen op buitenlandse bilaterale en multilaterale leningen in vergelijking tot de betaalde aflossingen in dat jaar. De trekkingen bedroegen in het afgelopen jaar 2012 US\$ 144,8 mln en de aflossingen US\$ 44,9 mln.

Tabel II.2.3 geeft een overzicht van de buitenlandse schuld naar looptijd over de periode 2008 tot ultimo juni 2013.

Tabel II.2.3: De buitenlandse schuld naar looptijd over 2008 – juni 2013 in mln US\$

Omschrijving	Per ultimo					
	2008	2009	2010	2011	2012*	juni 2013*
Vlottende schulden	150,7	41,7	43,5	13,7	15,2	15,5
Vaste schulden	168,6	227,4	291,0	449,2	552,0	570,5
Buitenlandse garanties	18,8	19,4	17,8	15,5	13,9	12,7
Niet getrokken leningen	305,3	357,2	295,9	222,5	229,7	215,3
Tot. Buitenl. Schuld inclusief alle overheids-garanties en niet getrokken leningen	643,4	645,7	648,2	700,9	810,8	814,0

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* voorlopige cijfers

De trekkingen in 2012 hebben betrekking op leningen met China (US\$ 76,1 mln), IADB leningen (US\$ 57,8 mln) en op leningen verstrekt door de Franse overheidsagentschap (AFD) (US\$12,7 mln). In dat jaar is de achterstallige schuld aan de VSA (GSM leningen) ter waarde van US\$ 26,6 mln afbetaald.

De buitenlandse schuld steeg in 2012 met ca. 16% t.o.v. 2011 en bedroeg US\$ 810,8 mln. De toename is het gevolg van het sluiten van een zevental nieuwe leningen (IADB en China) ter waarde van US\$ 156 mln. De hoogte van de buitenlandse schuld per ultimo 2013 bedraagt US\$ 814 mln.

De buitenlandse leningen zijn per ultimo 2012 besteed aan de constructie sector, de publieke sector, gezondheidszorg, onderwijs etc.

Buitenlandse schuld naar looptijd

De onderverdeling van de buitenlandse schuld naar vlottende en vaste schuld, is gebaseerd op de looptijd. De geregistreerde vlottende buitenlandse schuld in de schuld portefeuille zijn voor 100% achterstallige betalingen (interest inclusief boete rente en aflossingen), die direct opeisbaar zijn. Het deel van de vlottende buitenlandse schuld in 2012 en juni 2013 was stationair op 3% gebleven. Er worden geen buitenlandse leningen gesloten met een korte looptijd.

Kortlopende buitenlandse schuld

Uit tabel II.2.4. blijkt dat er in 2009 en 2011 een daling van de achterstallige betalingen van de buitenlandse schuld te bespeuren is, omdat er in die jaren de meeste betalingen zijn ingelopen of de leningen zijn geherstructureerd. Zo werd in juli 2011 de GSM-VSA schuld ter waarde van ca. US\$ 31,9 mln geherscht in een looptijd van 3 jaar middels kwartaalbetalingen. In mei 2012 heeft de Surinaamse overheid besloten deze schuld volledig af te wikkelen. De achterstallige betalingen per juni 2013 betreft enkele Chinese leningen die indertijd aan ons land verstrekt waren in het kader van economische en technische samenwerking.

Tabel II.2.4: Buitenlandse achterstallige betalingen over 2008 – juni 2013 in mln US\$

Omschrijving	Per ultimo					
	2008	2009	2010	2011	2012*	juni 2013*
Totale achterstallige betalingen op buitenlandse leningen	150,7	41,7	43,5	13,7	15,2	15,5
Totale achterstallige aflossingen op buitenlandse leningen	81,2	24,2	25,7	13,7	15,2	15,5
Totale achterstallige interest betalingen (inclusief boete rente) op buitenlandse leningen	69,5	17,5	17,8	0	0	0
Toename van de achterstallige betalingen op buitenlandse leningen	-1%	-72%	4%	-68%	11%	2%

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* Voorlopige cijfers

Buitenlandse schuld naar type Crediteur

Het aandeel van de bruto buitenlandse schuld in juni 2013 bestond voor ca. 55% uit bilaterale crediteuren en ca. 45% uit multilaterale crediteuren. Suriname heeft thans geen commerciële crediteuren. De twee grootste buitenlandse crediteuren van ons land in het eerste halfjaar van 2013 waren China (42%) en de IADB (40%).

Multilaterale crediteuren

De multilaterale crediteuren van de Staat zijn de Inter Amerikaanse Ontwikkelings Bank (IADB), de Europese Investerings Bank (EIB) en de Islamic Development Bank (ISDB). In het eerste kwartaal van 2013, heeft de overheid een nieuwe multilaterale crediteur erbij en wel OPEC Fund for International Development (OFID) ter medefinanciering van het Meerzorg-Albina Rehabilitatie Programma.

De totale multilaterale schuld steeg in 2012 met ca. 25% ten opzichte van het jaar daarvoor, terwijl de stijging in het eerste halfjaar van 2013 ca. 5% was ten opzichte van 2012. De hoogte van de multilaterale schuld staat per juni 2013 genoteerd voor US\$ 262,9 mln.

Tabel II.2.5: De buitenlandse schuld in 2008 – juni 2013 in mln US\$ naar type crediteur

Omschrijving	Per Ultimo					
	2008	2009	2010	2011	2012*	juni 2013*
Multilaterale Crediteuren totaal:	73,8	82,2	114,7	201,1	251,2	262,9
w.v. EIB	9,2	8,8	7,6	6,9	6,5	6,1
w.v. IADB	60	68,9	90,1	168,5	221,6	234,4
w.v. IsDB	4,6	4,5	17,1	25,8	23,2	22,4
Bilaterale Crediteuren totaal:	245,4	186,8	219,7	261,8	316,0	323,1
w.v. Brazilië	116,9	0	0	0	0	0
w.v. China	60,5	105,2	141,5	174,7	244,7	244
w.v. Duitsland	1,4	0	0	0	0	0
w.v. India	23,8	36,9	35,2	38,2	35,6	33,8
w.v. Frankrijk	3,3	7,2	6,6	18,9	33,5	43,3
w.v. Italië	1,7	0	0	0	0	0
w.v. V.S.A.	37,9	37,5	36,3	29,9	2,1	2,0
Algeheel Totaal	319,3	269,0	334,4	462,9	567,2	586,0

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* Voorlopige cijfers

In 2012 zijn er een zestal nieuwe multilaterale leningen aangegaan ter waarde van US\$ 108,7 mln en wel bij de IADB. Alle leningen zijn aangegaan tegen een looptijd van 20 jaar, een grace periode van 5 jaar en een rentevoet gebaseerd op de LIBOR 3 maanden, te weten:

- Voor de uitvoering van de census (US\$ 5 mln) en een lening uit hoofde van de "Social protection support program" (US\$ 15 mln) van de overheid.
- Een lening ten behoeve van het vervolgproject van de verbetering van basis onderwijs programma ter waarde van US\$ 13,7 mln.
- Een twee-tal leningscontracten op basis van een "policy based" lening ter waarde van US\$ 40 mln. Deze lening is bestemd voor hervormingen binnen de overheid voor de verbetering van haar uitgavenbeheer met name de kapitaaluitgaven van de overheid.
- Verder is er ook een lening aangegaan ten behoeve van institutionele- en operationele versterking van de energie sector ter waarde van US\$ 15 mln.
- Tenslotte de lening ter waarde van US\$ 40 mln, als additionele middelen voor het project van de weg Meerzorg-Albina.

In maart 2013 is er door de overheid één nieuwe buitenlandse lening ter waarde van US\$ 13,8 mln met de multilaterale organisatie OFID aangegaan. Deze lening is bestemd voor de verdere uitvoering van het project rehabilitatie weg Meerzorg-Albina. De leningsvoorwaarden van deze nieuwe schuld zijn: een looptijd van 18 jaar, met grace periode

van 4 jaren en een vaste rentevoet van 4.5%. Trekkingen op multilaterale leningen bedroeg in 2012 US\$ 104 mln, terwijl deze in het eerste halfjaar van 2013 US\$ 15,2 mln was.

Bilaterale crediteuren

In 2012 was er één nieuwe bilaterale lening aangegaan en wel met de Chinese overheid via de Chinese EximBank ter waarde van US\$ 47,3 mln. t.b.v. de bouw van 1000-tal woningen. De financiële voorwaarden van deze lening zijn: looptijd 20 jaar, grace periode 5 jaar en een 2% vaste rentevoet.

De bilaterale schuld is in 2012 met ca. 20% toegenomen tot US\$ 316 mln, vanwege de trekkingen die plaats vonden op voornamelijk de Chinese leningen en in mindere mate op de Franse leningen. In juni 2013 steeg de bilaterale schuld verder en bedroeg US\$ 323 mln.

Buitenlandse overheidsgaranties

Ten behoeve van buitenlandse leningen van Staatsbedrijven kan de overheid staatsgaranties verstrekken. In de beschouwde periode was er slechts sprake van een enkele buitenlandse staatsgarantie. De uitstaande overheidsgarantie bedroeg in juni 2013 ca. US\$ 13,9 mln (€ 9,8 mln).

Niet opgenomen buitenlandse leningen

Een onderdeel van de buitenlandse schuld omvat naast de niet afgeroepen garanties ook nog de niet opgenomen gecommiteerde leningen. De niet getrokken leningen vertonen een dalend verloop in 2008-2012 vanwege de vele trekkingen. In 2013 is er sprake van een stijging als gevolg van de nieuwe OFID lening, waarop er nog niet getrokken is.

Tabel II.2.6: Niet opgenomen leningen naar crediteur over 2008 – juni 2013 in mln US\$

Omschrijving	2008	2009	2010	2011	2012	juni 2013*
Multilaterale crediteuren						
IADB	17,4	79,3	66,5	51,5	101,6	86,5
ISDB	25,4	19,8	12,0	3,1	2,4	2,4
OFID						13,8
Bilaterale crediteuren						
CHINA	242,6	194,6	152,9	122,6	94,2	81,9
INDIA	20,0	10,0	15,8	10,3	10,2	10,2
FRANKRIJK	-	53,6	48,8	35,1	21,2	30,1
Totaal	305,3	357,2	295,9	222,5	229,7	215,3

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

*Voorlopige cijfers

II.2.4 Totale Binnenlandse en Buitenlandse schuld

De Staatsschuld op jaarbasis over de beschouwde periode steeg met 7% in 2012 en 8% in juni 2013. Het aandeel van de buitenlandse- en binnenlandse staatsschuld in de totale Staatsschuld zijn respectievelijk 56% en 44% in juni 2013.

Tabel II.2.7: Totale binnenlandse en buitenlandse schuld in mln US\$ en SRD in 2008 – juni 2013

Omschrijving	2008	2009	2010	2011	2012*	juni 2013*
Binnenlandse en Buitenlandse schuld (exclusief garanties en niet getrokken leningen)						
Binnenlandse schuld	230,3	329,6	466,6	405,9	493,5	604,6
Buitenlandse schuld	319,3	270,0	334,4	462,9	567,2	586,0
Totaal in mln. US\$	549,6	599,6	801,0	868,8	1.060,7	1.190,6
Totaal in mln. SRD	1.527,9	1.666,9	2.226,8	2.910,5	3.553,3	3.988,5
Binnenlandse en Buitenlandse schuld (incl garanties en niet getrokken leningen)						
Binnenlandse schuld	328,6	411,5	538,8	457,3	528,3	637,3
Buitenlandse schuld	643,4	645,7	648,2	700,9	810,8	814,0
Totaal in mln. US\$	972,0	1.057,4	1.187,0	1.158,2	1.339,1	1.451,3
Totaal in mln. SRD	2.702,2	2.939,6	3.299,9	3.880,0	4.486,0	4.861,9
Wisselkoers	2,78	2,78	2,78	3,35	3,35	3,35

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* voorlopige cijfers

Op 30 april 2012 gaf Standard & Poor's de nieuwe credit rating aan ons land en deze was voor de eigen en vreemde valuta hetzelfde als in 2011 namelijk: BB-/Stable/B.

Op 25 april 2013 werd de rating van Standard & Poor's wederom aangepast en wel de outlook van rating; die ging van Stable naar Positive Outlook.

De upgradering van de credit rating is vooral het gevolg van de positieve macro-economische ontwikkelingen in de afgelopen periode, inclusief de goede vooruit-zichten van de economische indicatoren op middenlange termijn met name een economische groei van 4%-5%. Ook de vooruitgangen die geboekt zijn op het institutioneel vlak van de overheid zoals het schuldbeheer en het wegwerken van achterstallige betalingen op de buitenlandse schuld, hebben ook hieraan een grote bijdrage geleverd.

Ruimte binnen de obligo plafonds

In het kader van schuldmonitoring en schuldbeheer zijn de leningen-plafonds voor de binnenlandse en de buitenlandse Staatsschuld vastgesteld. De obligoplafonds zijn vastgesteld, door de Staatsschuld te relateren aan het door het Algemeen Bureau voor de Statistiek

gepubliceerde nominaal bruto binnenlands product tegen marktprijzen (BBPmp) van het meest recente kalenderjaar.

De obligoplafonds zijn op 12 januari 2011 bij wet gewijzigd. Het totale schuldplafond is nog steeds 60% van het bbp, maar de verhoudingen tussen de binnenlandse- en buitenlandse schuld plafonds is nu gesteld op respectievelijk 25% en 35% (SB 2011 no. 5).

De buitenlandse schuld-bbp ratio bleef in de gehele periode binnen het obligoplafond. In 2012 bedroeg deze schuld-bbp ratio 16.4% en steeg marginaal naar 16.5% in juni 2013. Per ultimo juni 2013 is de ruimte voor het aangaan van nieuwe buitenlandse schulden ca. US\$ 913,4 mln (ca. SRD 3.059,8 mln).

Per juni 2013 was deze ratio o.b.v. gecorrigeerde cijfers 12.9%, een stijging van 2.2 procentpunt ten opzichte van 2012.

Tabel II.2.8: Schuld BBP ratios in % van 2008 – juni 2013

Ratios	Leningen-plafond	2008	2009	2010	Gewijzigde leningen plafond per jan 2011	2011	2012	juni 2013*
Berekende ratio's aan de hand van gecorrigeerde schuld- en BBP cijfers								
Buitenlandse schuld BBP mp	45	18,5	16,9	15	35	16,5	16,4	16,5
Binnenlandse schuld BBP mp	15	9,4	10,7	12,5	25	10,7	10,7	12,9
Totale Schuld BBP mp	60	27,9	27,6	27,5	60	27,2	27,1	29,4
BBP en wisselkoersen								
BBP lopende mp in mln. SRD van het jaar SRD/US\$		9.698,1 2,78	10.638,4 2,78	11988,7 2,78		14.259,3 3,35	16.539,5 3,35	n.b 3,35

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* De ratio's voor 2011 en 2012 zijn gebaseerd op het BBP cijfer van 2011 uitgebracht op 23 augustus 2012

Aflossingen en interestbetalingen op de buitenlandse Staatsschuld

In de afgelopen jaren stegen de interestbetalingen drastisch op de CBvS schulden (de overtrekkingen) en op de infrastructurele projecten.

Deze piekjaren hebben betrekking op de betalingen van achterstallige schuldenlast met name de Braziliaanse schuld en de volledige afwikkeling van de VSA GSM schuldenlast.

Tabel II.2.9: Betaalde schuldenlast over 2008 – juni 2013

Omschrijving	2008	2009	2010	2011	2012	juni 2013*
Binnenlandse schuldenlast						
Binnenlandse interestbetaling in mln. SRD	43,9	60,6	84,4	120,0	120,9	83,2
Binnenlandse aflossingsbetaling in mln. SRD	112,4	83,2	31,1	67,5	35	53,6
Binnenlandse schuldenlast in mln. SRD	156,3	143,8	115,5	187,5	155,9	136,8
Buitenlandse schuldenlast						
Buitenlandse interest betalingen in mln. US\$**	5,3	7,7	7,0	7,9	13,3	7,4
Buitenlandse aflossingsbetaling in mln. US\$	14,6	89,8	16,9	20,7	44,9	8,5
Buitenlandse schuldenlast in mln. US\$	19,9	97,5	23,9	28,6	58,2	15,9
Totale schuldenlast						
Totale schuldenlast in mln. US\$	76,1	149,2	65,4	84,6	104,7	59,7
Totale schuldenlast in mln. SRD	211,7	414,7	181,8	283,3	350,8	190,1

Bron: Bureau voor de Staatsschuld

* voorlopige cijfers

** Interestbetalingen en andere fees

II.3 Productie, inkomen, prijzen, geselecteerde lonen en werkgelegenheid

II.3.1 Productie en inkomen 2007-2012

De belangrijkste graadmeter voor de productie in een land gedurende een bepaalde periode is het Bruto Binnenlands Product (BBP of GDP). Tevens zijn het Nationaal Product, het Nationaal Inkomen, Nationaal Inkomen per Capita en het Beschikbaar Inkomen in lopende prijzen van eminent belang. Bovengenoemde macro economische grootheden zullen over de periode 2007 tot en met 2012 worden gezien. Daarnaast zal het BBP in constante zin worden belicht.

Het Bruto Binnenlands Product (BBP) en het Bruto Nationaal Product (BNP), kunnen in principe volgens 3 methoden worden gemeten. Het Algemeen Bureau voor de Statistiek (ABS) hanteert voor het berekenen van het Bruto Binnenlands Product voornamelijk de productiemethode. Deze methode gaat uit van basisprincipes die zijn vastgelegd in de "System of National Accounts" (SNA). Dit is een systeem dat gezien kan worden als een draaiboek voor het samenstellen van de Nationale Rekeningen. De nieuwste versie op dit stuk is de "SNA-2008", een ingrijpende revisie van SNA-93, welke tot en met februari 2008 in gebruik is geweest. Dit systeem wordt internationaal aanbevolen en ook ons land houdt zich zoveel als mogelijk hieraan, ofschoon wij evenals vele andere zogenaamde ontwikkelingslanden nog in het overgangsproces van SNA-1993 naar SNA-2008 zitten. Suriname heeft met technische assistentie van CARTAC in maart 2012 de transitie van SNA-1968 naar SNA-1993 voltooid en heeft in overeenstemming met afspraken binnen de CARICOM (basisjaar 2005 of zo dicht mogelijk hierbij) zijn basisjaar verlegd naar 2007.

Het BBP zal zowel in nominale als in reële zin gepresenteerd worden, met daaraan gekoppeld een beschrijving van de ontwikkeling van het BBP en andere belangrijke macro economische indicatoren. In tabel II.3.1 zal de ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product, het Bruto Nationaal inkomen (BNI, ook wel Bruto Nationaal Product, BNP genoemd), Beschikbaar Nationaal Inkomen en het Nationaal Inkomen per capita waar mogelijk zowel in lopende als in constante prijzen over de periode 2007 tot en met 2012 worden aangegeven.

Opgemerkt dient te worden dat het Bruto Binnenlands Product uitgedrukt kan worden in zowel "basic prices" (basisprijzen, voorheen faktorkosten) als "market prices" (marktprijzen). De gedachte achter "basic prices" is dat de door de producent (bedrijven, financiële instellingen, niet financiële instellingen en andere relevante actoren binnen de economie) voortgebrachte productie (goederen en diensten), wordt uitgedrukt in productiekosten.

De term "market prices" (marktprijzen) wordt gehanteerd om aan te geven dat de door de producenten voortgebrachte producten en diensten op een markt worden afgezet en daardoor

dient er dus een marktprijs voor te worden betaald. Het verschil tussen “basic prices” en “market prices” zit in prijsverlagende subsidies en prijsverhogende indirecte belastingen.

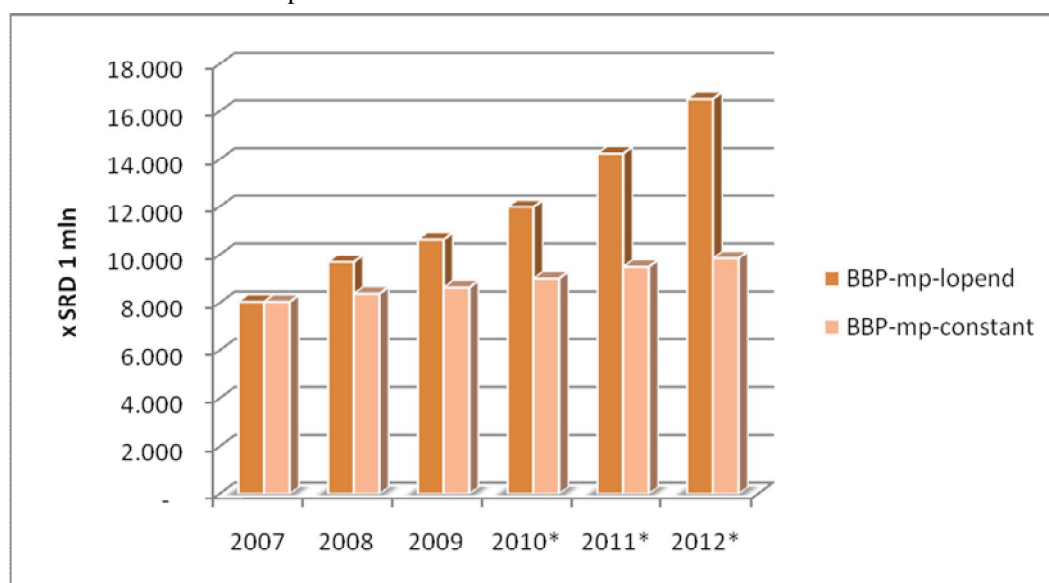
Tabel II.3.1: De ontwikkeling van geselecteerde macro-economische indicatoren gedurende 2008 – 2012
(x 1 mln SRD)

Macro-Economische Grootheden	2007	2008	2009	2010*	2011*	2012*
Bruto Binnenlands Product (BBP; basisprijzen-bp)	7.412,9	9.036,1	9.769,2	11.136,7	12.940,1	15.113,9
BBP (basisprijzen, 2007=100)	7.412,9	7.721,5	7.953,5	8.288,5	8.727,5	9.065,6
Bruto Binnenlands Product (BBP; marktprijzen-mp)	8.060,5	9.698,1	10.638,4	11.991,8	14.259,3	16.539,5
BBP (marktprijzen, 2007=100)	8.060,5	8.395,0	8.648,3	9.012,6	9.489,9	9.857,6
Bruto Nationaal Inkomen (basisprijzen)	7.435,7	9.093,7	9.783,9	10.850,7	12.071,0	14.471,3
Bruto Nationaal Inkomen (marktprijzen)	8.083,3	9.755,6	10.653,2	11.705,7	13.390,2	15.896,9
Beschikbaar Inkomen	8.298,5	10.007,2	10.914,5	11.948,1	13.679,7	16.138,3
Midjaarljkse bevolking	510,0	517,1	524,1	531,2	539,9	539,9
Nationaal Inkomen per capita	15,9	18,9	20,3	22,0	24,8	29,4

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Grafiek II.3.1: Het verloop van het Bruto Binnenlands Product 2007-2012

Van 2007 tot en met 2012 is het BBP in lopende marktprijzen met meer dan 100% toegenomen. De jaarlijkse groei in het nominale cijfer bedroeg circa 15.5%. Hoe interessant de mutaties in het BBP in lopende prijzen ook mogen zijn, voor het beoordelen van economische prestaties zijn de mutaties in het BBP in constante prijzen relevant. We volstaan hier op te merken dat het BBP in constante marktprijzen met meer dan 22% is toegenomen en dat de jaarlijks gemiddelde groei circa 4.1% is geweest. In de volgende paragraaf zal nadere aandacht worden besteed aan het BBP in constante zin.

II.3.2 De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product

Bij de analyse van de macro-economische indicatoren zijn de ontwikkelingen in reële zin heel belangrijk omdat er aangegeven kan worden of er wel of geen sprake is geweest van groei in de economie over een bepaalde periode. *Het Bruto Binnenlands Product in reële zin geeft aan "wat de economie over een bepaalde periode heeft gepresteerd"*. Op basis van de uitkomst kan eventueel worden aangegeven welke factoren binnen de verschillende economische sectoren al dan niet hiertoe hebben bijgedragen. De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in reële zin in de beschouwde periode geeft ons het volgende beeld:

Tabel II.3.2: De ontwikkeling van het reële Bruto Binnenlands Product 2007-2012 (x 1 mln SRD)

Bruto Binnenlands Product (2007=100)	2007	2008	2009*	2010*	2011*	2012*
Basisprijzen	7.412,9	7.721,5	7.953,5	8.288,5	8.727,5	9.065,6
Groei per jaar		4,2	3,0	4,2	5,3	3,9
Marktprijzen	8.060,5	8.395,0	8.648,3	9.012,6	9.489,9	9.857,6
Groei per jaar		4,1	3,0	4,2	5,3	3,9

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Het Bruto Binnenlands Product in reële zin betekent dat de invloed van de prijzen zoveel als mogelijk is uitgeschakeld, waardoor het accent wordt gelegd op de feitelijke productie in een bepaalde periode. Het blijkt dat in de beschouwde periode er in reële zin steeds sprake geweest is van een groei. De laagste jaarlijkse groei was in 2009 (3.0%) en de hoogste was in 2011 (5.3%)

Op sectoraal niveau verkrijgen we het volgende beeld.

Tabel II.3.3: De ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2007=100), verdeeld naar diverse sectoren en componenten (x 1 mln SRD)

Sector en/of component	2007	2008	2009*	2010*	2011*	2012*
Primaire Sector (1)	1.401,4	1.350,0	1.502,1	1.558,3	1.619,6	1.782,6
Secundaire Sector (2)	2.405,2	2.622,5	2.413,0	2.530,5	2.787,4	2.698,4
Tertiaire Sector (3)	2.804,4	2.914,7	3.199,1	3.343,2	3.477,9	3.710,3
Overheid Sector (a)	801,9	834,4	839,3	856,5	842,6	874,3
BBP Basisprijzen	7.412,9	7.721,5	7.953,5	8.288,5	8.727,5	9.065,6
Indirecte Belastingen minus Subsidies	647,6	673,5	694,8	724,1	762,4	792,0
BBP Marktprijzen	8.060,5	8.395,0	8.648,3	9.012,6	9.489,9	9.857,6

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

Tabel II.3.4: De procentuele bijdragen van diverse sectoren en componenten aan het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2007=100)

Sector en/of component	2007	2008	2009*	2010*	2011*	2012*
Primaire Sector (1)	17,4	16,1	17,4	17,3	17,1	18,1
Secundaire Sector (2)	29,8	31,2	27,9	28,1	29,4	27,4
Tertiaire Sector (3)	34,8	34,7	37,0	37,1	36,6	37,6
Overheid Sector (a)	9,9	9,9	9,7	9,5	8,9	8,9
BBP Basisprijzen	92,0	92,0	92,0	92,0	92,0	92,0
Indirecte Belastingen minus Subsidies	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
BBP Marktprijzen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

(a) Inclusief Productieve diensten en Onderwijs en Gezondheidszorg

* voorlopige cijfers

Legenda:

- (1) Primair: Landbouw, Veeteelt, Bosbouw, Visserij, Mijnbouw
- (2) Secundair: Industrie, Elektriciteit, Gas en water voorziening, Constructie
- (3) Tertiair: Handel, Hotels & Restaurants, Transport en Communicatie, Financiële instellingen, Huur en andere Commerciële diensten, Gemeenschapdiensten, Sociale- en Persoonlijke diensten.

In de beschouwde periode 2007-2012, levert de tertiaire sector de grootste bijdrage en vertoont een stijging over vrijwel de gehele periode.

Tabel II.3.5: De procentuele jaar-op-jaar mutaties van diverse sectoren en componenten van het Bruto Binnenlands Product in constante zin (2007=100)

Sector en/of component	2007-2008	2008-2009	2009-2010*	2010*- 2011*	2011*-2012*	2007-2012*
Primaire Sector (1)	-3,7	11,3	3,7	3,9	10,1	27,2
Secundaire Sector (2)	9,0	-8,0	4,9	10,2	-3,2	12,2
Tertiaire Sector (3)	3,9	9,8	4,5	4,0	6,7	32,3
Overheid Sector (a)	4,1	0,6	2,0	-1,6	3,8	9,0
BBP Basisprijzen	4,2	3,0	4,2	5,3	3,9	22,3
Indirecte Belastingen minus Subsidies	4,0	3,2	4,2	5,3	3,9	22,3
BBP Marktprijzen	4,1	3,0	4,2	5,3	3,9	22,3

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

(a) Inclusief Productieve diensten en Onderwijs en Gezondheidszorg

* Voorlopige cijfers

Over de gehele periode 2007-2012 heeft de tertiaire sector het beste gepresteerd, gevolgd door de primaire sector en op enige afstand de secundaire sector.

II.3.3 De ontwikkeling van de prijzen

Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI)

Het Consumentenprijsindexcijfer (CPI) geeft de ontwikkeling aan van de kleinhandelsprijzen van een vast pakket goederen en diensten (basispakket) vanaf een bepaalde periode (de basisperiode). Suriname's CPI is bij benadering een zogenaamde Laspeyres index, hierbij wordt uitgegaan van een vast pakket en de gewichten uit de basisperiode. Het totale CPI cijfer is een samengesteld indexcijfer. Elk item (i.e. product of dienst) in het pakket wordt gewogen naar belangrijkheid (in de basisperiode) van de uitgaven aan dat specifieke item. Het basispakket waarop de cijfers uit tabel II.3.6 zijn gebaseerd, bestaat uit 297 items en de prijzen worden gemeten bij circa 415 meetpunten, die verspreid zijn over 6 districten, ingedeeld in 4 domeinen. In Paramaribo en Wanica (domein 1) zijn er circa 160 meetpunten. In het district Nickerie (inclusief Wageningen, domein 2) zijn er ongeveer 110 meetpunten. In Coronie en Saramacca (domein 3) zijn er circa 80 meetpunten en in Commewijne (domein 4) zijn circa 65 meetpunten. In deze tabel zien we de ontwikkeling van het CPI vanaf januari 2012 tot en met juni 2013.

Tabel II.3.6: Prijsindexcijfers & Inflatie: Paramaribo & Wanica (Basisperiode april – juni 2009 = 100)

Periode	Hoofdgroepen												Inflatie / (% changes)	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9/10	11	12	Totaal	I(t,t-1)	I(t,t-12)
Jan '12	132,2	152,2	109,8	110,4	121,6	121,4	168,2	120,1	129,7	124,1	124,5	130,9	0,3	11,8
Feb	135,0	152,5	110,2	112,9	122,4	121,4	172,4	120,2	129,8	124,4	124,7	132,9	1,6	8,6
Mrt	134,8	152,4	110,2	113,1	122,4	121,4	177,1	120,2	130,9	125,1	124,7	133,5	0,5	6,5
April	132,2	152,5	109,4	114,0	122,4	121,4	180,8	120,2	129,3	125,0	124,8	132,9	0,4	4,2
Mei	132,5	152,6	109,6	113,9	122,9	121,4	179,3	120,2	125,7	125,1	124,4	132,7	-0,2	3,6
Juni	135,3	152,5	109,2	113,9	123,1	121,4	172,3	120,1	125,2	125,3	124,6	133,0	0,2	3,5
Juli	136,1	152,5	108,9	116,3	123,1	121,3	168,6	120,1	125,0	126,0	124,7	133,2	0,1	3,0
Aug	138,6	152,5	109,1	116,4	123,3	121,3	170,4	120,1	126,5	126,0	124,7	134,5	1,0	3,7
Sept	137,3	152,7	109,7	116,4	123,3	121,3	177,3	120,3	126,5	126,1	124,5	134,8	0,3	3,7
Okt	139,0	153,4	110,0	116,4	123,3	121,3	176,8	120,4	128,2	127,1	125,1	135,6	0,6	3,8
Nov	141,0	153,1	109,8	116,4	123,4	121,4	176,3	120,3	131,0	128,1	124,8	136,4	0,6	4,3
Dec	140,3	153,4	110,2	116,4	123,4	121,1	171,9	120,4	133,7	128,6	127,6	136,1	-0,3	4,3
Jan '13	137,9	153,2	110,5	116,4	123,3	121,8	168,4	120,5	136,6	129,0	127,4	134,9	-0,9	3,1
Feb	136,5	153,2	110,7	116,4	123,2	122,8	176,1	120,5	136,6	129,5	127,3	135,2	0,3	1,7
Maart	136,5	153,2	110,1	116,6	123,4	122,8	177,4	120,4	136,1	129,7	127,5	135,4	0,1	1,4
April	135,6	153,3	110,1	120,0	123,9	122,8	171,9	120,4	134,7	130,5	127,5	134,8	-0,4	1,4
Mei	139,2	153,3	110,0	120,0	124,1	122,8	170,4	120,4	134,5	130,7	127,7	136,1	0,9	2,6
*Juni	143,0	153,4	110,4	120,0	125,0	122,8	170,9	120,4	134,1	131,2	127,8	137,8	1,2	3,6

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

* Voorlopige cijfers

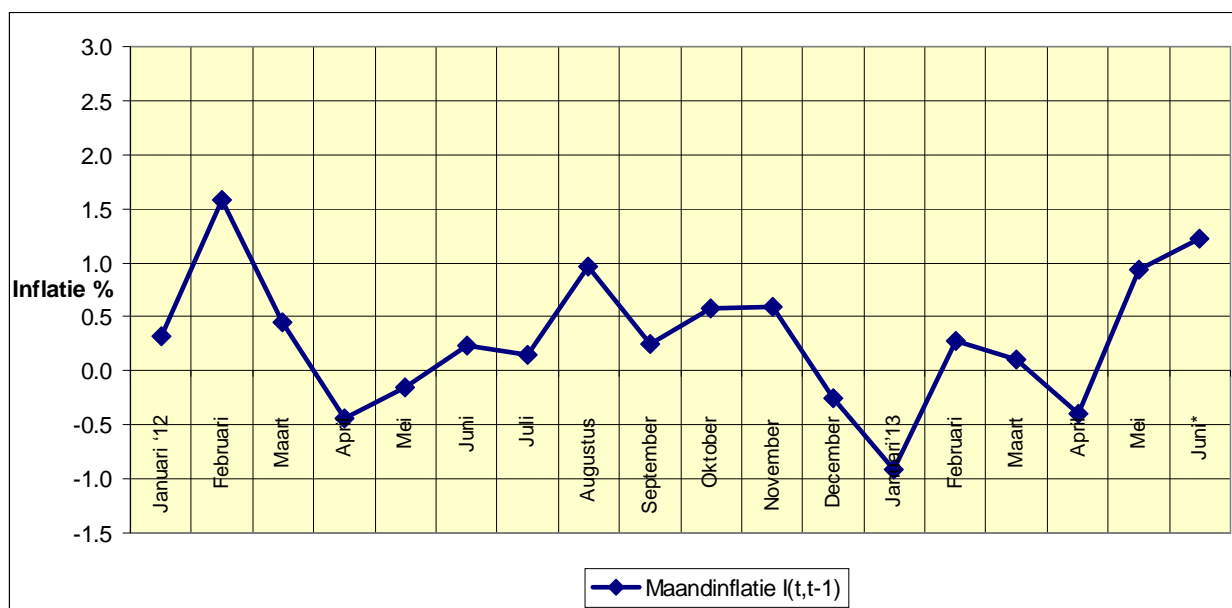
Legenda:

	Hoofdgroepen	Gewichten (per 1000)
1	Voeding en Niet Alcoholische Dranken	404
2	Alcoholische Dranken en Tabak	29
3	Kleding en Schoeisel	36
4	Huisvesting en Nutsvoorzieningen	141
5	Woninginrichting	48
6	Gezondheidszorg	26
7	Transport	117
8	Communicatie	39
9/10	Recreatie, Cultuur en Onderwijs	41
11	Buitenshuis Eten	14
12	Overige Goederen en Diensten	107
	Totaal	1000

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

In onderstaande grafiek wordt de maandinflatie gepresenteerd over de periode januari 2012 tot en met juni 2013*.

Grafiek II.3.2: Maandinflatie over de periode januari 2012 – juni 2013*

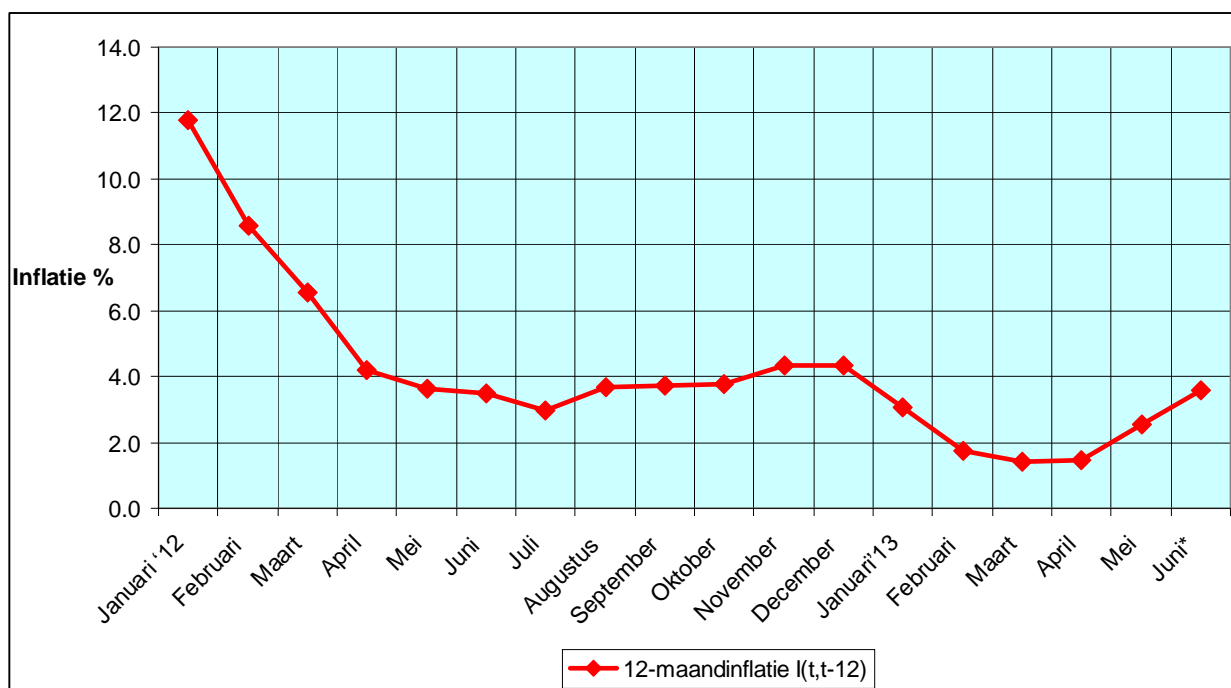
Uit tabel II.3.6 en grafiek II.3.2 blijkt duidelijk dat de maandinflatie in de maand februari 2012 de hoogste was en wel 1.6 %. Deze was hoofdzakelijk te wijten aan de stijging van de prijzen van de items in de hoofdgroepen 1 (Voeding en Niet-alcoholische dranken), 7 (Transport) en 4 (Huisvesting en Nutsvoorzieningen). In de maanden april, mei en december 2012 en januari en april 2013 was er sprake van deflatie.

Een cijfer dat een betere indicatie geeft voor de uiteindelijk te verwachten jaarinflatie is de zogenaamde twaalfmaandsverandering (ook wel aangeduid als 12-maandinflatie of $I(t, t-12)$).

Het voordeel van dit cijfer, boven de veel snellere maand-op-maand mutaties, is dat (vaste) seizoensinvloeden zijn uitgeschakeld. Het cijfer blijft wel gevoelig voor incidenten.

Overigens kan zich ook het fenomeen voordoen dat de 12-maandinflatie en de maand-op-maand mutatie een tegengesteld beeld vertonen.

Grafiek II.3.3: 12-maandsinflatie over de periode januari 2011 – juni 2012*

Het 12-maandinflatiecijfer is van 11.8% in januari 2012 afgenomen tot 1.4% in maart 2013, maar laat in april tot en met juni 2013 weer een stijging zien. Hoewel het cijfer in elk geval nog ver van de "Double digit" (inflatie van 10% en meer) af is, is waakzaamheid geboden, omdat het cijfer de laatste 3 maanden weer opwaarts beweegt.

Zowel leken als deskundigen hebben vaker kritiek op de CPI, maar meer nog op de inflatie die daarmee berekend kan worden. Los van het veelvoorkomende probleem van "telescoping" (de critici vergelijken vaak "verkeerde" ver uit elkaar liggende perioden met elkaar, want Statistiebureaus laten doorgaans slechts maandelijkse en 12-maandveranderingen zien) maakt onderstaande tabel (gemakshalve beperkt tot Paramaribo en Wanica) duidelijk dat de kritiek, hoewel begrijpelijk, vaak onterecht is. CPI cijfers en de daarop gebaseerde inflatie richten zich op een gemiddelde, terwijl ieder huishouden en zelfs ieder individu zijn eigen inflatie ervaart.

Tabel II.3.7: Verdeling van maandinflatiepercentages
Paramaribo en Wanica juni 2013

Maandinflatie (mei-juni 2013) in %	Aantal Items
Minder dan -10	4
Van -10 tot minder dan 0	19
0	208
Van meer dan 0 tot minder dan 10	51
Van 10 tot minder dan 50	11
50 en meer	4
Totaal	297
Minimum maandinflatie	-25.4%
Maximum maandinflatie	63.7%
Gewogen gemiddelde	1.3%

Noot: Een negatief cijfer duidt op een prijsdaling (deflatie)

II.3.4 Geselecteerde Looninformatie

In deze paragraaf zal gekeken worden naar loonindexcijfers van geselecteerde functies in de bouwnijverheid. Het gaat om functies zoals timmerman, schilder, metselaar, betonvlechter etc. Daarnaast wordt ook gekeken naar de ontwikkeling van de bruto arbeidskosten per werknemer bij de Overheid.

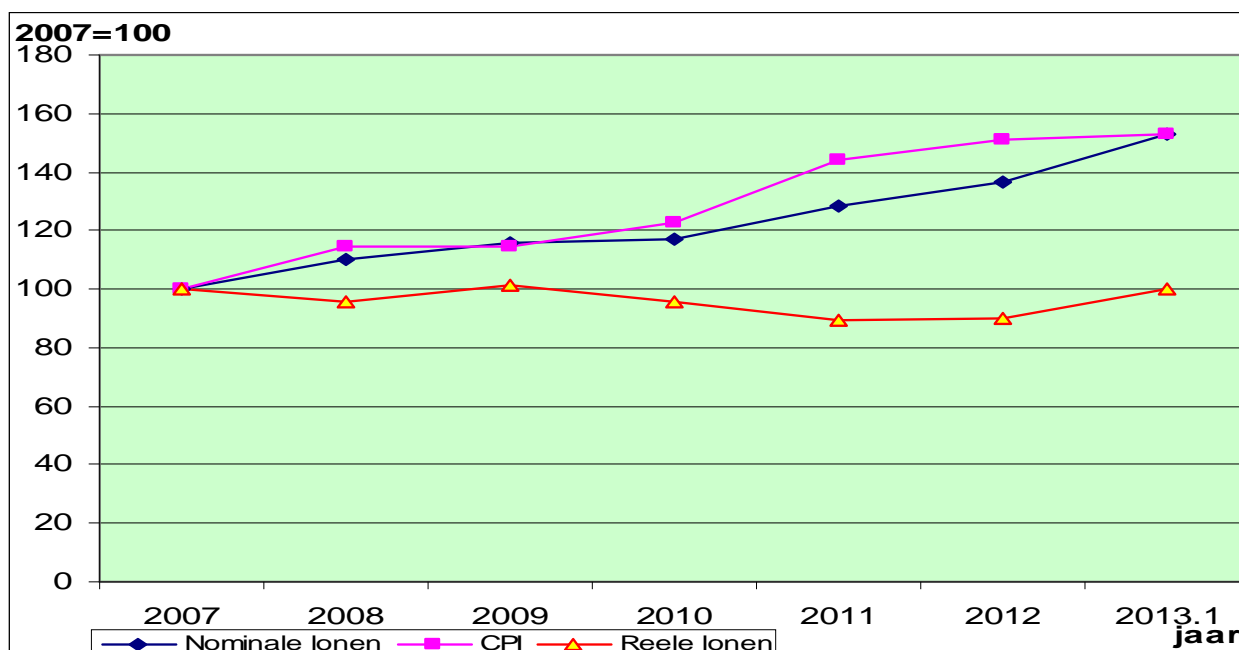
Tabel II.3.8: Indices van uurlonen (nom. en reëel) in de bouwnijverheid en de consumentenprijsindex
2007-2013.1 (2007=100)

Jaar	Indices van de Nominale uurlonen in de bouwnijverheid	CPI	Indices van de Reële uurlonen in de Bouwnijverheid
2007	100.0	100.0	100.0
2008	110.0	114.7	95.9
2009	115.9	114.5	101.2
2010	117.0	122.5	95.5
2011	128.3	144.1	89.1
2012	136.3	151.3	90.0
2013.1*	153.0	152.8	100.1

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Tabel II.3.8 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de nominale uurlonen t.o.v. de ontwikkeling van de consumentenprijsindex. We zien voor deze twee reeksen (m.u.v. C.P.I. in 2009) steeds een stijgend verloop. Daarnaast is ook het reële uurloon opgenomen.

Grafiek II.3.4: Index van geselecteerde uurlonen (nominaal en reëel) in de bouwnijverheid en consumentenprijsindex
2007-2013.1

Onderstaand wordt aandacht geschonken aan de ontwikkelingen van de bruto arbeidskosten bij de Overheid.

Tabel II.3.9: Bruto arbeidskosten van ambtenaren/landsdienaren en consumentenprijzen, indexcijfers 2007-2012 (2007=100)

Jaar	Nominale GOS-Arbk	CPI	Indices van Reële ArbK
2007	100,0	100,0	100,0
2008	109,9	114,7	95,8
2009	136,3	114,6	119
2010	151,3	122,5	123,5
2011	164,2	144,2	113,8
2012	178,8	151,5	118,1
2013.1	211,5	152,9	138,3

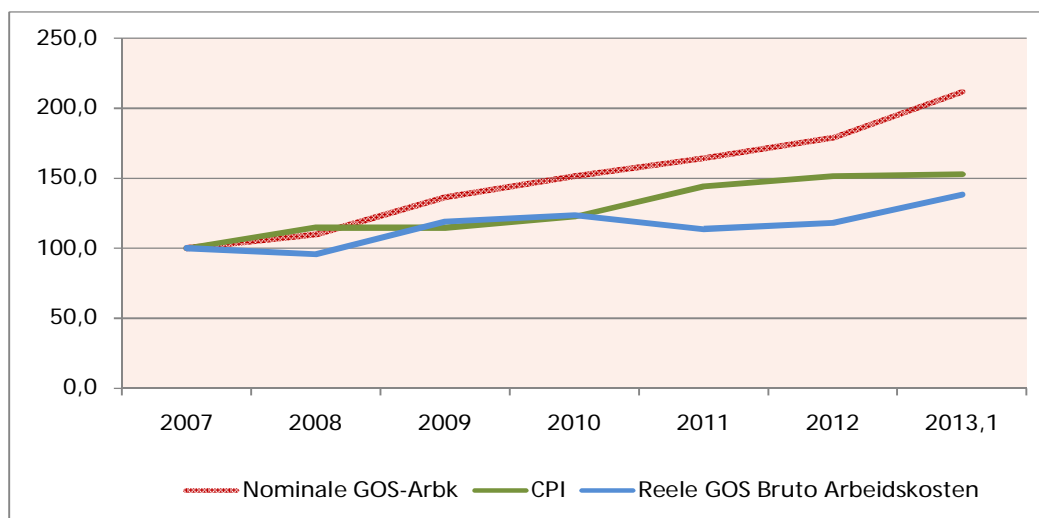
Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek /

GOS-Arbk = Bruto-Arbeidskosten uitgegeven aan ambtenaren/landsdienaren

Noot: De indices van de GOS nominale arbeidskosten kunnen met maximaal 0.3 punt, de CPI cijfers met maximaal 0.1 punt en de indices van de GOS reële arbeidskosten met maximaal 0.2 punt verschillen met eerder gepubliceerde data, vanwege het gebruik van meer decimalen bij de huidige berekeningen.

Uiteraard geven arbeidskosten nog niet aan wat landsdienaren daadwerkelijk meenemen naar huis.

Grafiek II.3.5: Index van nominale, bruto-arbeidskosten (GOS) en de Consumenten Prijsindex (CPI)

II.3.5 Buitenlandse Handel (in goederen) 2007 – juni 2013

In tabel II.3.10 worden de handelscijfers over de periode 2007 – 2013.I weergegeven. Uit de tabel is duidelijk te zien dat er sprake is van een positieve handelsbalans. In 2009 was deze handelsbalans, ofschoon nog steeds positief, aanzienlijk afgenomen, om vanaf 2010 weer aanzienlijk te stijgen.

Tabel II.3.10: Handelsbalans van Suriname in US\$

Periode	Importen	Exporten 1)	Handelsbalans
2007	1.044,9	1.359,1	314,2
2008	140,7	1.743,4	1.602,7
2009	1.392,1	1.398,4	6,3
2010	1.397,9	2.084,1	686,1
2011	1.638,7	2.466,8	828,2
2012	1.733,3	2.380,5	647,2
2013.I	1.184,1	1.268,8	84,8

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

* voorlopige cijfers

1): inclusief weder-exporten

2013.I* = 1^e kwartaal 2013

Grafiek II.3.6: Importen en exporten van Suriname, periode 2007 – eerste kwartaal 2013

2013.I* = 1^e kwartaal 2013

Uiteraard is het interessant om na te gaan met wie Suriname handel drijft. Te dien einde bekijken we de handel met diverse Handelsblokken, te weten: ASEAN (Association of Southeast Asian Nations), CARICOM (Caribbean Community), EU (Europese Unie), MERCOSUR (Common Market of South American States), NAFTA (North-American Free Trade Agreement) en UC (Unaffiliated countries, of landen die zich bij geen enkel blok hebben aangesloten).

Tabel II.3.11a: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname per Handelsblok 2012 (in US\$)

Handelsblok	1e kwartaal 2012			2e kwartaal 2012		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
Asean	49,2	7,4	(41,8)	52,0	5,6	(46,5)
Caricom	73,6	87,4	13,8	92,1	63,7	(28,5)
Europese Unie	98,6	73,5	(25,2)	84,0	80,3	(3,7)
Mercosur	20,3	4,0	(16,3)	15,6	1,4	(14,2)
Nafta	119,5	100,5	(19,0)	117,9	94,0	(23,9)
UC	32,8	311,3	278,5	34,8	346,9	312,1
Totaal	393,9	584,1	190,2	396,5	591,8	195,3

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Exporten zijn exclusief weder-exporten

(gebaseerd op ASYCUDA)

Tabel II.3.11b: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname per Handelsblok 3^e en 4^e kw. 2012 (in mln US\$)

Handelsblok	3 ^e kwartaal 2012			4 ^e kwartaal 2012		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
Asean	6,6	1,5	(5,1)	9,7	3,0	(6,7)
Caricom	102,0	30,8	(71,2)	105,6	28,9	(76,7)
Europese Unie	90,5	71,5	(19,0)	108,9	76,9	(31,9)
Mercosur	17,5	19,4	1,9	22,6	11,1	(11,5)
Nafta	109,8	122,5	12,7	146,0	57,8	(88,2)
UC	107,0	324,9	218,0	116,7	456,1	339,4
Totaal	433,4	570,7	137,3	509,5	633,9	124,4

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Exporten zijn inclusief weder-exporten

(gebaseerd op ASYCUDA)

Tabel II.3.11c: Importen, Exporten en Handelsbalans van Suriname per Handelsblok 1^e en 2^e kw. 2012 (in mln US\$)

Handelsblok	1e kwartaal 2013			2e kwartaal 2013		
	Importen	Exporten	Balans	Importen	Exporten	Balans
Asean	8,4	2,6	(5,7)	13,0	2,9	(10,1)
Caricom	186,5	24,7	(161,8)	156,7	179,8	23,0
Europese Unie	109,5	58,6	(50,9)	164,2	68,0	(96,2)
Mercosur	13,8	2,7	(11,1)	14,5	2,5	(12,0)
Nafta	104,5	107,4	2,9	149,6	94,2	(55,5)
UC	119,4	407,5	288,1	144,0	318,0	174,0
Totaal	542,0	603,5	61,5	642,0	665,3	23,2

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

Exporten zijn inclusief weder-exporten

Tabel II.3.12: De top 5 import producten 2011 – juni 2013

Jaar	1	2	3	4	5
2012	Dieselolie	Motor benzine (Gasoline)	Kaliumhydroxyde (bijtende potas)	Machines waarvan de bovenbouw 360° kan draaien	Vrachtwagens max. 5 ton
2013.1*	Dieselolie	Motor benzine (Gasoline)	Onderdelen van apparaten	Vrachtwagens max. 5 ton	Boeken, brochures en andere drukwerken
2013.2*	Dieselolie	Onderdelen van apparaten	Motor benzine (Gasoline)	Vrachtwagens meer dan 20 ton	gedeeltelijk geraffineerde petroleum

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

2013.1* = 1^e kwartaal 20132013.2* = 2^e kwartaal 2013

Tabel II.3.13: De top 5 export producten 2011- juni 2013

Jaar	1	2	3	4	5
2012	Goud in staven	Goud in andere halfbewerkte vorm	Aluminiumoxide ander dan kunstmatig korund	Gedeeltelijk geraffineerde petroleum	Rijst
2013.1	Goud in staven	Goud in andere halfbewerkte vorm	Aluminiumoxide ander dan kunstmatig korund	verse bacoven	Rijst
2013.2	Goud in staven	Gedeeltelijk geraffineerde petroleum	Goud in andere halfbewerkte vorm	Aluminiumoxide ander dan kunstmatig korund	verse bacoven

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek (gebaseerd op ASYCUDA)

Tabel II.3.14: De top-10 Export Landen van Suriname, 2012- juni 2013

	2012	2013.1*	2013.2**
1	Verenigde Arabische Emiraten	Verenigde Arabische Emiraten	Verenigde Arabische Emiraten
2	Zwitserland	Zwitserland	Zwitserland
3	Verenigde Staten van Amerika	Verenigde Staten van Amerika	Guyana
4	Belgie	Belgie	Verenigde Staten van Amerika
5	Canada	Canada	Barbados
6	Guyana	Jamaica	Belgie
7	Jamaica	Frankrijk	Trinidad & Tobago
8	Noorwegen	Nederland	Canada
9	Nederland	St. Lucia	Frankrijk
10	Frankrijk	Guyana	Jamaica
(a) Top 10 Totaal	USD 2,181,611,312	USD 575,885,529	USD 639,443,065
(b) Overall Totaal	USD 2,380,469,008	USD 603,548,328	USD 665,274,755
(a) als % van (b)	91,6	95,4	96,1

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

Tabel II.3.15: De top-10 Import Landen van Suriname, 2012- juni 2013

	2012	2013.1*	2013.2**
1	Verenigde Staten van Amerika	Trinidad & Tobago	Verenigde Staten van Amerika
2	Nederland	Verenigde Staten van Amerika	Trinidad & Tobago
3	Trinidad & Tobago	Nederland	Nederland
4	China	Nederlandse Antillen	Nederlandse Antillen
5	Brazilië	Antigua	Italië
6	Japan	China	Antigua
7	Dominicaanse Republiek	Italië	China
8	Noord Korea	Brazilië	Saint Lucia
9	Nederlandse Antillen	Saint Lucia	Japan
10	Panama	Japan	Brazilië
(a) Top 10 Totaal	USD 1,424,878,574	USD 453,787,987	USD 517,799,999
(b) Overall Totaal	USD 1,733,311,435	USD 542,029,312	USD 642,026,940
(a) als % van (b)	82,2	83,7	80,7

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

II.3.6 Werkgelegenheid en werkloosheid

In deze paragraaf zal zowel de werkgelegenheid als de werkloosheid (leeftijdsgroep 15-64 jaar) belicht worden, waarbij hoofdzakelijk aan Paramaribo en Wanica (al geruime tijd samen goed voor meer dan 2/3 deel van de Surinaamse bevolking) aandacht wordt besteed. Om elk misverstand te voorkomen het volgende. **Een werkloze is iemand die:**

- (1) niet werkt,
- (2) wil werken,
- (3) onmiddellijk beschikbaar is voor werk en
- (4) actief naar werk zoekt.

Dit is de strikte ILO definitie waaraan Statistiekbureaus over de hele wereld zich dienen te houden. Omdat de ILO rekening houdt met bepaalde situaties op de arbeidsmarkt van lidlanden die eventueel niet bevorderlijk zijn voor het actief zoeken naar werk is ook een zogenaamde ruime (= "relaxed") definitie toegestaan, waarbij slechts met (1), (2) en (3) rekening wordt gehouden. De personen die niet actief naar werk zoeken, worden "discouraged workers" (ontmoedigden) genoemd. Het wordt benadrukt dat de cijfers die doorgaans gepubliceerd worden, de cijfers conform de strikte definitie zijn, maar dat het ABS waar mogelijk en nodig steeds beide opties presenteert.

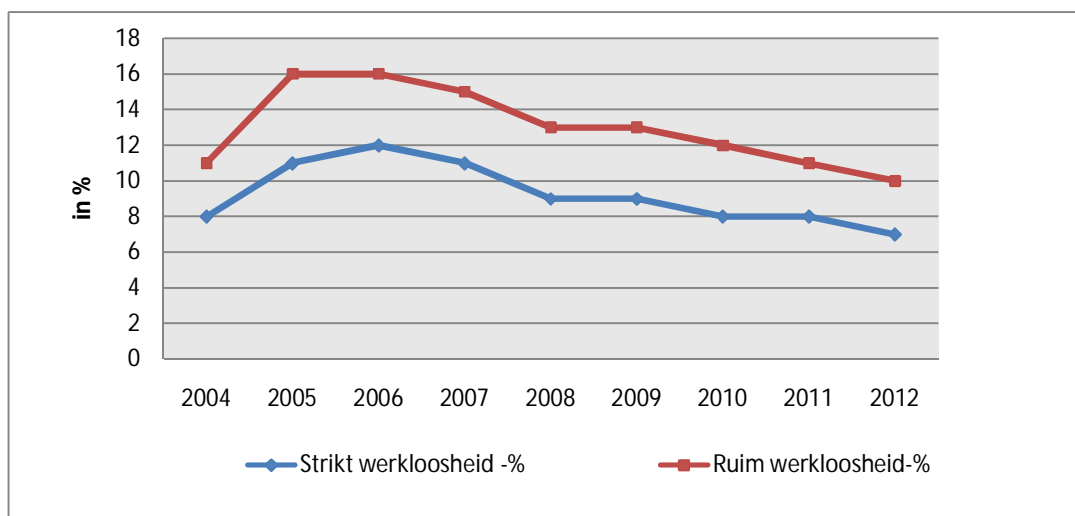
Tabel II.3.16: Arbeidsmarkt informatie Paramaribo en Wanica, 2004-2012

jaar	Werkenden (a)	Werklozen (b)	Discouraged Workers ©	Strikt (2) Werkloosheids-% (d)=100 x b/(a+b)	Ruim (3) Werkloosheids-% (e) = 100x [(b+c)/(a+b+c)]
2004¹⁾	112.158	10.262	3.904	8	11
2005	117.379	14.632	6.903	11	16
2006	119.249	16.695	6.838	12	16
2007	123.796	14.806	6.304	11	15
2008	126.674	13.082	5.713	9	13
2009	127.288	12.616	7.108	9	13
2010	131.350	10.749	6.542	8	12
2011	134.021	11.676	4.882	8	11
2012⁴⁾	134.762	9.973	5.332	7	10

Bron: Algemeen Bureau voor de Statistiek

- 1) Census 2004 cijfer;
- 2) Werkloosheidspercentages in ‘enge’ zin of ‘strikte’ zin
- 3) Werkloosheidspercentages in ‘ruime’ of ‘relaxed’ zin
- 4) Cijfers van het 1^e halfjaar 2012

Grafiek II.3.7: Werkloosheidscijfers (strikt en ruim) in Paramaribo en Wanica (1997-2011)

Het hoogste strikte werkloosheidspercentage (12%) in beschouwde periode hebben wij gehad in het jaar 2006 en het laagste cijfer (7%) in de eerste helft van 2012. Voor wat betreft de hoogste cijfers betreffende de ruime opvatting van werkloosheid dienen we te kijken naar de jaren 2005 en 2006 (16%), terwijl het laagste cijfer in ruime zin (10%) in de eerste helft van 2012 werd genoteerd. Overigens is het goed op te merken dat de cijfers van de eerste helft van het jaar doorgaans lager zijn dan die van de tweede helft van het jaar, wanneer er vele (al dan niet geslaagde) scholieren en studenten de arbeidsmarkt betreden. Vanaf 2006 is er een afname in het werkloosheidspercentage, zowel in strikte zijn als in ruime zin waar te nemen.

II.4 De monetaire ontwikkeling in 2012 – juni 2013

II.4.1 Algemeen

Ontwikkelingen in 2012

Op het monetair vlak kenmerkte 2012 zich door een aanhoudende teruggang van de inflatie en relatieve rust op de valutamarkt. De jaareinde inflatie was 4.3% (2011: 15.3%), terwijl voor het jaargemiddelde 5.0% werd genoteerd (2011: 17.7%) – zie grafiek II.4.1. De binnenlandse prijzen stonden onder invloed van onder andere de geringe stijgingen van geïmporteerde goederen, maatregelen om de prijzen van veertig basisgoederen te verlagen, en vereffende seizoenfluctuaties in de prijzen voor lokaal fruit en groenten. Bij de geïmporteerde goederen bleven zowel de buitenlandse prijzen als de wisselkoers vrij stabiel. De CBvS heeft sporadisch vreemde valuta-interventies toegepast om de stabiele wisselkoers te ondersteunen.

De economische ontwikkelingen stonden in het teken van groeiende exportopbrengsten en verhoogde overheidsinkomsten. Daarnaast namen de bestedingen vanuit de overheid ook toe, hetgeen resulteerde in een tekort van de overheidsfinanciën. Dit werd door opname van binnenlandse en buitenlandse leningen gefinancierd. Niettemin bleven de buitenlandse en binnenlandse schuldposities van de overheid binnen de leningen plafonds, hetgeen ook gunstig is in vergelijking tot de gemiddelde schuldratio's in de regio.

In lijn met de teruglopende inflatie, verlaagde de overheid in oktober 2012 de rente op schatkistpromessen met één procentpunt; tot 8% voor schatkistpapier met een looptijd van een jaar en tot 6½% voor schatkistpapier van 6 maanden.

Gedurende het verslagjaar was er sprake van hoge mate van de kredietneming door de particuliere sector (personen en bedrijven) bij het lokale bankwezen. De kredietgroei in reële termen, gecorrigeerd inflatie was in 2011 nog negatief genomineerd en in 2012 was die gemiddeld 11.4%. Kredieten in vreemde valuta namen toe met 18.9%. In relatie tot de vraag naar goederen en diensten nam deze toe en vond vooral zijn uitweg in importen.

De gunstige macro-economische vooruitzichten en het gevoerde stabilisatiebeleid leverden een opwaardering van de kredietwaardigheid van Suriname door twee van 's werelds gerenommeerde ratingbureaus op. Fitch Ratings verhoogde in juli 2012 de soevereine credit rating van B+ naar BB-, terwijl in augustus 2012 Moody's haar rating optrok naar Ba3.

Ontwikkelingen in 2013

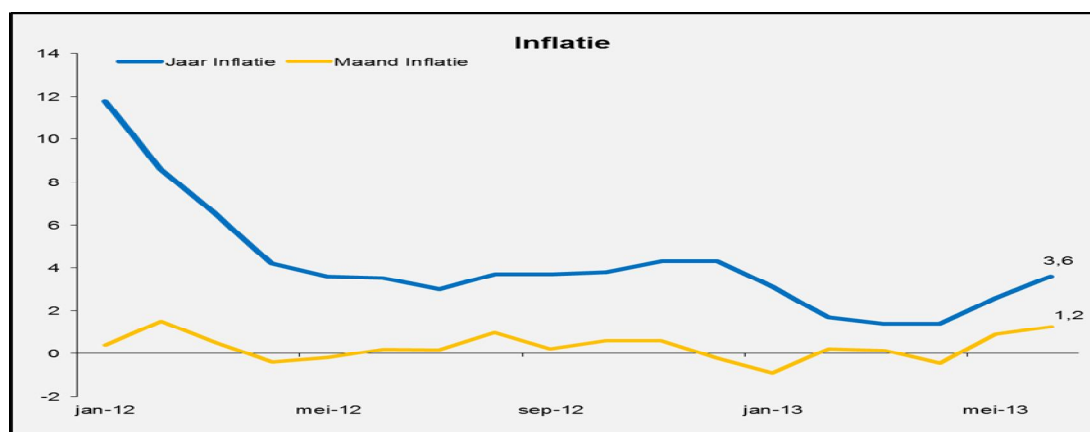
Begin 2013 vertoonde de overheidsfinanciën minder geïnde inkomsten en hoge uitgaven. De overheidsinkomsten werden getroffen door de daling van internationale grondstofprijzen van de mijnbouwsector. De goudprijs in het eerste halfjaar van 2013 met wel 28% gedaald ten

opzichte van de beschouwde periode in 2012. In december 2012 was voor ambtenaren een salarisverhoging van 10% met terugwerkende kracht tot januari 2012 toegekend. In die maand werd naast de 10% verhoging voor december ook die van januari en februari 2012 uitbetaald; dit betekende een toename van 30% bij lonen en salarissen. Voor de eerste vijf maanden in 2013 waren deze uitgaven navenant en is dus de TWK betaling voldaan. In het eerste kwartaal versnelden eveneens enkele lopende uitgaven aan goederen en diensten, evenals de kapitaaluitgaven. In het tweede kwartaal heeft de overheid echter uitgaven verlagende maatregelen getroffen; hierdoor liepen de aanschaf van goederen en diensten hierdoor terug. In het eerste halfjaar van 2013 is het ontstane overheidstekort voornamelijk gefinancierd geworden uit binnenlandse financieringsbronnen.

Ook in 2013 groeide de bancaire kredietverlening aan de particuliere sector verder; voor zowel leningen in SRD als in US\$ en Euro. Vooral vanaf het tweede kwartaal hebben de banken hun leningenportefeuilles flink uitgebreid.

De toegenomen vraag naar goederen en diensten gerelateerd aan de liquiditeitscreatie ten behoeve van de overheid en de bancaire kredietexpansie aan de particuliere sector vond vooral zijn uitweg in importen van goederen en diensten. Per saldo heeft dit een bijna vereffenend effect op de groei van de binnenlandse liquiditeitsmassa gehad. Hierdoor is de lopende rekening van de betalingsbalans verslechterd door de toegenomen binnenlandse vraag en was er een afname van de internationale reserves. Om de wisselkoers te stabiliseren heeft de CBvS interventies gepleegd, voor ruim US\$ 90 mln in het eerste halfjaar.

Grafiek II.4.1: Inflatie

In april 2013 bevestigde Standard & Poor's haar kredietwaardering voor Suriname van BB- (welke in 2011 was toegekend), maar verbeterde de 'outlook' van stabiel naar positief. Zij motiveerde dit aan de hand van de goede vooruitzichten voor de economie en het gevoerde macro-economische beleid bij het in evenwicht houden van de overheidsfinanciën, het terugdringen van de inflatie en de handhaving van een sterke buitenlandse terugbetalingsdiscipline.

II.4.2 Monetair beleid

Het monetaire beleid heeft zich in 2012 en 2013 gericht op het handhaven van stabiliteit op de binnenlandse valutamarkt, beteugelen van de inflatie, temperen van de dollarisering en herstel van vertrouwen in de nationale munt.

De kasreserveregeling is het voornaamste monetaire instrument. De kasreservepercentages bleven in 2012 ongewijzigd op 25% en 40% respectievelijk voor de SRD- en vreemde valuta deposito's. Gelet op de versnelde toename in de vreemde valutakredieten gedurende 2012, verhoogde de CBvS aan het begin van 2013 het vreemde valuta kasreservepercentage naar 45%. Zoals eerder vermeld bleef nochtans het tempo van nieuwe kredietverlening in vreemde valuta en in SRD hoog.

Met betrekking tot de voorschotverstrekking door de CBvS aan de overheid heeft de Bank zich gehouden aan de bepalingen conform artikel 21 van de Bankwet. In februari 2013 werd het maximale leenplafond van de overheid opgetrokken van SRD 229 mln naar SRD 400 mln, hetgeen binnen de 10% van de geraamde middelen van de begroting 2013 ligt. Het financieringsbeleid van de Bank richtte zich vervolgens op het beperken van de voorschotverstrekking.

De CBvS en het Ministerie van Financiën werken momenteel bij de uitgifte van schatkistpapier aan modaliteiten voor een systeem van schatkistpapierveilingen. De introductie van het systeem staat gepland voor begin 2014. Daarnaast zal invoering van additionele monetaire instrumenten op termijn de mogelijkheid voor liquiditeitsbeheersing verruimen. Deze maatregelen moeten uiteindelijk het macro-economische stabilisatiebeleid ten goede komen.

II.4.3 De ontwikkeling van de geldaggregaten

Gedurende 2012 nam de basisgeldhoeveelheid (M0) toe met 37.4% (2011: 5.2%) tot SRD 2.170 mln per eind december 2012 (Tabel II.4.1). De groei van de binnenlandse liquiditeitenmassa in ruime zin (M2) in 2012 met 21.1% was vrijwel even hoog als in 2011. Echter, als de M2-groei van 2011 gecorrigeerd wordt voor het effect van de wisselkoersdevaluatie in dat jaar, verdubbelde de M2-groei in 2012. Vooral een toename van SRD deposito's ligt hieraan ten grondslag. In lijn hiermee is de deposito dollarisering ratio ten opzichte van 2011 afgenomen, en wel met 4 procentpunten tot 52% per eind 2012 (Grafiek II.4. 2).

In de eerste helft van 2013 nam M2 toe met 1.9%, deze was 10.6% in vergelijking met dezelfde periode van 2012. Het verschil in de ontwikkelingen kan worden verklaard aan de hand van de oorzaken van de toename van de binnenlandse liquiditeitenmassa.

Tabel II.4.1: Ontwikkeling van de geldaggregaten

Omschrijving	2009	2010	2011	2012	2013	
					Ie kw	Ile kw
Basisgeldhoeveelheid (in enge zin) ¹⁾	1.336,4	1.502,2	1.579,7	2170,1	2.273,7	2.083,5
Chartaal geld	589,6	688,0	707,9	846,1	806,2	774,3
Giraal geld	2.088,3	2.315,7	2.838,6	3459,1	3.416,2	3.312,9
Primaire liquiditeiten (M1) ²⁾	2.677,9	3.003,7	3.546,5	4305,2	4.222,4	4.087,2
Overige deposito's ³⁾	2.255,8	2.441,3	3.055,6	3701,2	3.947,3	4.098,9
Effecten, andere dan aandelen ⁴⁾	61,1	80,0	108,0	122,1	116,6	96,6
Liquiditeitenmassa in ruime zin (M2) ⁵⁾	4.994,8	5.525,1	6.710,1	8128,5	8.286,3	8.282,6
	Procentuele mutatie					
Basisgeldhoeveelheid	32,6	12,4	5,2	37,4	4,8	-4,0
Chartaal geld	21,0	16,7	2,9	19,5	-4,7	-8,5
Giraal geld	7,3	10,9	22,6	21,9	-1,2	-4,2
M1	10,0	12,2	18,1	21,4	-1,9	-5,1
Overige deposito's	21,6	8,2	25,2	21,1	6,6	10,7
Effecten, andere dan aandelen	28,6	31,0	34,9	13,1	-4,5	-20,9
M2	15,2	10,6	21,4	21,1	1,9	1,9

Bron: Centrale Bank van Suriname

1) omvat bankbiljetten in omloop en direct-opeisbare verplichtingen aan overige deponitnemende instellingen

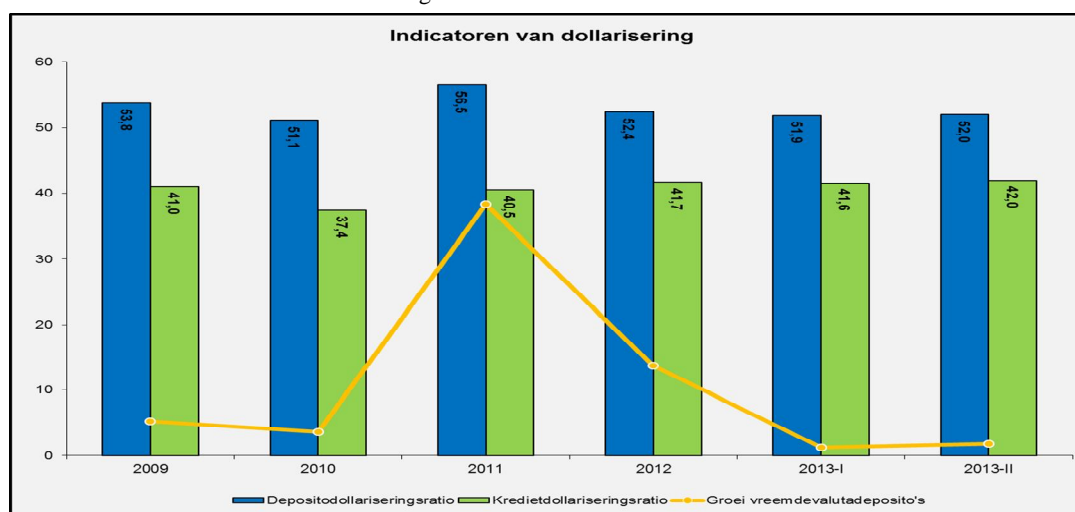
2) omvat chartaal geld (SRD) en giraal geld in SRD en vreemde valuta

3) omvat spaar- en termijndeposito's in SRD en vreemde valuta

4) betreft de goudcertificaten

5) omvat primaire liquiditeiten, overige deposito's in SRD en vreemde valuta alsook effecten, andere dan aandelen

Grafiek II.4.2: Indicatoren van dollarisering

Bron: Centrale Bank van Suriname

Oorzaken van de geldgroei

In 2012 bedroeg de toename van de binnenlandse liquiditeitenmassa (M2) SRD 1.418,5 mln (Tabel II.4.2). Zowel in 2011 en 2012 war er sprake van liquiditeitsaanwas uit het buitenland het voornaamste deel. De tweede grootste bron betrof de kredietverlening door de banken aan de private sector, en wel met SRD 572 mln, gevolgd door overige factoren.

Tabel II.4.2: Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitenmassa (x SRD 1 mln)

Jaar	Buitenland	Overheid	Private Sector	Overige	Totaal
2009	231,3	186,9	300,3	-60,4	658,2
2010	120,5	74,7	346,0	-10,8	530,5
2011	1.431,8	-255,4	610,3	-601,6	1.184,9
2012	690,5	51,8	572,2	103,9	1.418,5
2013-I+II	-764,5	497,7	282,4	138,6	154,1

Bron: Centrale Bank van Suriname

In de eerste helft van 2013 noteerde de totale liquiditeitenmassa M2 per saldo een toename van SRD 154 mln. Dit als gevolg van een geldcreatie van SRD 919 uit binnenlandse bronnen en een uitstroom van SRD 765 mln naar het buitenland

Tabel II.4.3: Oorzaken van veranderingen in de liquiditeitenmassa 2013 (x SRD 1 mln)

Periode	Buitenland	Overheid	Private Sector	Overige	Totaal
2013-Q1	-480,5	495,8	80,8	61,7	157,8
2013-Q2	-284,0	1,9	201,6	76,9	-3,6

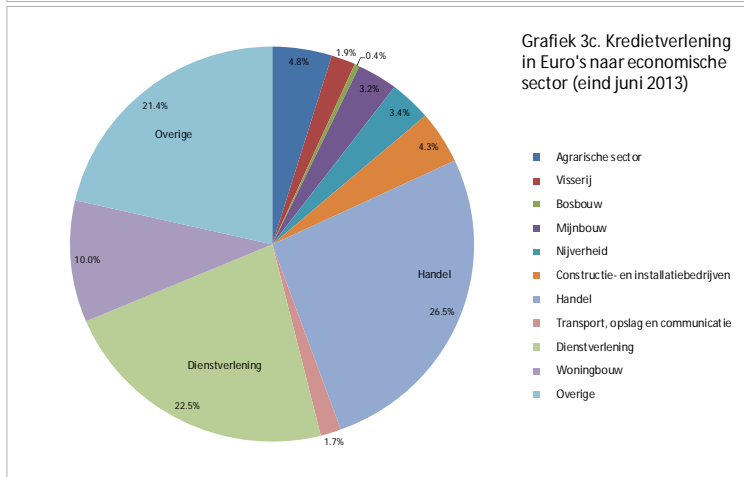
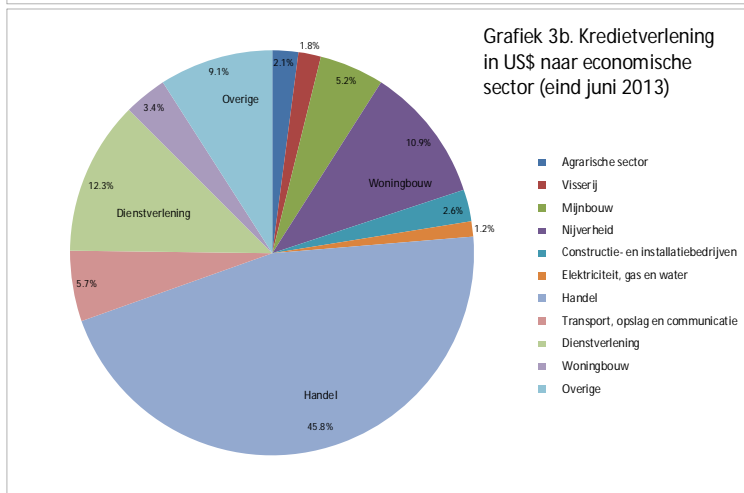
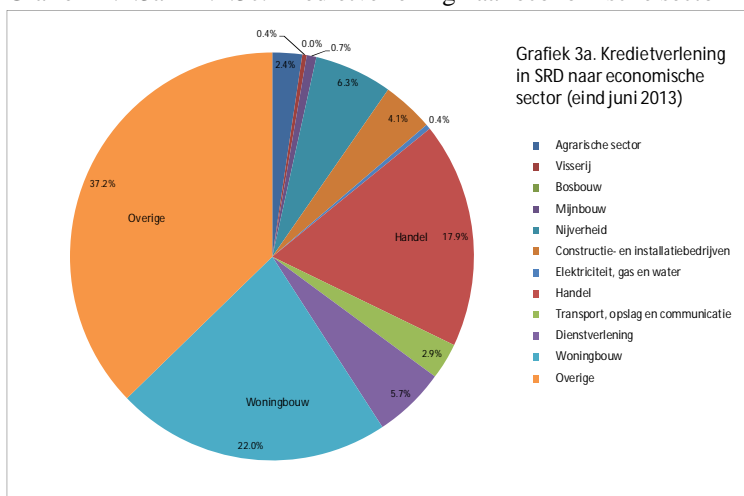
Bron: Centrale Bank van Suriname

Er trad in de loop der kwartalen in 2013 een verschuiving op, als gevolg van de binnenlandse geldcreatie. In het eerste kwartaal droeg vooral de overheid bij, met SRD 496 mln. In het tweede kwartaal was er sprake van geldvernietiging door de overheid. Echter, de geldcreatie uit hoofde van de kredietverlening door de banken aan de particuliere sector bedroeg in het eerste kwartaal SRD 81 mln en in het tweede kwartaal SRD 201 mln.

II.4.4 Kredietverlening en toevertrouwde middelen

Naast een snelle toename van het bancaire krediet aan de particuliere sector is de kredietverlening vooral gekanaliseerd naar de sectoren handel, woningbouw, dienstverlening en overige, waaronder persoonlijke leningen. Dit geldt voor zowel de SRD kredieten als die US\$ en Euro's (Grafieken II.4.3 – II.4.5).

Grafiek II.4.3a – II.4.3c: Kredietverlening naar economische sector in SRD, US\$ en Euro

De deposito's zijn in de achterliggende periode gestaag gegroeid, hoewel op een lager tempo dan de groei van de kredietverlening (Tabel II.4.4).

Tabel II.4.4: Ontwikkeling Reserve Base en kasreserve van de Algemene Banken

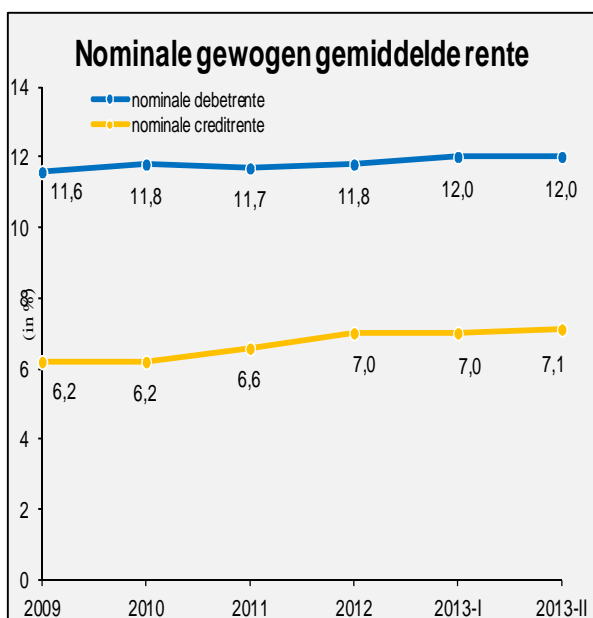
Omschrijving	2009	2010	2011	2012	2013	
					Ie kw	Ile kw
Reserve base in SRD	1.886,3	2.270,8	2.461,5	3.130,5	3.352,8	3.365,4
Verplichte kasreserve in SRD	479,9	555,6	608,3	778,4	838,2	841,3
<i>waarvan: hypotheek lening uit kasreserve</i>	170,0	198,0	215,9	240,9	262,5	273,6
Actuele saldo kasreserve	309,9	357,6	392,4	537,5	575,7	567,7
Kredietverlening in SRD	1.653,8	2.091,8	2.327,1	2.708,3	2.854,4	2.990,3
Reserve base in USD	461,5	497,9	599,5	704,3	726,3	726,5
Verplichte kasreserve in USD	153,8	166,0	239,8	281,7	326,8	326,9
Kredietverlening in USD	301,7	315,4	342,8	396,3	407,6	430,9
Reserve base in EUR	234,9	277,5	298,5	310,1	316,9	321,4
Verplichte kasreserve in EUR	78,3	92,5	119,4	124,0	142,6	144,6
Kredietverlening in EUR	75,7	73,7	86,3	109,4	111,1	114,9

Bron: Centrale Bank van Suriname

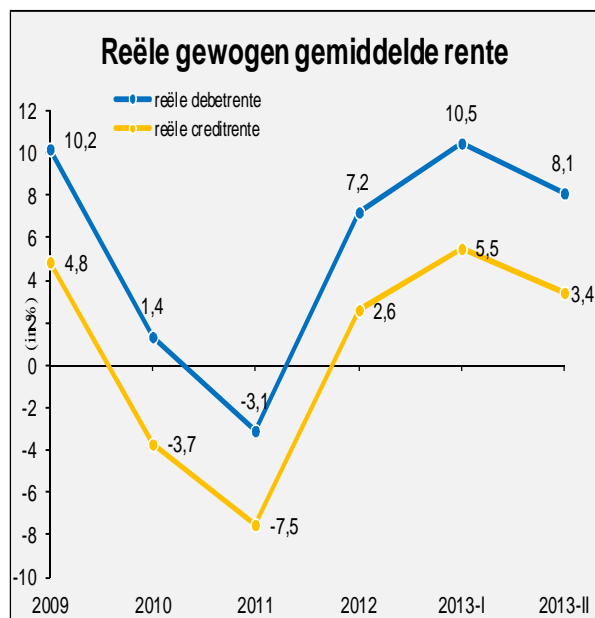
II.4.5 Intereststructuur

In de grafieken II.4.4 - II.4.6 zijn de gewogen gemiddelde rentetarieven vermeld. De nominale credit rente in de SRD-sfeer nam in 2012 toe met 40 basispunten. De oorzaak hiervan was dat enkele banken de rentevoet van hun termijndeposito's hadden verhoogd, variërend tussen de 60 en 300 basispunten. In de eerste helft van 2013 was zowel bij de debet- als creditrente een marginale stijging respectievelijk van 20 en 10 basispunten te constateren.

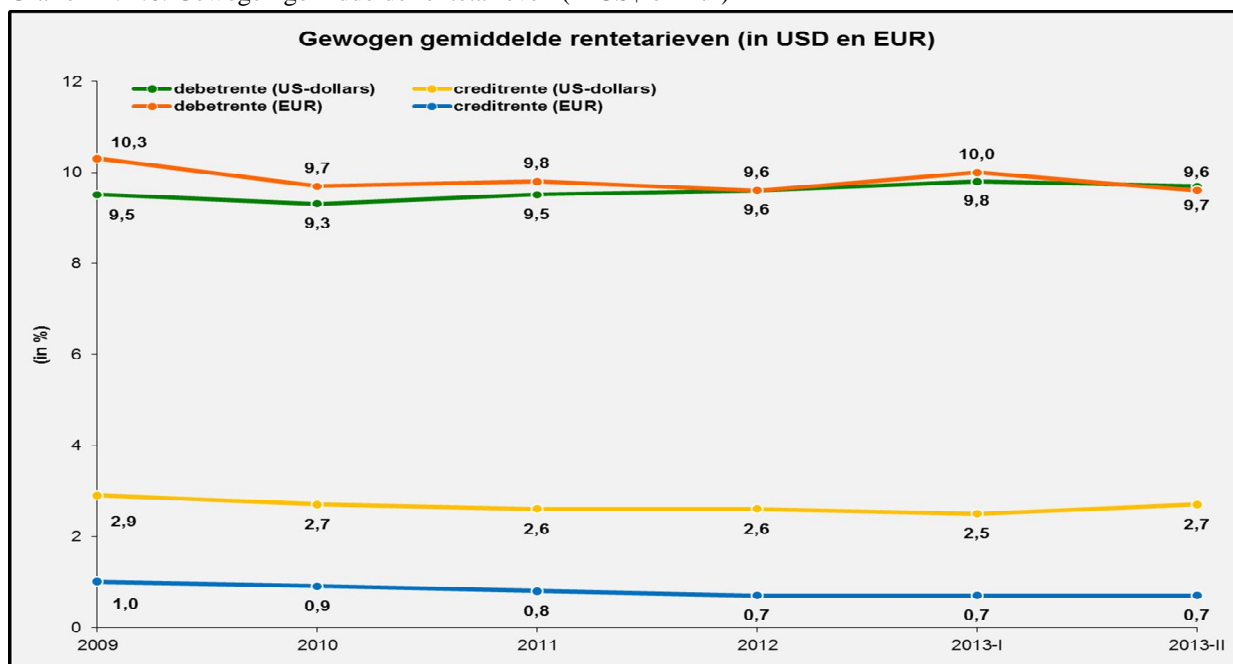
Grafiek II.4.4. Nominale gewogen gemiddelde rente

Grafiek II.4.5. Reële gewogen gemiddelde rente

Grafiek II. 4.6. Gewogen gemiddelde rentetarieven (in US\$ en Eur)

II.5 De betalingsbalans in 2012 – juni 2013

II.5.1 Algemeen

De betalingsbalans noteerde wederom een positieve ontwikkeling in 2012. De lopende rekening registreerde een overschot, terwijl ook de financiële rekening een netto-instroom van kapitaal liet zien. De mijnbouwsector blijft de dominante exportsector met een aandeel van 95% in de totale exportwaarde en profiteerde vooral van gunstige marktprijzen voor grondstoffen. De internationale reserves namen toe tot US\$ 1.008 mln ultimo 2012. De importen ten behoeve van de mijnbouw buiten beschouwing gelaten, impliceerde dit een dekking van 7,9 maanden aan import van goederen en diensten.

In het eerste halfjaar van 2013 overtrof de toename van importen de toename van exportopbrengsten, waardoor een tekort op de lopende rekening ontstond. Snelle groei van de importen, als ook de dalende grondstofprijzen lagen hieraan ten grondslag. Ook de financiële rekening registreerde een netto afvloeï naar het buitenland. De internationale reserves zijn navenant afgenomen en bedroegen US\$ 812 mln per eind juni 2013, overeenkomend met 5,0 maanden aan importdekking buiten de mijnbouwsector om.

II.5.2 Lopende rekening

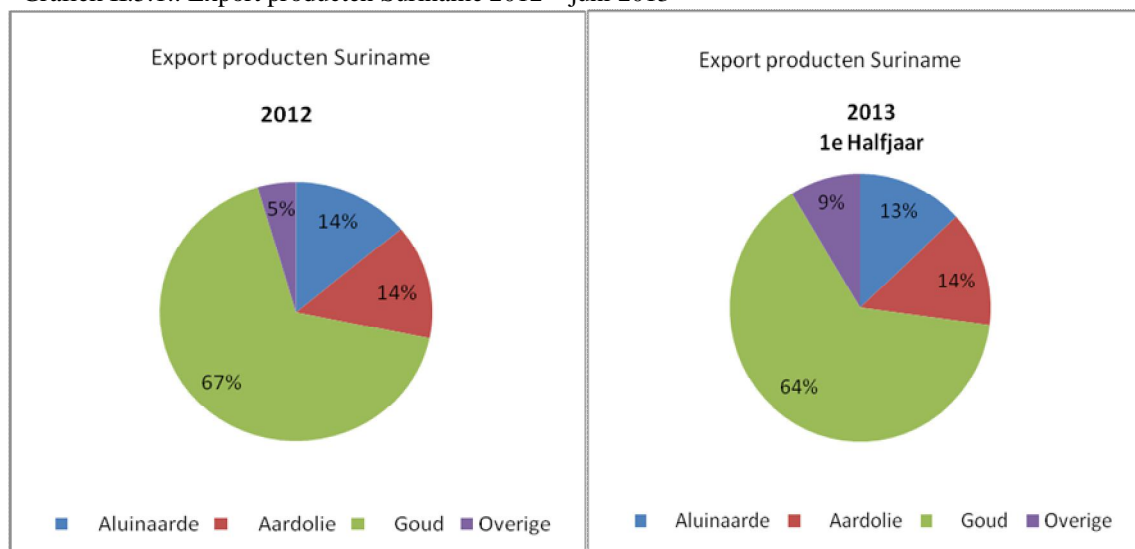
Het overschot op de lopende rekening in 2012 van US\$ 241 mln was weliswaar US\$ 10 mln minder dan het voorgaande jaar. Dit heeft onder meer gelegen aan de relatief grote toename van de goederenimporten. Ook in het eerste halfjaar van 2013 is met name de importen fors toegenomen, voor zowel goederen als diensten, terwijl de exportopbrengsten terugliepen. Hierdoor ontstond een tekort op de lopende rekening van US\$ 182 mln voor de eerste helft van 2013.

De Handelsbalans

De handelsbalans vertoonde in het jaar 2012 een overschot van US\$ 781 mln oftewel ca. 15% van het BBP. In het bijzonder droeg de goudexport, als gevolg van de hoge goudprijzen, bij aan dit resultaat.

Vergeleken met het eerste halfjaar van 2012, daalde het overschot op de handelsbalans in het eerste halfjaar van 2013 significant met US\$ 317 mln, tot US\$ 63 mln. Deze afname werd in grote mate teweeggebracht door de toenemende import van goederen. Hierbij nam vooral de import van brandstoffen en transportmiddelen toe. Het volume van de export van goederen handhaafde zich op hetzelfde niveau als in het eerste halfjaar van 2012, terwijl de prijzen daalden.

Grafiek II.5.1.: Export producten Suriname 2012 – juni 2013

Dienstenverkeer

Het tekort op de dienstenrekening in het jaar 2012 bedroeg US\$ 419 mln (2011: US\$ 362 mln). De import van diensten reflecteert hoofdzakelijk de betalingen aan buitenlandse aannemers voor het verrichten van constructiewerkzaamheden (met name in de mijnbouw), alsook betalingen voor diverse buitenlandse particuliere diensten. In het eerste halfjaar van 2013 nam het tekort ten opzichte van het eerste halfjaar van 2012 toe, als gevolg van afname van ontvangsten en toename van uitgaven binnen het dienstenverkeer. Het ontstane tekort bedroeg US\$ 188 mln.

Primaire inkomens

Per saldo registreerde Suriname een uitstroom van primaire inkomens ad US\$ 194 mln in 2012, 26% lager dan in 2011. Op de primaire inkomensrekening vond er een uitstroom plaats van US\$ 221 mln, voornamelijk bestemd voor dividenduitkeringen aan buitenlandse aandeelhouders en rentebetalingen door zowel de Staat als de particuliere sector. Hiertegenover stond een instroom van US\$ 27 mln uit hoofde van rente-inkomsten voor het bankwezen (inclusief de CBvS) op beleggingen in het buitenland. Het eerste halfjaar van 2013 vertoonde een netto uitstroom van primaire inkomens van US\$ 92 mln.

Inkomensoverdrachten

Per saldo leidden de inkomensoverdrachten in 2012 tot een netto instroom van US\$ 73 mln, een daling van 17% ten opzichte van 2011. Ook in het eerste halfjaar van 2013 was er sprake van een netto instroom.

Vermogensoverdrachten rekening

In 2012 registreerde de vermogensoverdrachtenrekening een uitstroom van kapitaal, maar in het eerste halfjaar van 2013 waren er geen noemenswaardige transacties.

II.5.3 Financiële rekening

Via de financiële rekening stroomde in 2012 per saldo US\$ 372 mln naar Suriname. In 2011 was er sprake van een uitstroom. Aan netto directe investeringen kwam US\$ 62 mln binnen, terwijl het overig financieel verkeer een netto invoer van kapitaal ad US\$ 316 mln vertoonde. Tegelijkertijd vond er een netto uitstroom plaats van portfolio investeringen, namelijk US\$ 68 mln. De instroom van kapitaal zette zich voort in het eerste halfjaar van 2013 en per saldo ia aan financiële middelen ontvangen een bedrag van US\$ 170 mln. Hieronder vallen de ontvangsten uit hoofde van directe investeringen US\$ 50 mln en uit het overig financieel verkeer met US\$ 132 mln. De portfolio beleggingen zorgden voor een uitstroom van US\$ 11 mln.

Directe investeringen

De directe investeringen in de mijnbouwsector waren gunstig en wel onder invloed van zowel exploratie- als exploitatieactiviteiten. Financieringskapitaal ad US\$ 63 mln stroomde het land binnen. Deze instroom is opgebouwd uit herinvesteringen ad US\$ 11 mln en overige directe investeringen ad US\$ 52 mln. Deze laatste bestonden uit een toename van de vorderingen ad US\$ 4 mln en een toename van de verplichtingen ad US\$ 47 mln tegenover de buitenlandse aandeelhouders in voornamelijk de mijnbouwsector.

De toestroom van kapitaal in het eerste halfjaar van 2013 ad US\$ 50 mln, uit hoofde van directe investeringen, verschilde niet veel met het totaal voor 2012. Hierbij bereikten de herinvesteringen in de mijnbouwsector het niveau van US\$ 60 mln terwijl de overige transacties per saldo een uitstroom van US\$ 10 mln aan de moedermaatschappijen inhielden.

Overig financieel verkeer

De bedrijven zorgden in het verslagjaar voor een instroom van kapitaal door het interen op hun korte termijn tegoeden in het buitenland ad US\$ 283 mln. Deze middelen werden aangewend voor het betalen van goederen en diensten. De betalingen voor diensten waren voor een groot deel gerelateerd aan de constructieactiviteiten van de mijnbouwbedrijven. Daarnaast losten de bedrijven buitenlandse lange termijn leningen en handelskredieten af ter waarde van US\$ 52 mln. De overheid heeft ook bijgedragen aan de netto instroom van kapitaal ad US\$ 102 mln. Hierbij werd voor US\$ 147 mln aan langlopende buitenlandse leningen (afkomstig van de Inter-American Development Bank en de Volks Republiek China) opgenomen, terwijl voor US\$ 45 mln werd afgelost.

In 2012 stegen enerzijds de kortlopende buitenlandse verplichtingen van de banken met US\$ 10 mln, wat invoer van kapitaal tot gevolg heeft. Anderzijds zuiverden de banken hun buitenlandse tegoeden aan, hetgeen tot een uitstroom van US\$ 101 mln resulteerde.

In de eerste helft van 2013 zorgden de bedrijven en banken gezamenlijk voor een verruiming van het aanbod van financiële middelen in Suriname door (1) een afname van hun buitenlandse vorderingen met US\$ 115 mln en (2) de netto opname van leningen ad US\$ 27 mln. Aan de andere kant zorgden de bedrijven voor een uitstroom van kapitaal doordat hun aflossingen de opname van nieuwe leningen overtroffen. Als gevolg hiervan daalden hun verplichtingen met US\$ 13 mln.

II.5.3 Internationale reserves

De gunstige ontwikkelingen op de betalingsbalans in 2012 resulteerden in een aanzienlijke toename van de internationale reserves (Tabel II.5.1). De reserves namen in het verslagjaar toe met US\$ 180 mln. Hieronder vond de herwaardering van het monetair goud en de deviezen plaats en bedroeg US\$ 11 mln. Per eind 2012 bereikte de internationale reserves het niveau van US\$ 1.008 mln hetgeen voldoende is om 5,1 maanden import van goederen en diensten te financieren. Gelet op de importen van de mijnbouwsector die geen invloed hebben op de internationale reserves voor hun importfinanciering worden gecorrigeerd en bedroeg de importdekking 7,9 maanden.

Tabel II.5.1: Internationale reserves van de Centrale Bank

Omschrijving	2008	2009	2010	2011	2012	Ie kw 2013
Monetair goud	40,6	60,4	89,1	108,5	123,3	43,3
Bijzondere trekkingsrechten in het IMF	0,6	126,5	124,2	123,8	123,9	121,2
Deviezenvorderingen ¹⁾	385,8	369,4	319,7	325,2	432,1	461,5
Effecten	166,2	91,2	148,4	250	319,7	176,4
Reservepositie in het IMF	9,4	9,6	9,4	9,4	9,4	9,2
Internationale reserves	602,5	657,0	690,8	816,9	1008,4	811,6
Importdekking in maanden ²⁾	--	--	--	--	6,9	4,9

Bron: Centrale Bank van Suriname

1) Exclusief vorderingen die ten behoeve van de overheid en andere sectore in het buitenland zijn aangehouden

2) Importen hebben betrekking op goederen en diensten

Het tekort op de betalingsbalans gedurende de eerste helft van 2013 resulteerde in een afname van de internationale reserves. De internationale reserves bedroegen US\$ 812 mln per eind juni 2013, hetgeen een dekking van importen buiten de mijnbouwsector van 5 maanden impliceert.

Tabel: II.5.2: Betalingsbalans van Suriname (in mln US\$)

	2011	2012*					2013*		
		KW1	KW2	KW3	KW4	Totaal	KW1	KW2	1 ^e helft
A. Lopende rekening	251,1	115,2	69,9	6,5	49,8	241,3	-85,3	-97,0	-182,3
1. Saldo goederenrekening	787,6	189,9	189,7	177,8	223,7	781,1	45,1	17,7	62,8
Exporten	2.466,7	619,1	614,1	615,6	714,7	2.563,4	615,7	613,5	1.229,2
Importen	-1.679,1	-429,2	-424,4	-437,8	-491,0	-1.782,4	-570,6	-595,7	-1.166,3
2. Saldo dienstenrekening	-361,7	-53,1	-93,0	-141,6	-131,0	-418,7	-100,2	-87,9	-188,1
Diensten: credit	200,8	50,2	40,6	41,1	43,4	175,3	38,8	37,1	75,9
Transport	21,5	4,5	7,8	8,0	8,0	28,3	5,3	7,3	12,6
Overige	179,4	45,8	32,8	33,0	35,5	147,0	33,5	29,8	63,3
Diensten: debet	-562,5	-103,4	-133,6	-182,7	-174,5	-594,1	-139,0	-125,0	-264,0
Transport	-101,8	-21,8	-24,6	-26,0	-23,5	-96,0	-22,7	-27,9	-50,6
Overige	-460,7	-81,5	-108,9	-156,7	-151,0	-498,1	-116,3	-97,1	-213,4
3. Saldo inkomensrekening	-262,1	-42,9	-47,4	-45,6	-57,8	-193,8	-45,0	-47,1	-92,0
Inkomens: credit	16,2	7,7	6,6	5,6	7,2	27,1	6,9	6,8	13,7
Inkomens: debet	-278,3	-50,6	-54,0	-51,2	-65,0	-220,9	-51,8	-53,9	-105,7
4. Saldo inkomensoverdrachtenrekening	87,3	21,3	20,6	15,9	14,9	72,8	14,7	20,2	34,9
Inkomensoverdrachten: credit	159,4	42,2	35,4	33,3	34,6	145,5	33,8	38,3	72,1
Inkomensoverdrachten: debet	-72,1	-20,9	-14,8	-17,4	-19,6	-72,8	-19,1	-18,2	-37,3
B. Vermogensoverdrachtenrekening	35,0	0,0	-6,3	0,1	-0,8	-7,0	0,0	0,0	0,0
Vermogensoverdrachtenrekening: credit	35,0	0,1	0,6	0,1	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0
Vermogensoverdrachtenrekening: debet	0,0	0,0	-6,9	-0,1	-0,8	-7,8	0,0	0,0	0,0
Totaal, Groep A plus Groep B	286,1	115,2	63,6	6,5	49,0	234,3	-85,3	-97,0	-182,3
C. Financiële rekening, exclusief Groep E	-84,9	-7,4	102,7	95,3	181,4	372,0	-25,7	195,9	170,3
1. Directe investeringen	72,9	2,1	29,6	23,8	6,4	62,0	38,3	11,8	50,1
Directe investeringen in het buitenland	3,1	0,0	0,0	-0,5	-0,3	-0,9	0,0	0,0	0,0
Directe investeringen in Suriname	69,8	2,1	29,6	24,4	6,7	62,8	38,2	11,8	50,0
2. Beleggingen: activa	5,5	-1,2	2,4	8,2	-15,2	-5,8	-1,6	-9,6	-11,3
Aandelen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Effecten ⁽¹⁾	5,5	-1,2	2,4	8,2	-15,2	-5,8	-1,6	-9,6	-11,3
3. Beleggingen: passiva	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Effecten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4. Overige financieel verkeer: activa	-483,3	-13,9	90,8	58,2	121,1	256,2	-66,8	184,5	117,7
Monetary autoriteiten ⁽¹⁾	-58,0	97,5	0,1	-0,1	-23,0	74,4	4,6	-1,8	2,8
Banken ⁽¹⁾	-77,4	-76,2	-3,7	-13,8	-7,5	-101,2	-3,3	42,6	39,3
Overige sectoren	-347,9	-35,2	94,3	72,2	151,7	283,0	-68,1	143,7	75,6
5. Overige financieel verkeer: passiva	319,9	5,5	-20,1	5,0	69,1	59,6	4,5	9,3	13,8
Monetaire autoriteiten	-0,7	0,8	-0,4	0,6	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0
Centrale overheid ⁽²⁾	120,7	18,3	-10,0	13,7	79,6	101,5	6,8	11,1	17,8
Banken	-1,5	0,6	2,3	2,4	4,1	9,5	4,7	4,0	8,7
Overige sectoren	201,4	-14,1	-12,0	-11,7	-14,6	-52,4	-7,0	-5,8	-12,7
Totaal, Groep A tot en met Groep C	201,2	107,8	166,3	101,8	230,4	606,3	-111,0	98,9	-12,0
D. Statistische verschillen	-77,1	-82,1	-96,1	-102,1	-145,8	-426,2	-27,3	-67,5	-94,8
E. Financierings items	-124,1	-25,7	-70,2	0,3	-84,6	-180,1	138,2	-31,4	106,8
Internationale reserves ⁽³⁾⁽⁴⁾	-124,1	-25,7	-70,2	0,3	-84,6	-180,1	138,2	-31,4	106,8
Memorandum item									
Herwaarderingsverschillen ⁽⁴⁾⁽⁵⁾	-1,9	-12,0	19,5	-24,9	6,1	-11,3	8,7	81,3	90,0

Bron: Centrale Bank van Suriname

II.6 Het verzekeringswezen

II.6.1 Algemeen

Het jaar 2012 is een gunstig jaar geweest voor de Surinaamse economie en kenmerkte zich door rust op de vreemde valutamarkt. Naar aanleiding hiervan hadden zowel Moody's als Fitch de rating voor Suriname verhoogd naar respectievelijk Ba3 en BB-. Standard & Poor's had reeds in 2011 de rating verhoogd naar BB-. Bij de schade- als levensverzekeringsmaatschappijen was de winst in 2011 met circa 50% gestegen.

De voorbereidingen voor een nieuwe wet op verzekeringsbedrijf zijn in vergevorderd stadium en in de conceptwet zijn de commentaren van diverse stakeholders reeds verwerkt. De herziene versie van de conceptwet is wederom naar het Ministerie van Financiën, de verzekeraars en andere relevante stakeholders ter inzage.

De vestiging van Assuria N.V. schade- en een levensverzekeringsmaatschappijen in Guyana in 2010, begonnen ultimo maart 2012 met hun bedrijfsactiviteiten. GULF Insurance Limited, een schadeverzekeringsmaatschappij, gevestigd te Trinidad and Tobago werd aan het begin juni 2013 opgekocht door Assuria N.V.

De N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij "Self Reliance", die in 2010 de aandelen van de Clico bedrijven in Suriname heeft overgenomen, heeft in haar jaarverslag 2011 aangegeven, dat het resultaat van de Clico bedrijven over 2011 nog niet is vastgesteld. De betalingen van de premies van diverse producten herstellen zich evenwel gestaag, mede door de stringente uitvoering en betaling conform het doorstartplan. De ondertoezichtstelling van Clico Life & General Insurance Company (SA) LTD Suriname branch werd begin 2013 beëindigd.

De verzekeringsmaatschappij Parsasco opende in mei 2012 een filiaal in het district Commewijne.

Per 1 juli 2013 introduceerde de Overheid een gratis Algemene Ziektekosten Verzekering voor personen beneden 16 jaar en boven 60 jaar. De N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij "Self Reliance" is in aanmerking gekomen om deze ziektekostenverzekering uit te voeren.

II.6.2. Onder toezicht staande verzekeringsmaatschappijen

In het eerste halfjaar van 2013 stonden de navolgende verzekeringsmaatschappijen onder het toezicht van de Centrale Bank van Suriname.

Schadeverzekeringsmaatschappijen

1. N.V. Surinaamse Assurantie Maatschappij "Self Reliance";
2. Fatum Schadeverzekering N.V.;
3. Assuria Schadeverzekering N.V.;
4. Assuria Medische verzekeringen N.V.;
5. N.V. Paramaribo Schade Assurantie Company (PARSASCO) en
6. Clico General Insurance Company Suriname N.V.

Levensverzekeringsmaatschappijen

1. Assuria Levensverzekering N.V.;
2. Fatum Levensverzekering N.V.
3. Clico Life Insurance Company Suriname N.V. en
4. Self Reliance Levensverzekeringen N.V.

Uitvaartverzekeringsmaatschappijen

1. Stichting Uitvaartverzekering "Hamdard" en
2. Hennep Verzorgende Verzekering N.V.

Houdstermaatschappij

- Assuria Holding N.V.

Levensverzekeringsmaatschappijen

Van de vijf onder toezicht staande levensverzekeraars, hadden drie maatschappijen per ultimo december 2011 voldaan aan hun rapportageplicht. In 2011 vertoonde het balansvermogen van de drie levensverzekeraars een stijging van 37.9% ten opzichte van 2010. De beleggingen namen toe met 40.4%. De premies en koopsommen die een éénmalig karakter hebben, stegen met respectievelijk 30.8% en 26.0%. Het technisch resultaat, dat de afgelopen vijf jaren steeds negatief is geweest, verslechterde met 300.3%. Dit was het gevolg van een negatieve verdiende premie vanwege een hoge mutatie in de technische voorzieningen. Ook de bedrijfskosten namen toe en wel met 63.0%. Opgemerkt dient te worden, dat elk der maatschappijen een negatief technisch resultaat had genoteerd en dat deze werd omgezet in een positief netto resultaat door een toename in de beleggingsinkomsten van 22.4% tot SRD 21,4 mln, maar meer nog door de enorme stijging van het saldo andere baten en lasten met meer dan 6.300% tot SRD 32,5 mln. De grote toename in laatstgenoemde post was voornamelijk het gevolg van wisselkoersverschillen, welke voortvloeide uit effecten van de

devaluatie in januari 2011. De levensverzekeraars behaalden samen een resultaat van SRD 10,4 mln, hetgeen een toename was van 48.1% ten opzichte van 2010.

Schadeverzekeringsmaatschappijen

In 2011 vertoonde het totaal balansvermogen van de schadeverzekeraars een groei van 30.6% tot SRD 421,5 mln. De beleggingen namen toe met 52.4% tot SRD 288,1 mln. De bruto premie inkomsten stegen met 25.0% tot SRD 227,0 mln, terwijl de uitkeringen toenamen met 32.7% tot SRD 126,7 mln. Ook in 2011 was de grootste branche qua premie-inkomsten, de categorie ziektekosten verzekeringen gevolgd door brandverzekeringen. De bedrijfskosten stegen met 27.7%. Als gevolg van de stijgingen in de kosten nam het technisch resultaat af met 34.1% tot SRD 2,8 mln. De beleggingsinkomsten daalden met 12.3%. Echter vertoonde de post saldo andere baten en lasten een forse toename van 281.0% en bestond voornamelijk uit wisselkoers-verschillen. De schadeverzekeraars behaalden samen een resultaat van SRD 33,5 mln, hetgeen een toename was van 57.3% ten opzichte van 2010.

In totaal werden 206.053 WAM-verzekeringen in 2011 afgesloten, die een bruto premie-inkomen van SRD 48,4 mln vertegenwoordigden. Hiervan betrof 124.994 (60.7%) verzekeringen van personenauto's. Deze categorie was met een premie-inkomen van SRD 30,1 mln (62.2% van het bruto premie-inkomen) de grootste WAM verdiener. Ook in 2011 was het resultaat uit de WAM slecht en bedroeg negatief SRD 8,1 mln, hetgeen weliswaar een verbetering was van 49.7% ten opzichte van 2010. De uitkeringen, voornamelijk ter dekking van materiële schade, bedroegen SRD 29,4 mln. De categorie Personenauto's eiste de meeste schade uitkeringen op. In 2011 werden in totaal 16.082 schadegevallen geregistreerd, waarvan 9.919 per ultimo december 2011 waren afgehandeld. De verzekeringsmaatschappij Self Reliance was in 2011 de grootste WAM-verzekeraar in Suriname.

Uitvaartverzekeringsmaatschappijen

Van de twee ondertoezichtstaande uitvaartverzekeringsmaatschappijen is één maatschappij bezig haar verzekeringsactiviteiten af te bouwen. Uit confidentiële overwegingen kunnen de financiële cijfers van de andere instelling niet gepubliceerd worden.

Slotwoord

Het Ontwikkelingsplan 2012-2016 vormt de basis voor het overheids financieel beleid. Hierbij worden de wettelijke regelingen in acht genomen om zoveel als mogelijk de tering naar de nering te zetten. Bij de uitvoering van beleidsprogramma's dient terdege rekening te worden gehouden met de planning, praktische uitvoeringscapaciteit en het beschikbare budget gedurende het lopend dienstjaar.

Sinds de eerste helft van 2013 is er internationaal een afname in de prijzen van de grondstoffen in de mijnbouwsector waar te nemen. De gevolgen voor de Staat zullen zich als gevolg hiervan manifesteren in verminderde inkomsten. Aan de andere kant dient er rekening te worden gehouden met het feit dat de uitgaven in dit begrotingsjaar hoger zijn geraamd dan in 2013. Het wordt een uitdaging om uit de mogelijkheden of opties die de overheid tot haar beschikking heeft de onevenwichtigheden binnen de overheidsfinanciën te minimaliseren. In dit kader wordt gedacht aan verdere ontwikkeling van de binnenlandse kapitaalmarkt operaties, waardoor onder andere wisselkoersrisico voorkomen kan worden, doordat in de eigen munt kan worden geleend en ook eventuele verlaging van de rentevoet kan plaatsvinden op basis van een nog op te zetten veilingsysteem.

Met betrekking tot de inkomsten voor de Staat is het de bedoeling de verdere hervorming en modernisering van de belastingen ter hand te nemen, eventueel in samenwerking met internationale organisaties en het lokale bedrijfsleven. Bij de hervormingen zal zoveel als mogelijk ernaar gestreefd moeten worden dat een zo groot mogelijke maatschappelijke draagvlak verworven wordt, teneinde verzekerd te zijn van een effectieve inning van belastingen.

Inzake onze deelneming in de goudsector wordt afhankelijk van de internationale marktontwikkelingen ook opbrengsten uit de goudsector verwacht. Een aanzet hiertoe is reeds gegeven door Goudbelasting te begroten voor het dienstjaar 2014. Deze verwachting vloeit onder andere voort uit de twee delfstoffenovereenkomsten die de Staat medio 2013 heeft getekend met twee multinationals in de goudsector. De onderhandelingen met de multinationals moesten erin resulteren dat Suriname zoveel mogelijk profijt heeft van de spin-off effecten die uit de overeenkomsten zullen voortvloeien. De rode draad bij het onderhandelen in beide contracten is dat Suriname de "Foreign Direct Investment" bevordert.

Met de goedkeuring van de begroting voor het dienstjaar 2014 zal de overheid een instrument in handen hebben om het voorgenomen beleid zo gecoördineerd en geïntegreerd mogelijk uit te voeren teneinde duurzame ontwikkeling van Suriname en haar bevolking te kunnen bewerkstelligen.